

ІНВЕСТИЦІЇ
ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ
кращі практики, бар'єри та перешкоди і способи їх подолання

на прикладі Дніпропетровської та Львівської областей

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МІСТ УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

НАЦІОНАЛЬНІ ПРОЕКТИ ukrproject.gov.ua

InvestUkraine investukraine.com

FCM FEDERATION OF CANADIAN MUNICIPALITIES FÉDÉRATION CANADIENNE DES MUNICIPALITÉS

Government of Canada Gouvernement du Canada

Canada

МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МІСТ УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

НАЦІОНАЛЬНІ ПРОЕКТИ ukrproject.gov.ua

InvestUkraine investukraine.com

FCM FEDERATION OF CANADIAN MUNICIPALITIES FÉDÉRATION CANADIENNE DES MUNICIPALITÉS

Government of Canada Gouvernement du Canada

Canada

Аналітичне дослідження «Інвестиції – шлях до ефективного економічного розвитку територій: кращі практики, бар'єри та перешкоди і способи їх подолання (на прикладі Дніпропетровської та Львівської областей)» підготував Інститут економічних досліджень та політичних консультацій на замовлення Проекту міжнародної технічної допомоги «Місцевий економічний розвиток міст України» і Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України.

Авторський колектив: Бураковський Ігор
Кузяків Оксана
Ковальчук Артур
Федець Ірина
Ченаш Інна

Редактори: Цісик Надія
Мазуренко Ольга

Дизайн і верстка: Студія дизайну «Арт-кафе»
Видавництво: ТОВ «Макрос»
Наклад – 500 прим.

Проект «Місцевий економічний розвиток міст України» впроваджує Федерація канадських муніципалітетів за фінансової підтримки Уряду Канади.

Зміст публікації є виключною думкою авторів і не обов'язково відображає офіційну позицію Уряду Канади.

Будь-яка частина цього дослідження не може бути відтворена або використана в жодний спосіб без відповідного посилання на першоджерело, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій і Проект «Місцевий економічний розвиток міст України».

Повне відтворення тексту дослідження у будь-якій формі можливе лише з письмової згоди Проекту «Місцевий економічний розвиток міст України».

© Федерація канадських муніципалітетів / Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2013.
© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2013.

ІНВЕСТИЦІЇ – шлях до ефективного економічного розвитку територій: кращі практики, бар'єри та перешкоди і способи їх подолання

на прикладі Дніпропетровської та Львівської областей

Аналітичне дослідження

Київ, 2013 рік

Резюме

Вступ

Основна мета цього дослідження – аналіз стану інвестиційного середовища Дніпропетровської та Львівської областей і підготовка рекомендацій для органів влади різних рівнів щодо активізації інвестиційної діяльності в регіонах.

У документі проаналізовано вплив на інвестиційну привабливість регіонів таких чинників, як географічне розташування, природні ресурси, інфраструктура, трудові ресурси, розвиток економіки, фінансового сектору, інноваційний потенціал, діловий клімат і робота органів влади. До уваги взято також ризики та перешкоди, з якими стикається бізнес у своїй повсякденній діяльності.

Розроблені рекомендації та наведені приклади будуть корисними не лише для представників органів влади Дніпропетровської та Львівської областей, вони стосуються механізмів і підходів, які можна застосувати в будь-якому регіоні України.

Методи збору інформації в дослідженні:
- аналіз статистичних даних та інформаційних джерел;
- опитування керівників підприємств;
- глибинні інтерв'ю з експертами.

Звіт складається з трьох частин:
- аналіз та оцінка інвестиційного середовища Дніпропетровської та Львівської областей;
- міжнародний та український досвід поліпшення інвестиційного середовища на регіональному рівні;
- рекомендації щодо підвищення інвестиційної привабливості в досліджуваних регіонах.

Інвестиційний потенціал Дніпропетровської та Львівської областей

Географічне розташування

Обидва регіони мають сприятливе географічне розташування. Для Львівської області перевагою є близькість до кордонів з ЄС, а для Дніпропетровської – до інших індустріально розвинених регіонів України. Через територію цих областей проходять важливі транспортні артерії країни.

Переваги географічного розташування Дніпропетровської області створюють передумови для розміщення логістичного центру (хабу) з можливостями комбінувати перевезення залізничним, автомобільним і річковим транспортом.

Завдяки своєму географічному розташуванню Львівська область має вагомий потенціал для транскордонної співпраці та надання послуг з логістики.

Природні ресурси

Дніпропетровська та Львівська області різні за площею та мають різну структуру земель, що, зокрема, зумовлено також рельєфом території. Територія обох областей сприятлива для розвитку сільського господарства. Проте необхідно зважати на стан навколишнього середовища, який у Дніпропетровській області трохи гірший, аніж у Львівській.

Наявність великих площ земель сільськогосподарського призначення створює передумови для посилення ролі АПК у Дніпропетровській області. Потрібно також докласти чималих зусиль для створення іміджу Дніпропетровщини – не лише як індустріального регіону, а і як сільськогосподарського і, що не менш важливо, туристичного.

Структура і площа земель Львівської області створюють сприятливі умови для розвитку сільського господарства. Крім того, наявність гір робить регіон одним з основних туристичних центрів країни.

Надмірна залежність деяких районів цих областей від добувної промисловості (наприклад, Сокальського у Львівській і Криворізького у Дніпропетровській) потенційно загрожують економіці регіону і, як результат, його інвестиційній привабливості.

Велика кількість різних видів корисних копалин у Дніпропетровській області сприяє розвитку добувної промисловості. Проте розширення видобутку повинно супроводжуватися заходами щодо поліпшення стану навколишнього середовища. Необхідно зменшити залежність певних регіонів від видобутку окремих типів корисних копалин, що дасть змогу зменшити чутливість економіки в цілому від зміни кон'юнктури на ринках збуту.

Економіка північної частини Львівщини потребує заходів зі зменшення залежності від вугільної галузі. Регіон має великий потенціал до збільшення кількості активних родовищ. Проте це потребує роз'яснювальної роботи серед населення, що підтверджується ситуацією з видобутком сланцевого газу.

Інфраструктура

Загалом обидва досліджувані регіони мають досить високий рівень розвитку інфраструктури. Водночас у великих містах, зокрема у Львові, ситуація видається трохи гіршою. У разі розміщення виробничих потужностей необхідні додаткові витрати для поліпшення інфраструктури. Високий загальний рівень розвитку інфраструктури Дніпропетровщини дає змогу зменшити супутні витрати під час започаткування виробництва і знижує ризики зупинки діяльності підприємств.

Трудові ресурси

Рівень освіти та кваліфікації населення в обох регіонах досить високий, що зумовлено наявністю і навчальних закладів, і кваліфікованої робочої сили працездатного віку.

Опитування експертів та інвесторів засвідчило наявність відчутного розриву між навчальними програмами та потребами підприємств.

Сильна сторона Дніпропетровської області, з погляду трудових ресурсів, – велика чисельність економічно активного населення. Слабка – порівняно нижча відповідність випускників навчальних закладів потребам підприємств. Вищий рівень взаємодії між підприємствами та ВНЗ дасть змогу суттєво поліпшити якість трудового потенціалу регіону.

Сильна сторона Львівської області – наявність трудових ресурсів досить високої якості. Порівняно низький рівень середньої заробітної плати є додатковою перевагою, оскільки інвестор зацікавлений у кадрах високої якості за низької заробітної плати. Проте рівень економічної активності тут один з найнижчих у країні. Високий рівень неофіційної трудової міграції також негативно впливає на інвестиційну привабливість.

Економіка регіону

Загалом позитивна економічна динаміка в обох регіонах свідчить про сприятливе інвестиційне середовище. Водночас темпи зростання виробництва у Дніпропетровській області перевищують аналогічний показник в Україні, тимчасом як у Львівській області склалася протилежна ситуація.

Хоча обидва досліджувані регіони привабливі для іноземних інвесторів порівняно з іншими регіонами країни, великий приріст іноземних інвестицій можна пояснити не лише бажанням іноземних інвесторів вкладати кошти в підприємства цих областей, а й тим фактом, що чималі обсяги фінансових ресурсів формально іноземного походження насправді належать українським підприємцям.

Розглядаючи обсяги зовнішньої торгівлі, варто зауважити, що наближеність до інших країн не завжди відіграє визначальну роль у розвитку експортно-імпортних операцій. Порівняння обсягів експорту досліджуваних регіонів дає підстави зробити висновок про те, що в Дніпропетровській області експортний потенціал формують в основному промислові гіганти (зокрема металургійні).

Інноваційний потенціал

Обидва досліджувані регіони мають великий інноваційний потенціал. Дніпропетровська область має трохи більшу, порівняно з Львівською, кількість підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, а також більші витрати на інновації.

Інноваційний потенціал Львівської області зміцнений великою кількістю навчальних закладів і міжнародною співпрацею. Не останню роль у поліпшенні інвестиційного потенціалу з позицій цього чинника відіграє те, що на обласному рівні велику увагу приділяють функціонуванню IT-кластеру.

Інвестиційне середовище

Конкурентні переваги області

Конкурентними перевагами Львівської області, на думку керівників підприємств, є: культурно-історична спадщина, ландшафт, корисні копалини, кваліфіковані працівники, низькі витрати на оплату праці. Конкурентні переваги Дніпропетровської області – розвинена інфраструктура, корисні копалини, кваліфіковані працівники.

Діловий клімат: оцінки та очікування

Бізнес Дніпропетровської області загалом позитивно оцінює інвестиційне середовище регіону. Проте існують відмінності залежно від сфери діяльності. Промислові підприємства, зокрема підприємства-експортери, мають більш песимістичні оцінки інвестиційному середовищу.

На Львівщині підприємства в середньому також дають досить позитивну оцінку інвестиційному середовищу. Крім того, існує пряма залежність між розмірами підприємств та оцінками й очікуваннями. Так, що більше підприємство, то більше оптимізму щодо інвестиційної привабливості регіону. Кращі оцінки інвестиційному середовищу дають підприємства сфери послуг, зокрема у Львові, що великою мірою пов'язано з туризмом.

Ризики та перешкоди

Основними перешкодами для інвестування підприємств Дніпропетровської області називають недостатні прибутки та нестабільну політичну ситуацію в країні. Конкуренція також чинить негативний вплив на інвестиційну діяльність. У Львівській області підприємцям найбільше перешкоджає конкуренція та недостатні прибутки. Негативну роль для їхньої інвестиційної діяльності відіграють і такі явища, як нечітке та незрозуміле законодавство, часті зміни в ньому, а також дорогий позичковий капітал. Високий рівень податків і конкуренції стримує підприємства Дніпропетровської області від збільшення обсягів виробництва та надання послуг. У Львівській області серед перешкод для розвитку підприємств на перше місце вийшов низький попит, який перешкоджає більш як половині підприємств.

Найбільші ризики в діяльності підприємств в обох регіонах: зміна ринкової кон'юнктури, несумлінні контрагенти та ризики, пов'язані з рішеннями центральних органів влади. Якщо вплив ринкової кон'юнктури в основному залежить від самих підприємств, то негативний вплив інших двох ризиків можна зменшити за допомогою дій органів влади. Так, ефективна судова гілка влади дасть змогу мінімізувати проблеми, пов'язані з невиконанням своїх зобов'язань контрагентами (за умови прийняття відповідних судових рішень). Підприємства відчувають також потребу в забезпеченні прозорості та передбачуваності дій влади.

Ефективність роботи державних органів влади

Суд, прокуратура та міліція – найменш ефективні державні органи, на думку підприємств Дніпропетровської області. Малі підприємства низько оцінюють діяльність санітарної служби. Кожне п'яте підприємство повідомляє про поширеність рейдерських захоплень власності. Третина підприємств області вважають суди залежними. Більш як дві третини опитаних не вважають чиновників об'єктивними під час прийняття рішень, що стосуються господарської діяльності. Респонденти вказують на поширеність хабарництва в різних сферах, зокрема в судах і під час виділення дозволів чи ліцензій і земельних ділянок. Згідно з оцінками, в області не поширена практика примусового залучення підприємств до фінансування державних проектів. Кожне п'яте підприємство відчуває брак інформації про рішення місцевої влади.

У Львівській області підприємства оцінюють роботу державних органів позитивно або нейтрально. Кожне п'яте підприємство повідомляє про часті суперечки з органами влади з приводу тлумачення норм законодавства. Основна частина підприємств не стикалися або зрідка стикалися з випадками рейдерського захоплення власності. Лише одне з чотирьох підприємств вважає судову гілку влади незалежною. Менш як половина опитаних можуть назвати чиновників об'єктивними у прийнятті рішень, що стосуються господарської діяльності. Судові процеси, отримання дозволів чи ліцензій і земельних ділянок – сфери найбільшого поширення хабарництва. Практика примусового залучення підприємств до фінансування державних проектів, на думку підприємств, не поширена. Половина підприємств оцінюють інформування їх владою про її рішення як повне і швидке.

Інвестиційна діяльність підприємств

Основне джерело капіталовкладень підприємств Дніпропетровщини – власні кошти, що серед усього іншого пов'язано зі складністю залучення коштів з інших джерел. Недостатній попит, який негативно впливає на прибуток підприємств, великою мірою стримує інвестиційний розвиток. Як результат, більшість підприємств вкладають кошти не так у збільшення ефективності виробництва, як у забезпечення підтримки його поточного рівня.

Зменшення обсягів інвестування 2013 року на Львівщині зумовлено недостатнім попитом на продукцію, що негативно впливає на формування прибутку, який, своєю чергою, є основним джерелом інвестицій. Отримання фінансових ресурсів з інших джерел також ускладнений через високі відсоткові ставки. Як і в Дніпропетровській області, кошти інвестують у підтримку поточного рівня виробництва, а не в збільшення ефективності.

Закордонний досвід: висновки для України

Вивчення досвіду результативної роботи щодо збільшення інвестиційної привабливості, здійснюване іншими країнами, – важливий елемент формування бази інструментів, які органи влади можуть використати на регіональному рівні в Україні. Проте необхідно брати до уваги кілька основних моментів. По-перше, інвестиційна привабливість конкретного регіону великою мірою залежить від інвестиційної привабливості країни в цілому. По-друге, використання інструментів поліпшення інвестиційного середовища, які показали хороші результати в інших країнах, можуть не дати очікуваного ефекту в Україні. По-третє, ділова репутація регіону, попри певну абстрактність, відіграє вагому роль у залученні інвестицій. І по-четверте, серед сукупності регіонів інвестор здійснює капіталовкладення в ті з них, де отримає більшу підтримку, яка не обов'язково повинна виражатись у формі фінансової допомоги.

Необхідно врахувати можливості конкретного регіону з позицій використання наявних ресурсів та інструментів розвитку інвестиційного середовища.

Корисним, на наш погляд, для застосування в Україні є досвід державних компаній, які займаються підтримкою інвесторів (наприклад: Invest in Poland, Invest in Turkey та ін.). В Україні є центральний орган виконавчої влади Національне агентство з інвестицій та управління національними проектами України, в складі якого діють Invest Ukraine та регіональні центри, які виконують подібні функції. Подальше поглиблення їхньої співпраці з місцевими органами влади сприятиме підвищенню ефективності роботи цих органів.

Ефективна взаємодія інвесторів та органів влади, що, окрім іншого, може відбуватись у формі державно-приватного партнерства, сприятиме реалізації інвестиційних проектів.

Імідж регіону також відіграє важливу роль у формуванні його інвестиційної привабливості. Тому різні агентства займаються промоцією і країни в цілому, і окремих регіонів зокрема. У цьому контексті польський досвід щодо створення позитивного іміджу регіону буде корисним для України.

Важливо наголосити, що проаналізовані в цьому розділі приклади ілюструють, що, попри різні підходи до формування та реалізації інвестиційної політики, для поліпшення інвестиційного клімату важливі фундаментальні інституційні складники, такі як дієва система захисту прав власності та ефективна система правосуддя.

Український досвід залучення інвестицій

Досвід регіонів України дає змогу виокремити ефективні механізми реалізації інвестиційних проектів і поліпшення інвестиційного середовища в цілому. Відповідно до успішних практик необхідними заходами для залучення інвестицій у регіони є:

- здійснення промоційної кампанії;
- збір повної інформації про соціально-економічне середовище регіону;
- розробка та реалізація комплексних стратегій;
- ініціативність місцевих органів влади;
- належна увага стану навколишнього середовища;
- залучення експертного середовища до вирішення місцевих проблем;
- забезпечення міжнародної співпраці.

Зміст

ВСТУП 2

РОЗДІЛ 1
ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ТА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ 5
1.1. Географічне розташування 6
1.2. Природні ресурси 8
1.3. Інфраструктура 13
1.4. Ринок праці та трудові ресурси 19
1.5. Економіка регіону 23
1.6. Інноваційний потенціал 34

РОЗДІЛ 2
ІНВЕСТИЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ТА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ 39
2.1. Конкурентні переваги області 40
2.2. Діловий клімат: оцінки та очікування 42
2.3. Перешкоди та ризики інвестиційної діяльності 49
2.4. Ефективність роботи органів влади 54
2.5. Інвестиційна діяльність підприємств 61

РОЗДІЛ 3
ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ 65

РОЗДІЛ 4
УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ 80

РОЗДІЛ 5
РЕКОМЕНДАЦІЇ 94

ДОДАТКИ 115

Вступ

Соціально-економічний розвиток регіону великою мірою залежить від того, як розвиваються його підприємства. А розвиток підприємств, своєю чергою, залежить від ефективності використання наявних ресурсів (природних, трудових, фінансових тощо) і того, яку частину цих ресурсів вкладають у розвиток. Таким чином, збільшення обсягів інвестування, а також оптимальне його використання є запорукою процвітання регіону.

Інвестиційна привабливість регіону характеризується його здатністю залучати інвестиції, що формується під впливом сукупності чинників. Важливість їх для інвесторів і силу впливу на формування інвестиційного середовища можна оцінити завдяки аналізу статистичної інформації та оцінок самих інвесторів.

Основна мета цього дослідження – проаналізувати стан інвестиційного середовища Дніпропетровської та Львівської областей і запропонувати рекомендації для органів влади на різних рівнях щодо активізації інвестиційної діяльності в цих регіонах.

Наріжним каменем дослідження є те, що інвестиційні рішення приймають на основі двох основних компонентів: очікуваний прибуток від інвестиції та прийнятний для інвестора рівень ризику. Таким чином, у дослідженні проаналізовано сукупність чинників, які великою мірою впливають на той чи інший компонент.

Перш як перейти до визначення основних факторів, які характеризують інвестиційне середовище регіону, потрібно визначитися з тим, хто ж є інвестором в Україні. З одного боку, левову частку інвестицій в основний капітал здійснюють діючі в Україні підприємства. Проте варто враховувати притік іноземних інвестицій (ПІІ). Хоча обсяги їх набагато менші, промоція регіону на зовнішніх ринках є необхідною.

Таким чином, у дослідженні проаналізовано основні характеристики соціально-економічного середовища Дніпропетровської та Львівської областей для визначення сильних і слабких сторін інвестиційної привабливості. Такий аналіз є основою для визначення можливостей залучення інвестицій у ці регіони. Вивчений позитивний досвід успішної реалізації інвестиційних проектів буде корисний також іншим регіонам, які можуть використовувати ефективні механізми залучення інвестицій у цих областях.

Серед всієї сукупності чинників, що впливають на прийняття інвестиційних рішень (тут ідеться не лише про започаткування нового бізнесу, а й про розвиток уже наявного), варто виокремити:

- ГЕОГРАФІЧНЕ РОЗТАШУВАННЯ. Наближеність до ринків збуту суттєво зменшує витрати часу та коштів на транспортування необхідних ресурсів і готової продукції. Вплив цього чинника на прийняття інвестиційних рішень пов'язаний з рівнем розвитку транспортної інфраструктури. За інших рівних умов інвестор розміщує виробництво в тому регіоні, який перебуває ближче до ринків збуту.
- ПРИРОДНІ РЕСУРСИ. Наявність того чи іншого типу природних ресурсів у регіоні збільшує його інвестиційну привабливість з позицій галузевих інвесторів. Зокрема для підприємств, що працюють у сфері сільського господарства, важлива наявність земель сільськогосподарського призначення. Водночас для інвесторів, які працюють у сфері металургії, важлива наявність покладів залізної руди тощо. Наявність корисних копалин може бути основним чинником «спеціалізації» регіону (залізна руда в Дніпропетровській області чи сільськогосподарські землі у Львівській).
- ІНФРАСТРУКТУРА. Для нормального функціонування підприємства необхідна розвинена інфраструктура, яка впливає і на дистрибуцію готової продукції, і на сам процес виробництва. З цих позицій наявність розвиненої транспортної мережі може зменшити негативний (якщо такий є) вплив географічного розташування підприємств, виробничі потужності яких перебувають на певній відстані від ринків збуту та/або виробничих ресурсів. З іншого боку, такі компоненти, як електро-, водопостачання тощо, суттєво впливають безпосередньо на процес виробництва. За низького рівня розвитку вони можуть спричиняти перебої в процесі виробництва, що створює додаткові ризики, пов'язані з функціонуванням обладнання та термінів виконання робіт. До статистичних індикаторів, які дають змогу визначити рівень розвитку транспортної інфраструктури, належить щільність доріг і залізничних колій.

  Опитування інвесторів дало змогу визначити якісну сторону цих та інших показників. Зокрема запитання стосувалися оцінки якості автомобільних доріг і залізничних колій, якості електро- та водопостачання, а також рівня доступу до інтернету. Крім того, інвестори охарактеризували інфраструктуру в цілому.
- ТРУДОВІ РЕСУРСИ. Трудові ресурси можна охарактеризувати за трьома основними аспектами, кожен з яких може відігравати ключову роль у прийнятті інвестиційних рішень. Отже, такими характеристиками є:

- Наявність. Наявність трудових ресурсів характеризується чисельністю населення працездатного віку та рівнем економічної активності.
- Якість. Якісні трудові ресурси – один з ключових факторів інвестиційного розвитку регіону. Однак необхідно звернути увагу на те, що для багатьох підприємств кваліфікація працівників відіграє другорядну роль, оскільки навчання можна проводити на підприємстві.
- Доступність. Для інвестора важливим є не тільки наявні в області висококваліфіковані працівники, а й рівень заробітної плати. Так, за інших рівних умов, регіон з нижчим середнім рівнем заробітної плати інвестиційно привабливіший, оскільки за ті самі обсяги виконаної роботи інвестор матиме менші витрати на заробітну плату.

- РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ. Регіон, економіка якого динамічно розвивається, привабливий для інвесторів. Так, міцні зв'язки між підприємствами, їх продуктивність і розвиток створюють середовище, сприятливе для реалізації інвестиційних проектів. Загалом інвестиційний потенціал кожного регіону великою мірою залежить від потенціалу підприємств, які в ньому діють.
- РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ. Один з основних стримувальних чинників розвитку інвестиційного середовища регіону – брак фінансових ресурсів Таким чином, вивчення фінансового сектору уможливить визначення потенціалу регіону у сфері фінансування інвестиційних проектів.
- ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ. Нові технології є одним із стрижнів, на якому базується розвиток виробництва. Вони дають змогу збільшити ефективність виробничих потужностей, а відтак і прибутковість підприємств, що, своєю чергою, дає змогу самим підприємствам розвиватися. З позицій інноваційного потенціалу, привабливим є не лише той регіон, у рамках якого створюють нові технології, а й той, який здатний ефективно імплементувати нові розробки, винайдені в інших регіонах чи країнах.

У дослідженні проаналізовано також чинники, які великою мірою стосуються сприйняття інвесторами соціально-економічного середовища регіону та розвитку інституцій:
- ДІЛОВИЙ КЛІМАТ РЕГІОНУ. Аналіз ділового клімату дає змогу виокремити основні ризики, з якими стикається підприємство, перешкоди, які стримують його розвиток, а також оцінити бізнес-середовище в цілому. Цей аналіз використовують для того, щоб виокремити основні проблеми інвестиційного середовища і, як результат, визначити способи їх вирішення.
- РОБОТА ОРГАНІВ ВЛАДИ. Інвестиційна привабливість кожного регіону великою мірою залежить від місцевих органів влади, які своїми діями можуть і стимулювати притік інвестицій, і стримувати його. Компоненти цього чинника: ефективність державних органів (наскільки якісно і швидко вони надають свої послуги), корупція, відкритість. Важливим компонентом є також те, наскільки об'єктивними є рішення різних установ (у здійсненні державних закупівель тощо).
- ДОТРИМАННЯ ПРАВ ВЛАСНОСТІ ТА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СУДІВ. Право власності – один з основних інституційних чинників, які впливають на інвестиційне середовище. Проблеми, які можуть бути з ним пов'язані, великою мірою залежать від судової гілки влади. Тому в дослідженні приділено увагу частоті рейдерських випадків і незалежності судів. Варто зазначити, що незалежність судів є запорукою цивілізованого вирішення спорів господарюючих суб'єктів.

Потрібно також брати до уваги ПЕРЕШКОДИ, які стримують розвиток (зокрема інвестиційний), РИЗИКИ, з якими стикається підприємство в процесі своєї діяльності.

Таким чином, у дослідженні проаналізовано вплив цих чинників на інвестиційну привабливість регіонів. Визначено також чинники, які негативно впливають на інвестиційний розвиток областей, і механізми, які дають змогу посилити вплив сильних сторін соціально-економічного середовища на інвестиційний розвиток і зменшити негативний вплив слабких сторін.

Звіт складається з трьох основних частин:
- аналіз та оцінка інвестиційного середовища Дніпропетровської та Львівської областей;
- міжнародний та український досвід поліпшення інвестиційного середовища на регіональному рівні;
- рекомендації щодо підвищення інвестиційної привабливості в досліджуваних регіонах.

Методи збору інформації

Інформацію, використану у дослідженні, зібрано за допомогою трьох методів:
- АНАЛІЗ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ щодо інвестиційного середовища досліджуваних регіонів. Цей компонент передбачає вивчення та аналіз інформації, яка дає змогу зробити висновки про їхнє інвестиційне середовище. Основним джерелом статистичної інформації була Державна служба статистики України та її регіональні відділення. Вивчено також програми, плани та звіти місцевих органів влади (джерела інформації – сайти обласних і районних органів влади, недержавних організацій тощо).

- ОПИТУВАННЯ КЕРІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ. Цей компонент передбачав опитування керівників підприємств за допомогою анкети, яка містила запитання, що стосувалися якісних характеристик інвестиційного середовища (питання про якість інфраструктури, роботу органів влади, перешкоди та ризики діяльності, інвестиційні очікування тощо).
- ГЛИБИННІ ІНТЕРВ'Ю З ЕКСПЕРТАМИ. У рамках цього компонента здійснено опитування експертів у формі інтерв'ю. Результати таких опитувань дали змогу зробити висновки про інвестиційне середовище регіону, визначити сильні та слабкі сторони економіки та способи посилення позитивних сторін інвестиційної привабливості.

Розділ 1

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ Дніпропетровської та Львівської областей

Чинники інвестиційної привабливості

1.1

Географічне розташування

Географічне розташування належить до тих чинників, які великою мірою впливають на розміщення продуктивних сил і на які неможливо впливати безпосередньо. Проте органи місцевої влади можуть наголошувати на перевагах, зумовлених сприятливим географічним розташуванням. Водночас територіальну віддаленість можна компенсувати високим рівнем розвитку транспортної інфраструктури.
Загалом кожний регіон має свої особливі природно-географічні характеристики, які визначаються відповідними кліматичними умовами, сусідством з країнами (та їхніми групами) з великими ринками, наявністю транспортних магістралей міжнародного значення.

Рис.1. Карта України

Дніпропетровська область розташована в південно-центральній частині країни. Адміністративний центр – Дніпропетровськ, який налічує близько 1 млн жителів. До складу області входять 1 504 населені пункти в 22 районах.

Хоча область не має кордонів з іншими країнами, її наближеність до промислових центрів України (таких як Харків і Донецьк) і вихід до моря через Херсонську та Миколаївську області є важливою конкурентною перевагою.

Дніпропетровська область

Львівська область

Львівська область розташована на заході країни. Адміністративний центр – Львів, населення якого перевищує 750 тис. осіб. Адміністративно область складається з 20 районів, які загалом налічують 1 930 населених пунктів.

Географічне розташування області дуже сприятливе для розвитку експорто–орієнтованих виробництв. Так, регіон безпосередньо межує з Польщею, а відтак з ЄС у цілому з усіма позитивними наслідками такого сусідства. Крім того, на порівняно неве-

Обласний центр	Відстань від Дніпропетровська, км
Донецьк	250
Запоріжжя	89
Кіровоград	246
Миколаїв	329
Полтава	183
Харків	316
Херсон	316
Київ	479
Львів	948
Одеса	463

Дніпропетровська область

Львівська область

Обласний центр	Відстань від Львова, км
Івано-Франківськ	135
Луцьк	152
Рівне	215
Тернопіль	127
Ужгород	278
Дніпропетровськ	948
Донецьк	1198
Київ	544
Одеса	743
Харків	1042

Варто також додати, що через Харківську та Донецьку області Дніпропетровщина має вихід до кордонів з Російською Федерацією – найбільшим ринком збуту промислової продукції.

Таким чином, віддаленість від інших країн з їхніми ринками збуту компенсується близькістю до інших великих (і за чисельністю населення, і за величиною виробленої продукції) регіонів України.

Порівняно з Львівською областю Дніпропетровська має більше переваг у частині географічного розташування для промислових підприємств, ринком збуту яких є інші регіони України та Російська Федерація.

Крім того, транспортна доступність і рівень розвитку транспортної інфраструктури посилюють позитивний вплив географічного розташування на інвестиційну привабливість регіону.

ликій відстані розташовані кордони України з такими країнами, як: Словаччина, Угорщина та Румунія (автомагістралі, що ведуть до цих країн, пролягають через Закарпатську область); через Волинську область ведуть шляхи до кордонів з Білоруссю.

Що стосується сусідніх регіонів України, то Львівщина межує з п'ятьма іншими областями, а саме: Закарпатською, Івано-Франківською, Тернопільською, Рівненською та Волинською.

Таким чином, географічне розташування області сприяє розміщенню виробництв, реалізація продукції яких відбувається і в сусідніх країнах, і в сусідніх регіонах, надто коли витрати на транспортування та чинник часу відіграють важливу роль у дистрибуції продукції.

Варто додати, що особливістю регіону є територіальна близькість до сусідніх країн і чималі відстані до інших великих міст країни з їхніми ринками збуту. Через область пролягає автомобільний шлях міжнародного значення Київ – Чоп, що свідчить про високий рівень транспортної доступності регіону.

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

Через своє географічне розташування Львів конкурує не лише з іншими регіонами України, а й з іншими країнами.

ВИСНОВКИ

Обидва досліджувані регіони мають сприятливе географічне розташування. Для Львівської області перевагою є близькість до кордонів з ЄС, а для Дніпропетровської – до інших індустріально розвинених регіонів України. Через територію Дніпропетровської та Львівської областей проходять важливі транспортні артерії країни.
Переваги географічного розташування Дніпропетровської області створюють передумови для розміщення логістичного центру (хабу) з можливостями комбінувати перевезення залізничним, автомобільним і річковим транспортом.
Завдяки своєму географічному розташуванню Львівська область має високий потенціал для транскордонної співпраці та надання послуг з логістики.

1.2

Природні ресурси

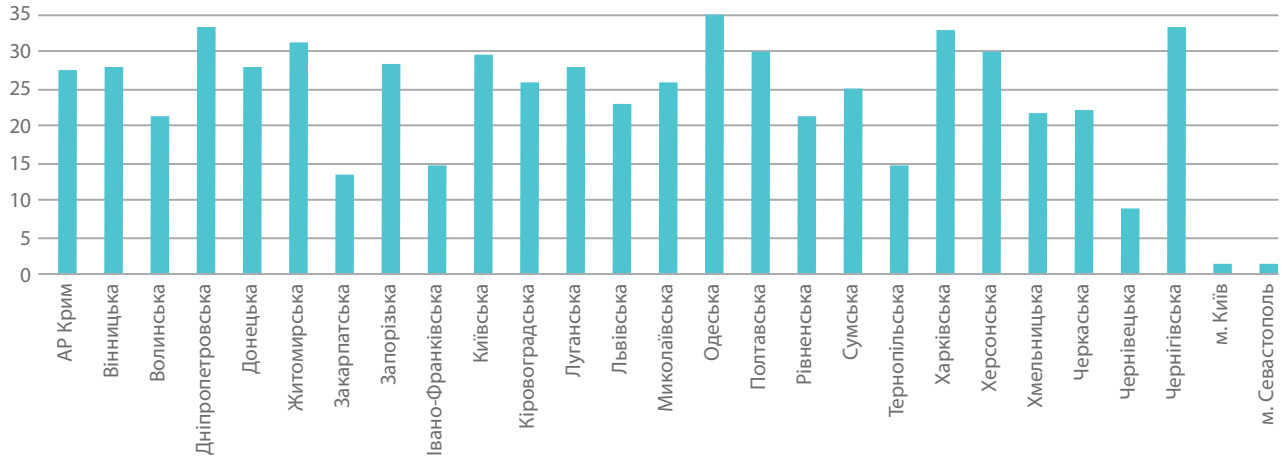
Наявність того чи іншого типу природних ресурсів – вирішальний чинник для прийняття рішення інвесторами. Так, наявність великих площ земель сільськогосподарського призначення є інвестиційною перевагою для підприємців, які спеціалізуються у сфері АПК. Водночас поклади корисних копалин, таких як залізна руда, нафта тощо, збільшують інвестиційну привабливість регіону для відповідних промислових інвесторів. У цьому дослідженні проаналізовано два види природних ресурсів:

- земельні ресурси;
- корисні копалини.

Земельні ресурси

Територія України сприятлива для розвитку тих видів виробництва, які передбачають використання великих площ. Крім того, родючі ґрунти створюють хороші умови для розвитку сільського господарства. Таким чином, АПК – одна з основних сфер потенційного залучення інвестицій.

Рис.2. Площа території, тис. км^2

Джерело: Держстат

Площа Дніпропетровської області становить більш як 32 тис. км^2, або близько 5,3% загальної площі країни. Це друга за величиною територія серед решти областей України.

Землі сільськогосподарського призначення становлять левову частку території (80,9% усіх земель регіону). Решта земель, близько 19%, порівняно рівномірно розподілена між забудованими територіями, лісами. Варто додати, що з огляду на те, що через область протікає Дніпро, велика частка земель перебуває під водою (4,9% усієї площі). Водночас наявність водних ресурсів має позитивний вплив на інвестиційну привабливість.

Дніпропетровська область

Львівська область

Площа Львівської області становить близько 21,8 тис. км^2 (3,6% загальної площі країни). Львівщина належить до групи областей із середніми розмірами території.

Найбільші частки у структурі земель припадають на ліси (31,8%) та землі сільськогосподарського призначення (59,3%).

Порівняно велика частка лісів пояснюється тим, що на території області розташовані гори (зокрема на південному заході регіону).

Наявність великих площ земель сільськогосподарського призначення – важлива передумова для розвитку АПК. Зокрема хорошим прикладом

Рис.3а. Структура земель Дніпропетровської області

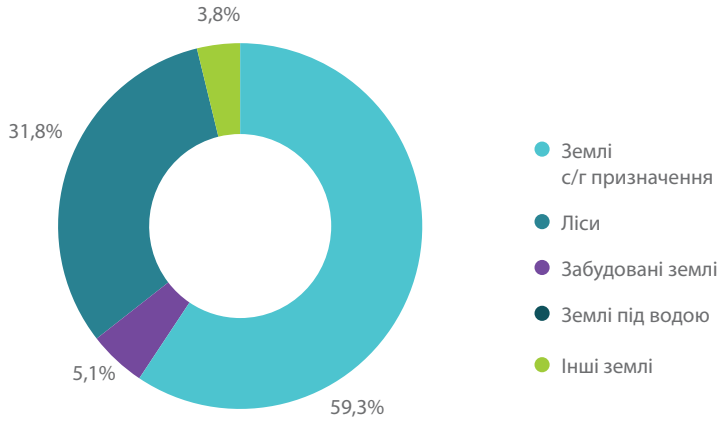
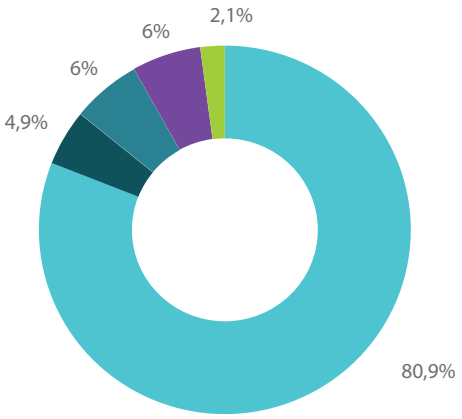

Рис.3б. Структура земель Львівської області

Попри чималі площі земель сільськогосподарського призначення, актуальною залишається проблема виснаження ґрунтів, і тому ці землі потребують відповідного обробітку.

Проте результати опитування експертів засвідчили той факт, що не завжди вільні ділянки землі придатні для розміщення виробничих потужностей. Оскільки для інвесторів важлива не тільки наявність земельних ділянок, а і їхня придатність для господарського використання, то для залучення нових інвестицій варто звертати увагу на наявність облаштованих земельних ділянок. Найвища форма підготовки таких територій – організація індустріальних парків, створення яких поки що тільки планують.

Базуючись на результатах опитування інвесторів, можна зробити висновок про те, що процес виділення земельних ділянок у Дніпропетровській області досить складний. Так, 50% опитаних визначили його як складний або дуже складний.

Жоден інвестор не дав максимальної оцінки, і лише 7,5% опитаних поставили 4 бали з 5 можливих.

Дніпропетровська область

Львівська область

є економіка Жидачівського району, де докладають суттєвих зусиль для розвитку підприємств, які займаються рослинництвом і тваринництвом.

Важливий складник земельних ресурсів регіону – наявність гір, що створює сприятливі умови для розвитку туризму.

За напрямами виробничої діяльності область переважно спеціалізується на сільському господарстві. Тому для цього регіону характерна увага передусім до земель сільськогосподарського призначення.

Опитування інвесторів у Львівській області, як, до речі, і в Дніпропетровській, виявило проблеми з виділенням земельних ділянок. Хоча порівняно з Дніпропетровською областю середній бал тут трохи вищий (2,5 з 5 можливих). Проте, як і в Дніпропетровській області, 50% оцінили процес отримання земельних ділянок як складний або дуже складний. Лише 17,5% опитаних інвесторів відзначили процес отримання землі простим і дуже простим (з них лише 2,5% дали максимальну оцінку).

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

У частині випадків досить важко змінити негативний імідж територій. Яскравою ілюстрацією цього є територія навколо м. Жовті Води. Попри те, що рівень забруднення тут не перевищує допустимих норм, місту важко позбутись іміджу забрудненої ураном території. Результатом цього є низький рівень інвестицій у сільське господарство.

РЕЗУЛЬТАТ ОПИТУВАННЯ ІНВЕСТОРІВ

Легкість виділення земельних ділянок інвестори оцінили таким чином (за п'ятибальною шкалою):

- Дніпропетровська область (2,2 бала)
- Львівська область (2,5 бала)

ВИСНОВКИ

Дніпропетровська та Львівська області різні за площею та мають різну структуру земель, що, зокрема, зумовлено також рельєфом території. Територія обох областей сприятлива для розвитку сільського господарства. Проте необхідно зважати на стан навколишнього середовища, який у Дніпропетровській області трохи гірший, аніж у Львівській.

Наявність великих площ земель сільськогосподарського призначення створює передумови для посилення ролі АПК у Дніпропетровській області. Необхідно також докласти чималих зусиль для створення зміни іміджу Дніпропетровщини – не лише як індустріального регіону, а і як сільськогосподарського і, що не менш важливо, туристичного.

Структура і площа земель Львівської області створюють сприятливі умови для розвитку сільського господарства. Крім того, наявність гір робить регіон одним з основних туристичних центрів країни.

Корисні копалини

Наявність певного виду корисних копалин – один з найважливіших чинників розміщення відповідних видів виробництв, що великою мірою стосується галузевих інвесторів. Однак також варто брати до уваги наслідки видобутку корисних копалин. Такий видобуток може суттєво погіршити стан навколишнього середовища, як-от у східних регіонах, або викликати протести місцевих жителів, наприклад, проти видобутку сланцевого газу у Львівській області.

Родовища, які зараз не розробляють, можуть бути потенційно цікавими для інвесторів через деякий час, прикладом чого є ситуація з видобутком сланцевого газу в Україні. Тому наявність корисних копалин – досить суттєвий чинник, який зумовлює інтерес до конкретного регіону, зокрема міжнародних інвесторів.

За результатами опитування інвесторів 45% з них назвали наявність корисних копалин однією з ключових конкурентних переваг регіону.

Відповідно до офіційних даних область багата на різні види корисних копалин. На її території розташовані родовища більш як 30 видів корисних копалин (див. Додаток 1А). Щоправда, не всі родовища залучено в господарський обіг.

Серед усіх корисних копалин варто виділити родовища залізної руди. Так, Криворізький залізорудний басейн за величиною розвіданих запасів посідає перше місце в Україні. У цілому з розвіданих 30 родовищ видобуток провадять на двадцяти з них, що становить близько 64,5% усіх діючих родовищ залізної руди в країні.

Проте, на думку деяких експертів, поклади залізної руди буде вичерпано впродовж 20–100 років, що обумовлює необхідність поступової диверсифікації виробництва в регіоні.

Область також багата на поклади марганцю: у регіоні є три родовища марганцю, які розробляють, а це три чверті всіх діючих родовищ марганцю в Україні. Поклади марганцю та залізної руди мають світове значення.

Руди кольорових металів – поклади алюмінію (1 родовище) та нікелю (4 родовища) – не добувають.

Серед руд рідкісних металів провадять розробку ванадію (на 2 з 2 родовищ) і гафнію (єдиного в країні родовища). Попри наявність в області 4 родовищ кобальту, жодне з них поки що не розробляють.

У групі неметалічних корисних копалин варто виділити родовища ставроліту. З 4 родовищ у країні 3 розміщені в регіоні.

З групи неметалічних корисних копалин (підгрупи нерудних) треба зазначити поклади нерудного піску (5 (+3 непідтверджених) родовищ). Діючі родовища в регіоні становлять близько 27% усіх діючих родовищ цієї копалини в країні.

Що ж до будівельних корисних копалин, то попри численні родовища видобуток здійснюють на кількох з них і діючі родовища становлять невелику частину у цілому в країні.

Дніпропетровська область
Львівська область

Кожен сьомий опитаний інвестор назвав наявність корисних копалин у регіоні однією з ключових переваг області, які великою мірою впливають на інвестиційне середовище.

На території області є поклади більш як 20 видів корисних копалин (див. Додаток 1Б).

Варто зауважити, що розробка більшості родовищ економічно необґрунтована за поточних цін і методів видобутку.

Львівщина багата на такі корисні копалини, як: природний газ, нафта, вугілля тощо.

Крім того, тут є великі поклади ресурсів, які використовують у будівництві: пісок, будівельна та вогнетривка глина, піщано-гравійні суміші тощо.

З позиції розвитку лікувального туризму важлива наявність багатьох джерел мінеральних вод.

В області розвідано 45 (+2 непідтверджених) газових родовищ. Реально розробляють лише 22 з них. Крім того, серед групи горючих корисних копалин треба зазначити великі поклади нафти (16 (+2 непідтверджених) родовищ, більш як половину з яких нині розробляють) та торфу (100 родовищ, з яких розробляють 4, що становить близько 9% загальної кількості українських родовищ торфу, які розробляють).

У групі неметалічних корисних копалин варто виділити родовища калійної солі (6 (+1 непідтверджене). З них розробляють лише одне, що становить 33,3% усіх родовищ України, які розробляють). Крім того, з наявних родовищ сірки цю речовину добувають лише з одного (всього в країні сірку добувають лише з трьох родовищ). Хоча в регіоні є родовище озокериту (всього в країні 3), його не розробляють.

Деякі райони великою мірою залежать від підприємств добувної промисловості. Зокрема більш як 70% доходів Сокальського району забезпечують вугільні шахти. Попри свою низьку ефективність їх закриття (про це йдеться вже багато років) матиме негативні наслідки для соціально-економічного середовища регіону в цілому.

ВИСНОВКИ

Надмірна залежність деяких районів обох областей від добувної промисловості (наприклад, Сокальського у Львівській області та Криворізького у Дніпропетровській області) потенційно загрожують економіці регіону і, як результат, його інвестиційній привабливості.

Велика кількість різних видів корисних копалин у Дніпропетровській області сприяє розвитку добувної промисловості. Проте розширення видобутку повинно супроводжуватися заходами з поліпшення стану навколишнього середовища. Необхідно зменшити залежність певних регіонів від видобутку окремих типів корисних копалин, що дасть змогу зменшити чутливість економіки регіону в цілому від зміни кон'юнктури на ринках збуту.

Економіка північної частини Львівщини потребує заходів зі зменшення залежності від вугільної галузі. Регіон має вагомий потенціал до збільшення кількості активних родовищ. Проте це потребує роз'яснювальної роботи серед населення, що підтверджує ситуація з видобутком сланцевого газу.

1.3

Інфраструктура

Стан інфраструктури, а саме її розвиненість, доступність та якість, – один з ключових показників інвестиційної привабливості регіонів. Для Дніпропетровської та Львівської областей автомобільна та залізнична інфраструктура є чинником, який посилює інвестиційну привабливість, оскільки вони є важливими транзитними регіонами і в міжнародному (Львівська обл.), і в національному (Дніпропетровська обл.) вимірах.
Термін «інфраструктура» в цьому дослідженні охоплює: автомобільні дороги, залізничні шляхи, електро-, водопостачання та водовідведення, а також інтернет.

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області опитані підприємства зазначають досить хороший стан інфраструктури. Дві третини підприємств (67,5%) поставили місцевій інфраструктурі 5 або 4 бали*. Решта голосів (27% загальної кількості) припали на 3 бали, і лише незначна кількість підприємств вважають рівень розвитку інфраструктури незадовільним. Середня оцінка загального рівня інфраструктури підприємствами області становить 3,75 бала.

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

Регіону вкрай необхідні території з облаштованою інфраструктурою для розміщення на них виробничих потужностей.

Львівська область

Підприємства Львівської області дають нейтральні оцінки загальному стану інфраструктури.

Невелика частка керівників підприємств (10%) повідомили, що рівень розвитку інфраструктури зовсім не відповідає потребам їхнього підприємства. Проте лише приблизно одне із шести опитаних підприємств (17,5%) оцінило інфраструктуру як таку, що повністю задовольняє його потреби. Найбільша частка (37,5%) підприємств зупинилися на 3 балах. Середня оцінка загального стану інфраструктури в області становить 3,2 бала.

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

Те, що Рясне-2 внесено до переліку індустріальних парків, є важливим кроком до залучення нових інвестицій.

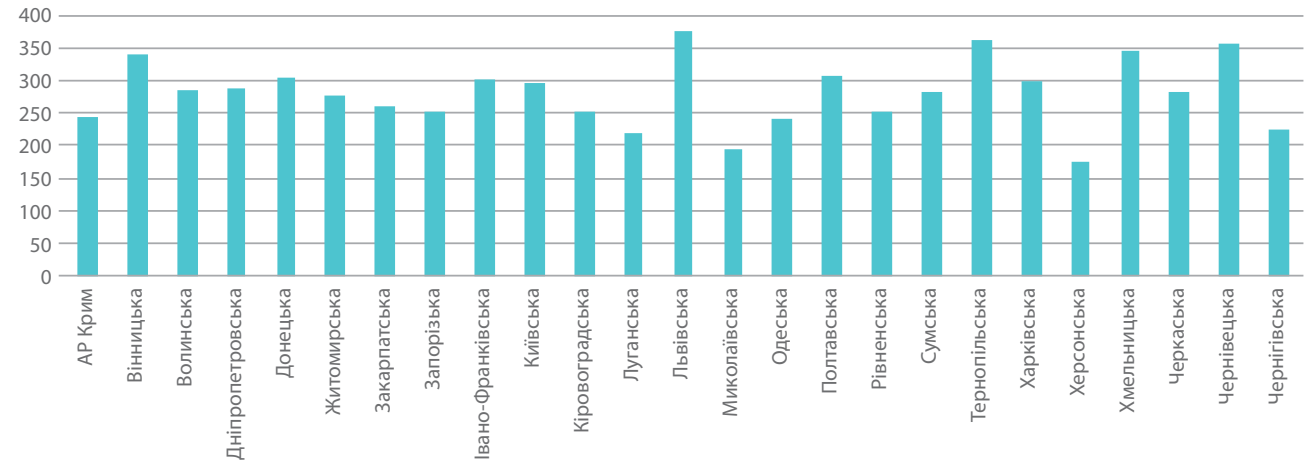
*** ПРИМІТКА.** У цьому дослідженні оцінювання здійснено за шкалою від 1 до 5 балів, де 1 бал означає найнижчий показник, а 5 балів – найвищий.

Автомобільні шляхи

Наявність розвиненої мережі автомобільних шляхів – необхідна умова для якісної логістики, що своєю чергою сприяє зменшенню транспортних витрат і витрат часу. Основний статистичний індикатор, який дає змогу оцінити мережу автошляхів, – щільність автомобільних доріг (км/1 тис. км^2). Враховуючи той факт, що в оцінюванні автомобільних доріг необхідно також враховувати їхню якість, у дослідженні використано оцінку транспортної інфраструктури інвесторами.

Варто додати, що, попри меншу частку перевезених вантажів автотранспортом (порівняно із залізницею), більша частка пасажирських перевезень припадає саме на автомобільний транспорт.

Рис.4. Щільність автомобільних доріг, км на 1 тис. км^2

Джерело: Держстат

За щільністю автомобільних доріг Дніпропетровська область наближається до середнього значення в Україні. Щільність автомобільного покриття в області становить 287 км доріг на 1 тис. км^2 площі, тимчасом як середня щільність автомобільних доріг в Україні – 280 км доріг на 1 тис. км^2.

Варто додати, що такий показник щільності автомобільних доріг в області великою мірою зумовлений величиною території регіону, який є одним з найбільших в Україні.

Серед підприємств області немає одностайної оцінки місцевої дорожньої інфраструктури, проте кількість негативних оцінок переважає кількість позитивних. Так, за шкалою від одного до п'яти, на якій одному балу відповідає зовсім незадовільний стан доріг, а п'яти балам – цілком задовільний, практично половина дніпропетровських підприємств (47,5%) оцінили дороги на один або два бали. Кожне четверте підприємство (25%) оцінило стан місцевих доріг як повністю або практично повністю задовільний (оцінки 4 та 5). Середній бал, який отримала дорожня інфраструктура міст Дніпропетровської області за оцінками підприємств, становить 2,6.

Дніпропетровська область

Львівська область

Львівська область посідає провідне місце серед всіх областей України за щільністю автомобільних доріг. Так, значення цього показника тут становить 376 км доріг на 1 тис. км^2 площі.

Попри це якість дорожнього покриття перебуває на низькому рівні. Хоча в рамках підготовки до Євро–2012 на оновлення покриття витрачено великі кошти, ремонт відбувався здебільшого на основних транспортних магістралях, тимчасом як багато інших доріг (зокрема національного значення) залишаються в незадовільному стані.

Керівники підприємств області низько оцінюють рівень розвитку дорожньої інфраструктури. Майже дві третини опитаних (62,5%) оцінили стан місцевих доріг на 1 або 2 бали. Лише один із восьми керівників підприємств (12,5%) вважає, що рівень доріг повністю задовільний. Середня оцінка стану дорожньої інфраструктури становить 2,4 бала.

Рис.5. Автомобільні міжнародні транспортні коридори на території України

ВИСНОВКИ

Система автомобільних доріг і в країні в цілому, і в досліджуваних регіонах зокрема досить розвинена. Так, через Львівську область пролягає траса Київ – Чоп, яка з'єднує центр країни з Угорщиною. Через Дніпропетровську область проходить автомобільний шлях по лінії Одеса – Миколаїв – Дніпропетровськ – Харків і дорога, яка з'єднує АРК з Харківською областю.

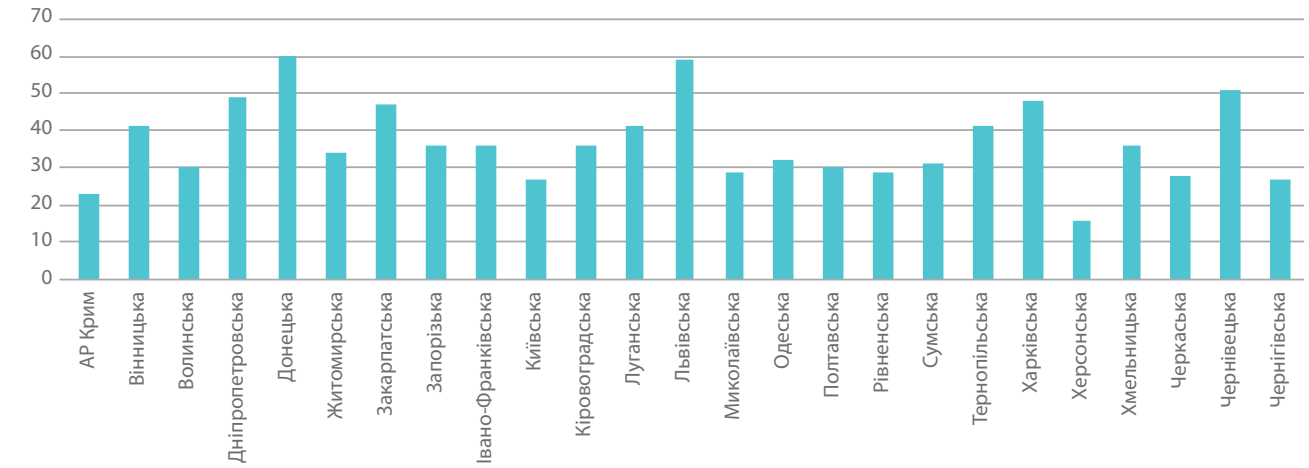
Проте якість автомобільних доріг залишається низькою, особливо порівняно з країнами ЄС.

Залізничні шляхи

Залізничними шляхами перевозять левову частку вантажів на великі відстані. Хоча в країні систему спеціальних колій для швидкісних поїздів поки що практично не розвинено, ця обставина великою мірою впливає на пасажирські перевезення.

Проте дві третини залізничних шляхів України мають лише одну колію, що створює додаткові складнощі для перевезень.

Рис.6. Щільність залізничних колій, км на 1 тис. км^2

Джерело: Держстат

Щільність залізничних доріг Дніпропетровської області – одна з найбільших в Україні і становить 49 км залізничних колій у розрахунку на 1 тис. км^2 площі.

Підприємства області оцінюють рівень розвитку залізничного сполучення в основному позитивно. Дві третини підприємств (62,5%) оцінили місцеву залізничну інфраструктуру на 4 або 5 балів. Кожне восьме підприємство поставило низькі бали (1 або 2). Середній бал оцінки залізничного сполучення серед підприємств області становить 3,6.

Дніпропетровська область

Львівська область

Львівська область характеризується особливо щільним залізничним покриттям. На її території пролягає 59 км залізничних колій у розрахунку на 1 тис. км^2 площі. Цей показник ставить її на друге місце після Донецької області за щільністю залізничного покриття в Україні.

Половина підприємств області позитивно оцінюють рівень розвитку залізничного сполучення в регіоні. Так, 55,5% підприємств поставили найвищі оцінки (4 та 5) місцевій залізничній інфраструктурі. Кожне п'яте підприємство, однак, поставило низькі бали (1 або 2). У підсумку середня оцінка залізничного сполучення в містах області становить 3,6 бала.

Важлива проблема для регіону – врегулювання відносин між підприємствами та власниками територій, через які проходять залізничні колії, що ведуть до залізничних магістралей. Так, трапляються випадки, коли підприємствам необхідно додатково сплачувати кошти такому власнику для того, щоб отримати доступ до залізничної магістралі. Внаслідок цього попри наявну залізничну колію потенційно привабливий об'єкт втрачає свою привабливість.

ВИСНОВКИ

І для Львівської, і для Дніпропетровської області наявність і належний стан залізничних колій дуже важливі, адже вартість перевезення вантажів на довгі відстані залізничним транспортом набагато нижча, аніж іншими видами транспортування.

Загалом і експерти, і інвестори дали залізничній інфраструктурі досить високі оцінки.

Електро- та водопостачання і водовідведення

За інших рівних умов рівень розвитку електромереж і водопостачання дуже важливий з погляду інвестора. Якщо транспортна інфраструктура великою мірою впливає на постачання сировини та дистрибуцію готової продукції, то ці елементи інфраструктури великою мірою стосуються саме процесу виробництва.

Дніпропетровська область

Електропостачання

Якість електропостачання цілком прийнятна для підприємств, які працюють у Дніпропетровській області, адже більшість з них (87,5%) високо оцінили електропостачання на місцевому рівні. Вони поставили за цим критерієм оцінки 4 та 5. Жодне підприємство не поставило низького балу якості електропостачання. У результаті середній бал за оцінкою електропостачання підприємствами області сягає 4,38.

Водопостачання та водовідведення

У Дніпропетровській області ситуація з водопостачанням, на думку підприємств, досить хороша. 70% підприємств оцінили якість водопостачання на 5 або 4 бали. 5 із 40 опитаних поставили низькі оцінки. У результаті середній бал оцінки якості водопостачання підприємствами області дорівнює 3,85.

Львівська область

Електропостачання

Підприємства Львівської області задоволені якістю електропостачання у своїй місцевості. Чотири з п'яти підприємств (82,5%) оцінили якість електропостачання найвищими балами (4 і 5). Негативних оцінок не зафіксовано. Середня оцінка якості електропостачання серед підприємств області становить 4,25 бала.

Водопостачання та водовідведення

Підприємства Львівської області оцінюють якість водопостачання в їхніх населених пунктах досить високо. Дві третини опитаних (66,7%) оцінили водопостачання на 4 або 5 балів.

Лише 2,6% підприємств поставили низький бал (1 або 2). Середня оцінка якості водопостачання в області становить 3,9 бала.

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

Якщо загалом в області водопостачання забезпечується на належному рівні, то у Львові через застарілість системи водопостачання гостра потреба в її поліпшенні.

Доступ до інтернету

Дніпропетровська область

85% керівників підприємств Дніпропетровської області повідомляють про широку доступність широкосмугової мережі. Вони оцінили доступність інтернету за широкосмуговими каналами на 5 або 4 бали за п'ятибальною шкалою, де 1 бал означає, що широкосмугова мережа взагалі недоступна, а 5 – що вона широко доступна.

Троє з чотирьох представників підприємств області користуються мережею і на роботі, і вдома. Решта 25% респондентів використовують її лише на робочому місці. Практично всі опитані керівники підприємств області повідомили, що користуються інтернетом для потреб, пов'язаних з роботою підприємства.

Львівська область

Керівники підприємств Львівської області повідомляють про досить хороший доступ до мережі зі широкосмуговими каналами в їхньому населеному пункті. 4 із 5 підприємств області оцінили доступність широкосмугової мережі найвищими балами (4 і 5).

Широка доступність мережі дає змогу керівникам підприємств користуватися нею для роботи. З усієї сукупності опитаних представників бізнесу в області лише один респондент вказав, що не користується мережею. 80% з них користуються мережею і на робочому місці, і вдома. Деяка частка респондентів (10%) користуються інтернетом лише з дому, а 7,5% – лише з робочого місця. Усі респонденти, крім тих, які взагалі не користуються інтернетом, користуються ним у професійній діяльності.

ВИСНОВКИ

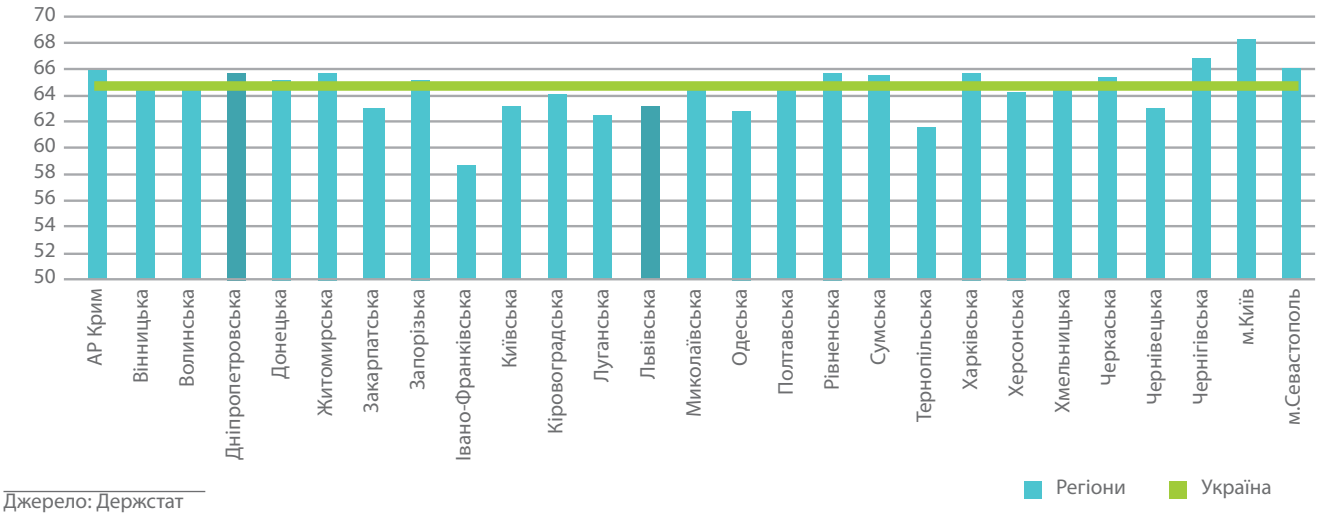
Загалом за двома досліджуваними регіонами рівень розвитку інфраструктури досить високий. Водночас у великих містах, зокрема у Львові, ситуація видається трохи гіршою. Під час розміщення виробничих потужностей необхідні додаткові витрати задля поліпшення інфраструктури. Високий загальний рівень розвитку інфраструктури Дніпропетровщини дає змогу зменшити супутні витрати під час започаткування виробництва і знижує ризики припинення діяльності підприємств.

1.4 Ринок праці та трудові ресурси

Інвестиційну привабливість регіону з погляду трудових ресурсів визначають двома основними елементами: з одного боку, характеристиками ринку праці (які зумовлені взаємодією попиту та пропозиції робочої сили, в результаті чого формується заробітна плата), з іншого – рівнем розвитку людського капіталу.
У дослідженні характеристики ринку праці охоплювали рівень безробіття (який серед всього іншого відображає надлишок робочої сили) і середній у регіоні рівень заробітної плати. Для визначення рівня розвитку людського капіталу (освіти та стану здоров'я) вибрано показник частки економічно активного населення з вищою освітою, з одного боку, та рівень захворюваності і доступність медичного обслуговування – з іншого.

Чисельність трудових ресурсів

Рис.7. Рівень економічної активності, %

Джерело: Держстат

Дніпропетровська область

Чисельність населення Дніпропетровської області сягає 3,31 млн осіб. Це другий показник в Україні після Донецької області. Чисельність економічно активного населення 2012 року становила 1,64 млн осіб, з них безробітних – 198,5 тис. осіб.

Медіанний вік населення області становить 40,2 року, що дорівнює середньому значенню в країні.

На початок 2012 року щільність населення в області становила 104 особи на км^2. Це шоста позиція в Україні після Києва, Севастополя, Донецької, Львівської та Чернівецької областей.

Львівська область

Чисельність населення Львівської області – 2,54 млн осіб, з яких економічно активне населення за 2012 рік становить 1,20 млн осіб. За цим показником область посідає п'яте місце в Україні після Донецької, Дніпропетровської, Харківської областей і Києва. Чисельність економічно активного населення на 2012 рік становила 1,2 млн осіб, з них безробітних – 89,1 тис. осіб.

Медіанний вік населення області становить 37,9 року, що набагато нижче за середній показник в Україні. Це позитивно впливає на оцінку трудових ресурсів загалом, оскільки в регіоні спостерігається велика частка молодшого працездатного населення.

На початок 2012 року щільність населення в області становила 116,4 особи на км^2. Це четверта позиція в Україні після Києва, Севастополя та Донецької області.

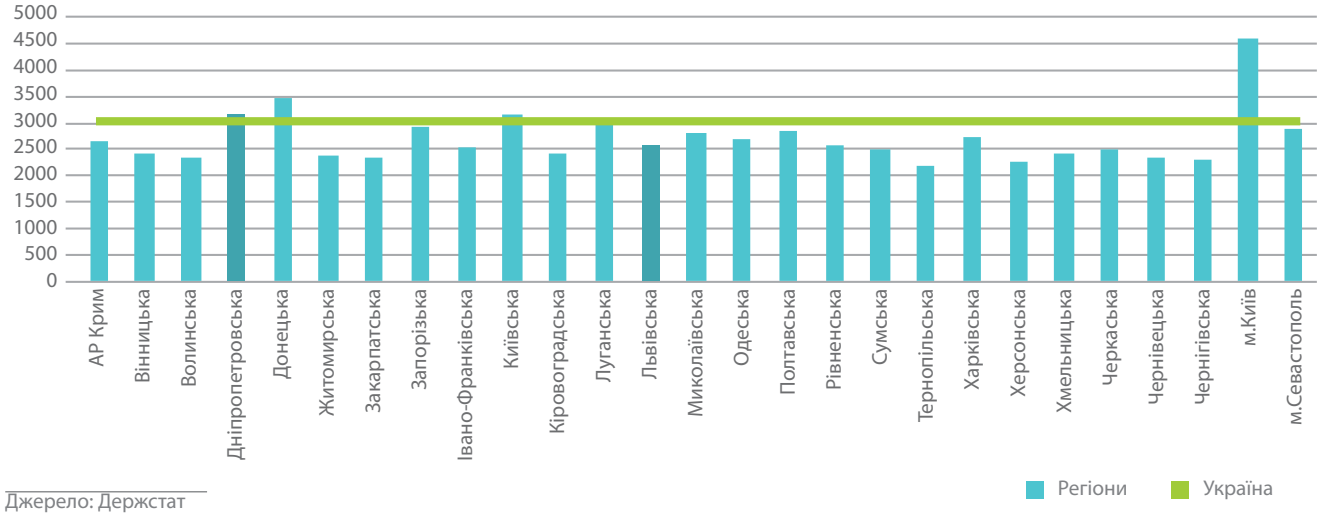
Характеристика ринку праці

Ринок праці характеризується взаємодією попиту та пропозиції робочої сили, в результаті якої формується заробітна плата.

З позиції функціонування ринку праці наявність безробіття має двоїсте значення для інвестиційної привабливості регіону. З одного боку, безробіття – один з основних чинників, що впливає на збільшення соціальної напруженості в регіоні, а це негативно позначається і на соціально-економічному становищі загалом, і на інвестиційній привабливості регіону зокрема. Існує також кореляція між рівнем безробіття та рівнем доходів населення. Так, високий рівень безробіття в регіоні супроводжується меншою купівельною спроможністю населення і меншим попитом на продукцію підприємств (якщо основним ринком збуту для підприємства є саме цей регіон). Для підприємств, основним ринком збуту яких є інші регіони та/або країни, низька середня заробітна плата – важлива перевага особливо для трудомістких виробництв.

Отже, ключові характеристики ринку праці – рівень безробіття в регіоні, а також рівень середньої заробітної плати.

Рис.8. Середня заробітна плата за регіонами, грн

Джерело: Держстат

Середня заробітна плата в Дніпропетровській області становить 2 790 грн. За цим показником область перебуває серед регіонів з порівняно високим рівнем оплати праці. Рівень доходів на особу в області становить 23 724 грн., що трохи перевищує середній показник в Україні.

Безробітне населення області становить 6,6% усієї чисельності економічно активного населення і становить 108,5 тис. осіб.

Дніпропетровська область

Львівська область

У Львівській області середня заробітна плата становить 2 244 грн. Це відповідає середньому показнику, розрахованому за всіма регіонами України за винятком Києва. У межах середніх значень перебуває і рівень доходів на особу, який у Львівській області становить 19 240 грн.

Безробітне населення області становить 7,5% економічно активного населення і становить 89,1 тис. осіб.

Якість трудових ресурсів

Основні якісні характеристики трудових ресурсів будь-якого регіону – рівень освіти та стан здоров'я населення. Очевидно, наявність великої кількості економічно активного населення з високим рівнем освіти зменшує витрати на підготовку працівників безпосередньо на виробництві. Крім цього, велика кількість підприємств в Україні вимагають наявності вищої освіти у майбутніх працівників, не акцентуючи уваги на напрямі підготовки, адже для таких підприємств диплом є показником здатності претендента на посаду навчатися за наявності певних базових знань. Оскільки в країні велика частка випускників вищих навчальних закладів працюють не за спеціальністю, одним з основних індикаторів якості трудових ресурсів у регіоні вибрано саме частку економічно активного населення з вищою освітою.

Іншим важливим індикатором якості трудових ресурсів вибрано рівень захворюваності населення, який, зокрема, залежить від стану навколишнього середовища. Адже менший рівень захворюваності населення означає порівняно менші витрати підприємств, що своєю чергою позитивно впливає на інвестиційну привабливість регіону.

Рис.9а. Економічна активність населення за рівнем освіти у Дніпропетровській області, %

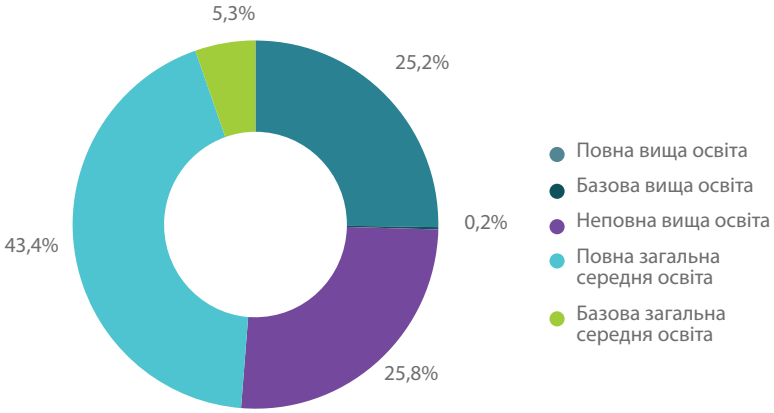
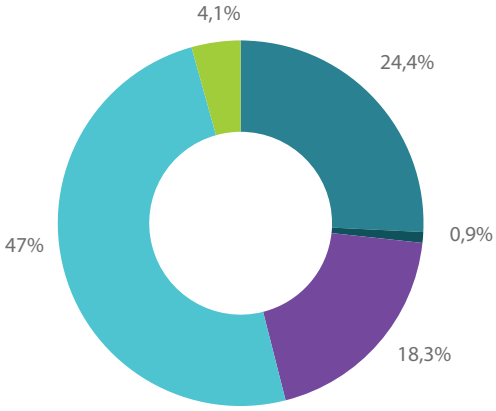

Рис.9б. Економічна активність населення за рівнем освіти у Львівській області, %

Джерело: Держстат

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області зареєстровано 54 вищі навчальні заклади (на 2012 рік), з яких 31 – заклади I–II рівнів акредитації, 23 – заклади III–IV рівнів акредитації. З них найвідоміші Академія митної служби України, Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. В. Лазаряна, Дніпропетровський національний університет ім. Гончара та ін.

Кількість студентів, які навчаються у ВНЗ області, сягає 154,3 тис. осіб.

Відповідно до розподілу економічно активного населення за рівнем освіти у Дніпропетровській області 25,2% мають повну вищу освіту, 26% – базову або неповну вищу освіту.

Керівники підприємств Дніпропетровської області оцінюють рівень знань випускників місцевих середніх і середніх спеціальних навчальних закладів у цілому невисоко. Найбільша частка респондентів оцінили цей показник на 3 бали. Третина підприємців (32,5%) оцінили рівень середньої та середньої спеціальної освіти на 4 або 5, тимчасом як 22,5% респондентів обрали найнижчі бали (1 або 2). Середня оцінка рівня знань випускників шкіл і ПТУ області становить 3,1 бала.

Трохи краще роботодавці оцінили рівень знань випускників місцевих вищих навчальних закладів.

Львівська область

У Львівській області на 2012 рік зареєстровано 44 вищі навчальні заклади, з яких 22 – заклади I–II рівнів акредитації, 22 – заклади III–IV рівнів акредитації. Найвідоміші з них Львівський національний університет ім. І. Франка, Національний університет «Львівська політехніка», Львівський інститут банківської справи Університету НБУ, Львівський національний медичний університет ім. Д. Галицького та ін.

Кількість студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах області, сягає 146,4 тис. осіб.

Відповідно до розподілу економічно активного населення за рівнем освіти в області 24,4% мають повну вищу освіту, 19,2% – базову або неповну вищу освіту.

Роботодавці Львівщини високо оцінюють рівень знань випускників місцевих шкіл і ПТУ. Так, 60% керівників підприємств оцінили рівень професійної підготовки випускників середніх і середніх спеціалізованих навчальних закладів на 5 або 4 бали. Середня оцінка підприємствами області рівня професійної компетенції випускників шкіл і ПТУ становить 3,6 бала.

Вища освіта в області також відповідає потребам більшості підприємств. 67,5% керівників підприємств оцінили відповідність рівня знань випуск-

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

Хоча регіон має великий інноваційний потенціал, йому бракує спеціалістів з програмування та інженерів.

Середня оцінка професійної компетенції випускників університетів дорівнює 3,28 бала. Найбільша частка підприємців (42,5%) – це ті, хто оцінив рівень професійної компетенції випускників ВНЗ на 3. А 4 за цим критерієм виставила третина місцевих підприємців: 32,5%.

Захворюваність

За підсумками 2011 року у Дніпропетровській області було зафіксовано 2,81 млн випадків захворюваності населення, серед них найбільша питома вага припадала на хвороби органів дихання (1,16 млн випадків).

Підприємства області не відчувають суттєвого впливу захворювань на свою діяльність. 27,5% підприємств оцінили цей показник у 3 бали, а 25% – у 4 бали. Інші оцінки виставила менша кількість голосів респондентів. Середня оцінка впливу захворювань на діяльність підприємств в області дорівнює 3,1 бала.

В оцінці доступності медичного обслуговування думки керівників підприємств розділилися. Третина з них (35%) оцінюють медичне обслуговування як недоступне (на 1 або 2 бали). Доступною охорону здоров'я вважають 30% місцевих підприємств. А решта 35% респондентів поставили 3 бали на шкалі доступності медичного обслуговування. Середній бал оцінки доступності медичного обслуговування в області становить 2,8.

Дніпропетровська область

Львівська область

ників вищих навчальних закладів потребам свого підприємства на 4 або 5 балів. Середній бал професійної кваліфікації випускників ВНЗ області дорівнює 3,8.

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

Попри те, що старі промислові підприємства позакривалися, вивільнені кадри ще не втратили своєї кваліфікації.

Захворюваність

За підсумками 2011 року в області зафіксовано 2,1 млн випадків захворюваності населення, серед яких найбільша питома вага хвороб органів дихання (1,043 млн випадків).

Захворювання мають незначний або середній вплив на діяльність підприємств області. Керівники підприємств оцінили такий вплив у середньому в 3,1 бала. Найбільш поширені оцінки – 3, яку поставили 32,5% респондентів, та 4 – 25% опитаних.

Керівники підприємств області оцінюють доступність медичного обслуговування на середньому рівні. 37,5% респондентів оцінили доступність системи охорони здоров'я на 4 бали. 35,5% респондентів поставили 3 бали за цим критерієм. У результаті цього середня оцінка доступності медичного обслуговування в області становить 3,3 бала.

ВИСНОВКИ

Рівень освіти та кваліфікації населення в обох регіонах досить високий, що зумовлено і наявністю навчальних закладів, і кваліфікованої робочої сили працездатного віку.

Опитування експертів та інвесторів засвідчило існування відчутного розриву між навчальними програмами та потребами підприємств.

Сильна сторона Дніпропетровської області, з погляду трудових ресурсів, – велика чисельність економічно активного населення. Слабка сторона – порівняно нижча відповідність випускників навчальних закладів потребам підприємств. Вищий рівень взаємодії між підприємствами та ВНЗ регіону дасть змогу суттєво підвищити якість трудового потенціалу регіону.

Сильна сторона Львівської області – наявність трудових ресурсів досить високої якості. Порівняно низький рівень середньої заробітної плати – додаткова перевага, оскільки інвестор зацікавлений у кадрах високої якості за низької заробітної плати. Проте рівень економічної активності є одним з найнижчих у крані. Високий рівень неофіційної трудової міграції також негативно впливає на інвестиційну привабливість.

1.5

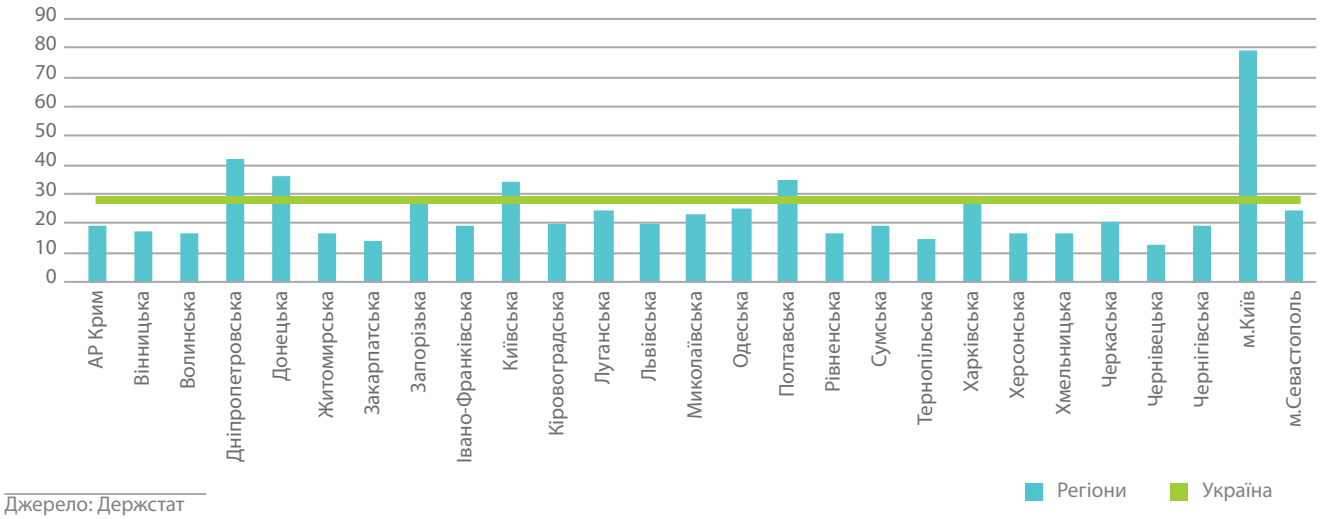
Економіка регіону

Високий рівень економічної активності в регіоні сприяє підвищенню його інвестиційної привабливості, оскільки така активність свідчить про сприятливі умови ведення бізнесу, які своєю чергою прямо впливають на рівень інвестування.
Таким чином, оцінка стану економіки регіону дає підстави зробити певні висновки і про перспективи його розвитку, і про ефективність заходів щодо поліпшення інвестиційного середовища, а також ідентифікувати найпривабливіші для інвесторів сектори економіки.
Для аналізу економіки регіонів у дослідженні використано такі показники:
- валовий регіональний продукт;
- обсяги інвестицій;
- кількість підприємств у регіоні;
- обсяги зовнішньої торгівлі та ін.

Валовий регіональний продукт

Валовий регіональний продукт (далі – ВРП) – це узагальнений показник соціально-економічного становища регіону, який є сумою валової доданої вартості всіх видів економічної діяльності, яка корегується на величину непрямо вимірюваних послуг фінансового посередництва та податків, за винятком субсидій на продукти. Для кращої оцінки економічного стану варто використовувати показник ВРП у розрахунку на особу, що дасть змогу краще порівняти досліджуваний регіон з іншими, а також врахувати зміну кількості населення.

Рис.10. ВРП на особу 2011 року, тис. грн

Джерело: Держстат

Дніпропетровська область належить до тих небагатьох областей, величина валового регіонального продукту в розрахунку на особу яких (42,1 тис. грн) більша за середній у країні рівень (28,5 тис. грн). Крім того, якщо не брати до уваги Київ, то ВРП на особу тут найбільший серед інших областей України, що переважно зумовлено вагомою часткою промислової продукції в структурі економіки регіону.

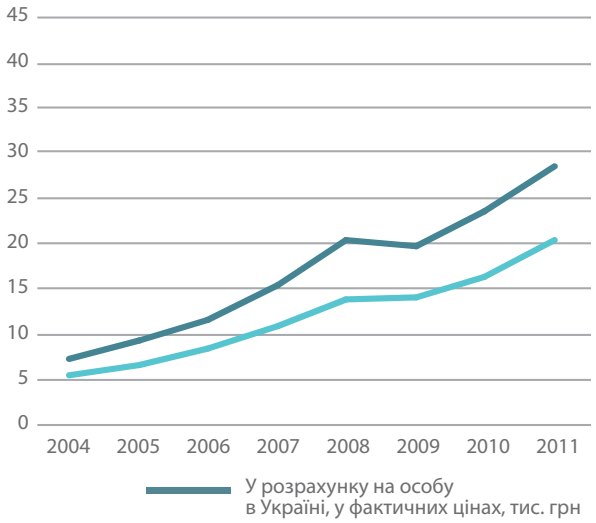
Дніпропетровська область

Львівська область

Валовий регіональний продукт у розрахунку на особу у Львівській області становить 20,5 тис. грн, що на 28,1% менше від середнього в країні значення. Порівняно з Дніпропетровською областю, де цей показник дуже високий, зростання рівня промислового виробництва уможливило б зменшення цього розриву.

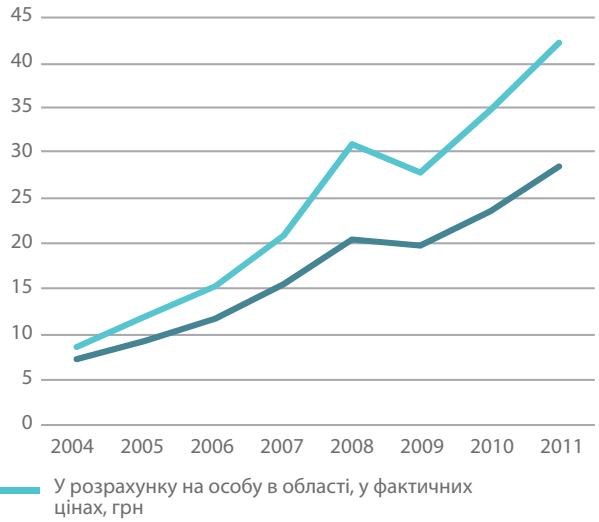
2011 року ВРП становив 52,1 млрд грн. Як видно

Рис.11а. Динаміка ВРП у Дніпропетровській області

Джерело: Держстат

Рис.11б. Динаміка ВРП у Львівській області

Дніпропетровська область

Починаючи з 2004 року, в області зафіксовано зростання ВРП. Це не стосується лише 2009 кризового року. За 2011 рік ВРП становив 140,02 млрд грн. Щодо величини ВРП у розрахунку на особу, то цей показник на кінець 2011 року становив 42 068 грн, і його зростання відбувалося паралельно зі зростанням загального обсягу ВРП. Приріст ВРП 2011 року порівняно з 2010 роком становив 3,4%. Крім цього, на початок 2012 року в області реалізовано промислової продукції на 200 млрд грн.

Львівська область

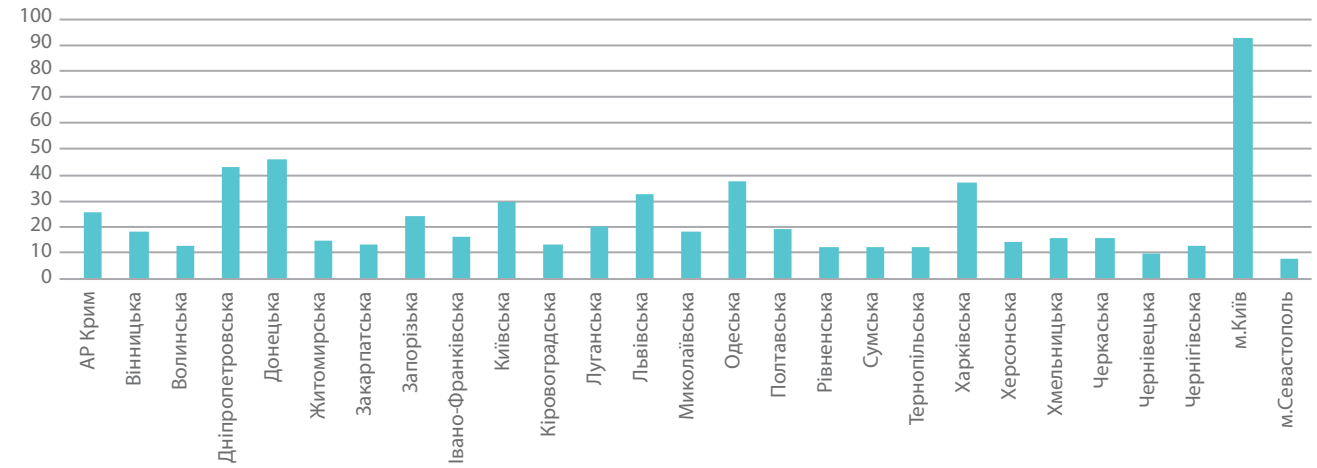
з рисунка, обсяги ВРП з кожним роком зростали (окрім 2009 року – року кризи); це стосується також динаміки ВРП у розрахунку на особу, обсяг якого на кінець 2011 року становив 20 490 грн. Темпи зростання ВРП 2011 року порівняно з 2010 роком становили 108,7%. Крім цього, на початок 2012 року в області реалізовано промислової продукції на 32,36 млрд грн.

Кількість підприємств в області

Рівень інвестиційної активності великою мірою залежить від кількості підприємств, адже наявність їх створює передумови для розвитку зв'язків між ними, що своєю чергою приваблює інвесторів. З іншого боку, велика кількість підприємств, які діють в одній галузі, зумовлює вищий рівень конкуренції.

На 15 листопада 2012 року в Україні діяло 622,5 тис. підприємств.

Рис.12. Кількість активних підприємств за регіонами, тис.

Джерело: Держстат

У Дніпропетровській області зареєстровано 43,1 тис. реально діючих підприємств. Такий показник третій за величиною після Києва (93 тис.) і Донецької області (46,2 тис.). За інших рівних умов така кількість підприємств свідчить про високий рівень ділової активності в регіоні порівняно з іншими областями.

За величиною підприємства області поділено таким чином:
- малі – 92,7% (реалізують 10,2% всієї продукції);
- середні – 6,4% (реалізують 33,1% всієї продукції);
- великі – 0,9% (реалізують 56,7% всієї продукції).

У цілому, як і у Львівській області, саме на промисловість припадає найбільша частка економіки регіону.

Дніпропетровська область

Львівська область

Чисельність реально діючих підприємств у Львівській області (32,7 тис.) набагато менша, аніж у Дніпропетровській. Проте в цілому область посідає досить високе шосте місце серед решти регіонів за цим показником.

За величиною підприємства області поділено таким чином:
- малі – 93,7% (реалізують 16,9% всієї продукції);
- середні – 5,8% (реалізують 40,2% всієї продукції);
- великі – 0,5% (реалізують 42,9% всієї продукції).

У галузевому розрізі на промисловість припадає більше половини підприємств.

Окремо варто зазначити, що хоча частка малих підприємств більша всього на 1 відсотковий пункт порівняно з Дніпропетровською областю, частка продукції таких підприємств більша майже на 7 відсоткових пунктів.

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

На рівні області більше уваги приділяють великим підприємствам, тоді як малі та середні відчувають недостатню підтримку.

Галузева структура діючих підприємств загалом відображає структуру економіки області. Як і в більшості інших регіонів, найбільшу частку ста-

Галузь	Кількість підприємств	Частка, %
Сільське господарство	3 797	8,8
Промисловість	3 323	7,7
Будівництво	2 260	5,2
Торгівля та ремонт ТЗ	9 775	22,7
Адміністративне обслуговування	4 061	9,4
Держ. управління та соц. страх.	1 912	4,4
Науково-техн. діяльність та освіта	4 503	10,5
Охорона здоров'я	1 315	3,1
Інше	12 137	28,2

Галузь	Кількість підприємств	Частка, %
Сільське господарство	1 262	3,9
Промисловість	2 766	8,4
Будівництво	1 652	5,0
Торгівля та ремонт ТЗ	4 924	15,0
Адміністративне обслуговування	2 529	7,7
Держ. управління та соц. страх.	2 399	7,3
Науково-техн. діяльність та освіта	3 875	11,8
Охорона здоров'я	1 461	4,5
Інше	11 870	36,3

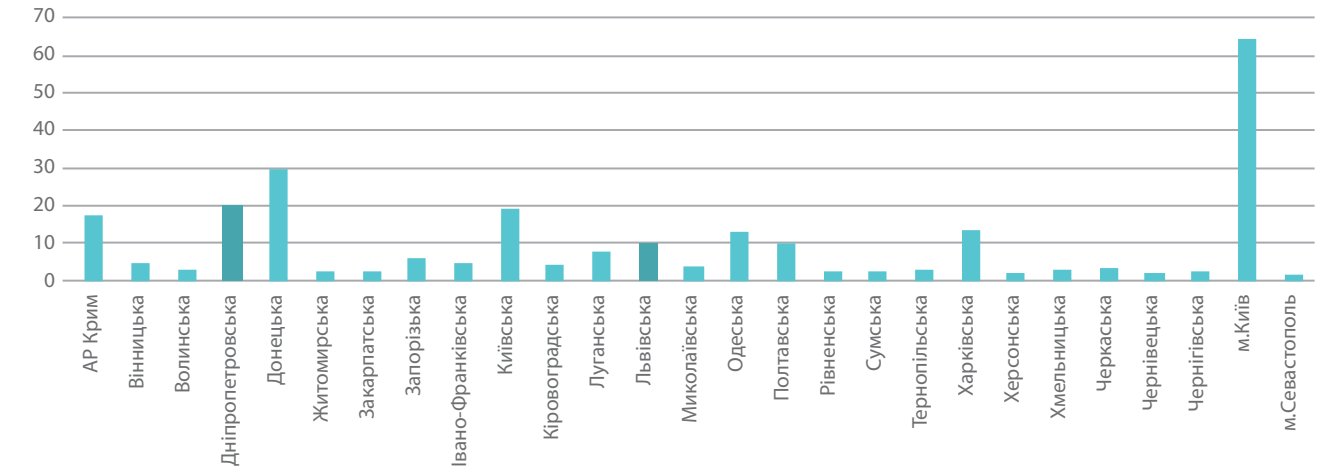
новлять підприємства сфери торгівлі (найчастіше це малі підприємства з чисельністю працівників до 50 осіб). Варто також зазначити велику кількість сільськогосподарських підприємств, частка яких у загальній чисельності становить близько 8,8%.

У регіоні налічується більш як 3,3 тис. промислових підприємств, що становить близько 7,7% їхньої загальної чисельності. Хоча кількість їх порівняно невелика, але саме промислові підприємства виробляють найбільшу частку ВРП. В основному це середні (більш як 250 працівників) і великі (більш як 500 працівників) підприємства.

Інвестиції

Обсяги капітальних інвестицій мають довгостроковий вплив на діяльність підприємств, оскільки вони є базою для розширення їхньої виробничої діяльності. Тому, з одного боку, динаміка інвестицій є одним з індикаторів, який свідчить про потенціал розвитку економіки, а з іншого – дає змогу зробити висновок про ділові очікування підприємств. Що більший рівень капіталовкладень, то привабливіша для інвестора область.

Рис.13. Обсяг капітальних інвестицій за 2012 р., млрд грн

Джерело: Держстат

У Дніпропетровській області за 2012 рік зафіксовано капіталовкладень на 20,5 млрд грн. З них найбільшу частку (1,7 млрд грн) зробили підприємства транспорту та зв'язку.

Відповідно до джерел фінансування найбільшу частку капітальних інвестицій здійснено за рахунок власних коштів підприємств (16,222 млрд грн).

Дніпропетровська область

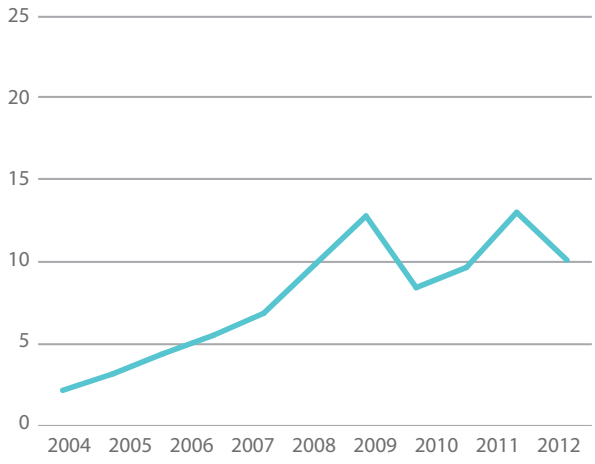
Львівська область

У Львівській області за 2012 рік зафіксовано капіталовкладень на 9,992 млрд грн. З них найбільшу частку (2,175 млрд грн) зробили підприємства, що займаються операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом і наданням послуг підприємцям, а також промислові підприємства (2,302 млрд грн). Відповідно до джерел фінансування найбільшу частку капітальних інвестицій здійснено за рахунок власних коштів підприємств (4,422 млрд грн).

Рис.14а. Динаміка капітальних інвестицій у Дніпропетровській області

Рис.14б. Динаміка капітальних інвестицій у Львівській області

Інвестиції у фактичних цінах, млрд грн

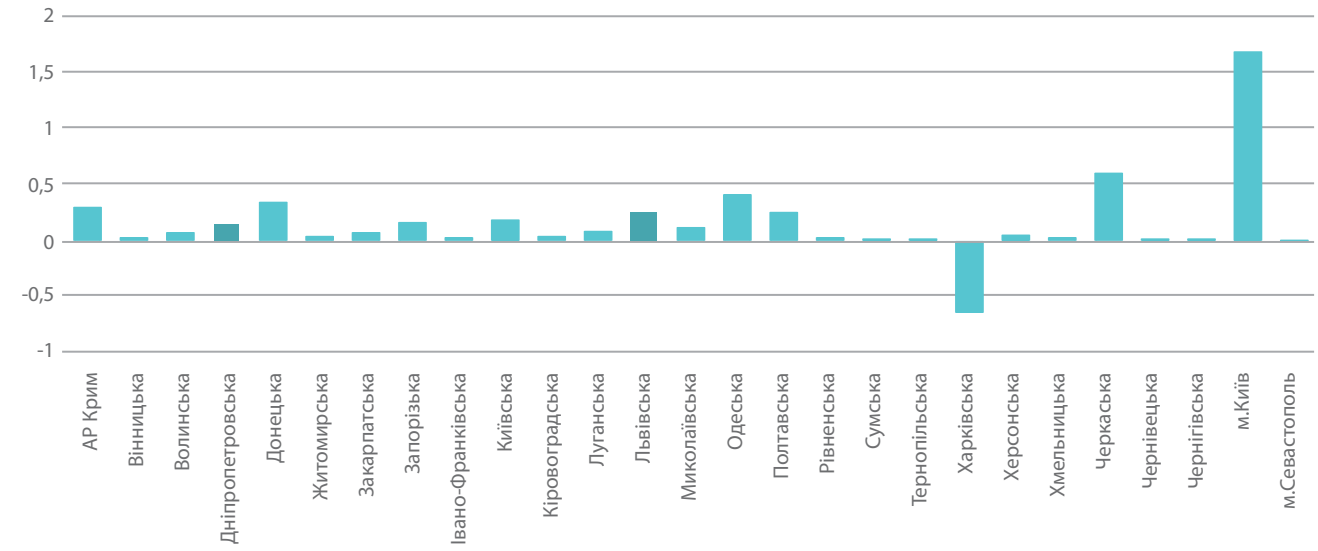
Джерело: Держстат

Прямі іноземні інвестиції

Обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ) свідчать про реальну оцінку інвесторами економічного потенціалу регіону та водночас про його інвестиційну привабливість. Варто також зазначити, що наявність ПІІ поліпшує якість ділового середовища, посилює ринкову конкуренцію та стимулює підвищення продуктивності праці.

Для України проблема залучення іноземних інвестицій сьогодні особливо актуальна. На 1 січня 2013 року в Україну надійшло ПІІ на суму 54,43 млрд дол. США, з яких 4,1 млрд дол. США надійшло 2012 року.

Рис.15. Приріст ПІІ в регіони України за 2012 рік, млрд дол. США

Джерело: Держстат

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області на 1 січня 2013 року величина прямих іноземних інвестицій становила 8,35 млрд дол. США, що є другим показником в Україні після Києва (26,6 млрд дол. США), який набагато перевищує відповідний показник сусідніх областей (Донецька – 2,98 млрд дол. США, Харківська – 2,17 млрд дол. США, Сумська – 374,4 млн дол. США, Запорізька – 1,14 млрд дол. США, Херсонська – 245,2 млн дол. США, Миколаївська – 259,9 млн дол. США, Кіровоградська – 103,7 млн дол. США).

Проте приріст ПІІ на кінець 2012 року порівняно з початком 2012 року був досить незначним – 143,6 млн дол. США.

Динаміка ПІІ, відображена на графіку, свідчить про те, що обсяги залучення ПІІ після суттєвого спаду 2008 року постійно зростали. Проте динаміка росту в останні кілька років була трохи нижчою (зокрема 2012 року).

Загалом область набагато привабливіша для іноземних інвесторів порівняно із сусідніми промислово розвиненими регіонами.

Львівська область

У Львівській області на 1 січня 2013 року величина прямих іноземних інвестицій становила 1,63 млрд дол. США. Це середній показник в Україні, проте він вищий, аніж у сусідніх областях (Закарпатська – 407,2 млн дол. США, Івано-Франківська – 642,5 млн дол. США, Тернопільська – 64,6 млн дол. США, Рівненська – 296,9 млн дол. США, Волинська – 361,2 млн дол. США). Приріст ПІІ на кінець 2012 року порівняно з початком 2012 року був досить незначним – 247 млн дол. США.

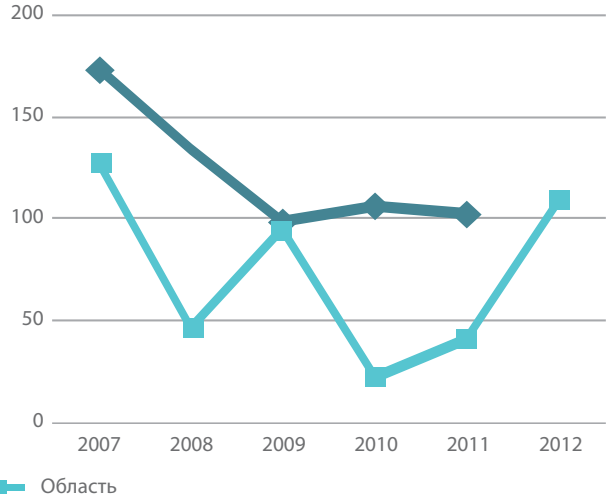
Таким чином, хоча рівень ПІІ порівняно невисокий, інвестори вважають область інвестиційно привабливішою порівняно з іншими західними регіонами.

Як видно з графіка, упродовж тривалого періоду (останні 5 років) приріст ПІІ в розрахунку на одну особу весь час був нижче середнього в країні. Проте в 2012 році цей показник перевищив середній рівень у країні.

Рис.16а. Приріст ПІІ на особу в Дніпропетровській області

Рис.16б. Приріст ПІІ на одну в Львівській області

Джерело: Держстат

Кластери

За певних умов тісні зв'язки між підприємствами призводять до формування кластерів – сконцентрованих на деякій території груп взаємопов'язаних компаній: постачальників готової продукції та комплектуючих, послуг, науково-дослідних установ тощо, які взаємодоповнюють одна одну й тим самим збільшують конкурентні переваги окремих компаній всередині кластеру. Утворення кластерів безпосередньо пов'язано з кількістю підприємств в області.

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області зареєстровано один з найбільших в Україні галузевих кластерів «Національний інноваційний кластер «Нові машини»», а також будівельний кластер. Створення національного інноваційного кластеру «Нові машини» (Дніпропетровськ) відбулося у формі об'єднання низки технологічних інноваційних кластерів: «Сільськогосподарське машинобудування» (Мелітополь, Запорізька обл.), «Ракетобудування» (Дніпропетровськ), «Авіабудування» (Запорізька обл.), «Гірниче машинобудування» (Кривий Ріг, Дніпропетровська обл), «Приладобудування» (Жовті Води, Дніпропетровська обл.), «Металургійне машинобудування» (Дніпропетровськ), «Інфраструктурно-інформаційний кластер» (Запорізька обл.).

Львівська область

У Львівській області зареєстровано галузевий кластер «Вантажопідіймальна техніка», куди входять ПрАТ «Львівський завод автонавантажувачів», ПАТ «Дрогобицький автокрановий завод», ПАТ «Автовантажмаш», ПАТ «Завод гідромеханічних передач» та інші підприємства, а також кластери «Деревообробка та меблеве виробництво», підприємства якого займаються виготовленням меблів і деревообробкою, «Бізнес послуги» (Розвиток IT технологій), що займається наданням послуг клієнтам у сфері IT технологій, і «Виробництво альтернативної енергії».

Інвестори області в середньому оцінили рівень виробничої взаємодії досить позитивно (середня оцінка становить 3,2 бала з 5 можливих).

10,5% опитаних зазначили, що рівень взаємодії між підприємствами слабкий, стільки ж вказали, що він дуже слабкий. Майже 40% інвесторів оцінили рівень зв'язків між підприємствами як середній. Решта опитаних керівників підприємств вважають рівень взаємодії високим (23,7% опитаних) і дуже високим (15,8%).

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

Потенційно кластери можуть утворюватися в таких секторах, як: будматеріали, IT, транспорт, машинобудування.

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

Пріоритетними для Львова є розвиток кластеру у сфері туризму та кластеру IT і Бізнес-послуг.

Важливий також розвиток кластерів у приладобудуванні, легкій і харчовій промисловості.

Опитування інвесторів показало, що зв'язки між підприємствами більш інтенсивні порівняно з середнім рівнем у країні (середня оцінка становить 3,2 бала).

Так, 22,5% опитаних вказали, що виробничі зв'язки між підприємствами слабкі або дуже слабкі. Водночас кожен четвертий зазначив, що виробнича взаємодія між підприємствами сильна або дуже сильна. Решта інвесторів оцінили рівень взаємодії між підприємствами області як помірний.

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

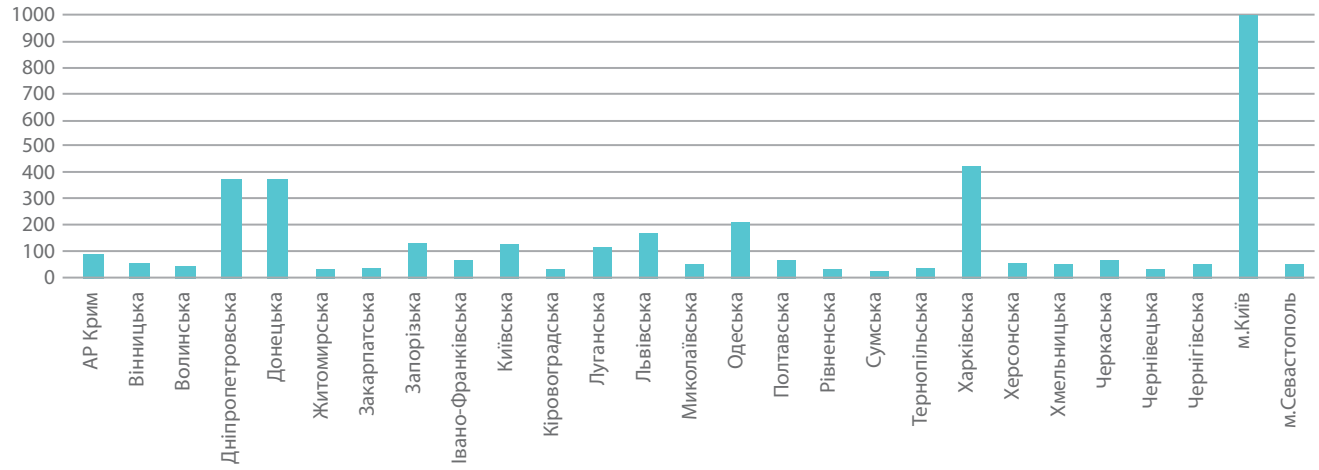
Варто зазначити, що наявність кластеру в регіоні визначається не лише фактом його офіційної реєстрації. Очевидно, існування кластерів де-факто визначається силою зв'язків між підприємствами того чи іншого регіону.

Фінансовий сектор

Кількість фінансових установ в області – один з основних індикаторів рівня розвитку ринку фінансових послуг. Що більша кількість таких установ, зокрема банківських відділень, то порівняно легший доступ до фінансових ресурсів для підприємств і населення.

Кількість фінансових установ визначає передусім величину кредитного та страхового потенціалу регіону. Що вищий рівень розвитку такого потенціалу, то привабливішим буде регіон для інвестора за інших рівних умов. 2012 року в Україні налічувалося 5,4 тис. установ, що займаються фінансовою та страховою діяльністю, а також 19,5 тис. відділень банків.

Рис.17. Кількість підприємств, які займаються фінансовою та страховою діяльністю за регіонами

Джерело: Держстат

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області на кінець 2012 року функціонувало 376 фінансових установ. За цим показником регіон посідає четверте місце в Україні після Києва, Харківської та Донецької областей і випереджає сусідні області (Запорізька – 137, Сумська – 31, Кіровоградська – 35, Херсонська – 60, Миколаївська – 54).

Крім цього, в області зареєстровано 1 479 банківських відділень. За цим показником вона посідає третє місце серед областей України на 2012 рік після Києва та Донецької області.

Власні кошти сьогодні – основне джерело фінансування підприємств області: 85% з них покладаються саме на власні кошти для фінансування своєї діяльності. 28,9% підприємств беруть позики в банках. 7,5% опитаних підприємств отримують кошти за рахунок лізингу та з інших джерел. 5% опитаних користуються схемами спільного фінансування.

Львівська область

У Львівській області на кінець 2012 року функціонувало 168 фінансових установ. Це вище, аніж середній показник у країні, та набагато більше, аніж у сусідніх областях (Волинська – 48, Рівненська – 36, Тернопільська – 41, Івано-Франківська – 68, Закарпатська – 39).

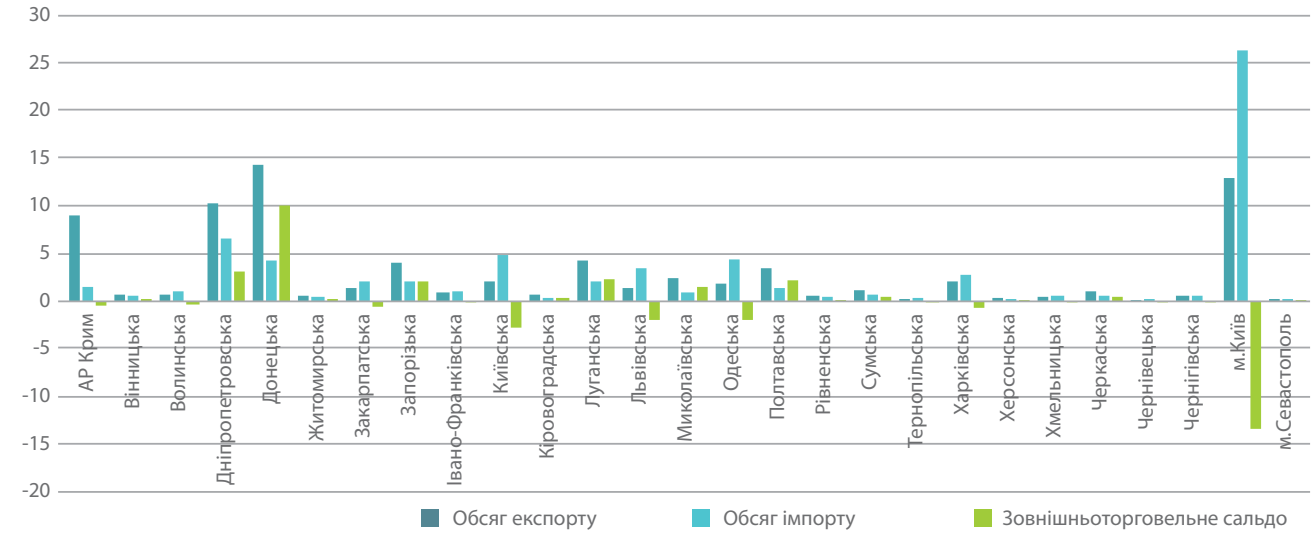
На початок 2013 року в області зареєстровано 1 139 банківських відділень.

Основне джерело фінансів для підприємств області – власні кошти, про що повідомило 90% опитаних підприємств. Крім цього, 37,5% місцевих фірм користуються банківськими кредитами. Лізинг не набув поки що великого поширення: ним користуються лише 2,5% підприємств. 7,5% підприємств області повідомили, що користуються іншими джерелами фінансів, серед яких жодне підприємство не назвало співфінансування.

Експорт/імпорт

Регіональна структура експорту та імпорту характеризує масштаби й особливості участі областей у міжнародному поділі праці та залежність їх від зовнішніх ринків. Великий розмір експорту та імпорту свідчить про великий економічний потенціал, який є чинником інвестиційної привабливості регіону. З іншого боку, високий рівень залежності підприємств від експорту може негативно впливати на інвестиційну привабливість, оскільки може призводити до спаду економічної активності в регіоні у разі зменшення попиту на продукцію на зовнішніх ринках.

Рис.18. Показники зовнішньої торгівлі товарами в Україні за 2012р., млрд грн

Джерело: Держстат

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області впродовж останніх 10 років у сфері зовнішньої торгівлі склалася така ситуація: обсяги експорту товарів завжди переважали обсяги імпорту, в результаті чого формувалося позитивне зовнішньоторговельне сальдо. Максимальне значення позитивного сальдо зафіксовано 2007 року (4,402 млрд дол.). 2012 року обсяг імпорту становив 6,538 млрд дол. США, експорту – 10,130 млрд дол. США. Щодо зовнішньої торгівлі послугами, то починаючи з 2006 року зовнішньоторговельне сальдо стало негативним, досягнувши рекордного показника – 88,8 млн дол. США 2010 року. 2012 року обсяг імпорту послуг становив 430,9 млн дол. США, експорту – 98,4 тис. дол. США.

Як видно з графіка, область належить до регіонів з позитивним сальдо зовнішньої торгівлі, яке зберігається впродовж тривалого періоду часу. Така ситуація зумовлена в основному завдяки експорту промислової продукції (зокрема добувної). З одного боку, за сприятливої кон'юнктури зовнішніх ринків це позитивно впливає на соціально-економічний стан і, як результат, інвестиційну привабливість регіону. А з іншого – така ситуація містить певні ризики, які деякою мірою стримують інвестування в регіон, оскільки його економіка чутливо реагує на зміни зовнішнього попиту на продукцію промисловості. 36,8% опитаних підприємств області займаються експортною діяльністю, тимчасом як 63,2% – ні.

2012 року сальдо зовнішньої торгівлі послугами в області було від'ємним (на противагу торгівлі товарами) і становило -42,7 млн грн.

Львівська область

У Львівській області за останні 10 років обсяги імпорту товарів завжди перевищували обсяги експорту, утворюючи негативне зовнішньоторговельне сальдо. 2012 року обсяг імпорту зафіксовано в розмірі 3,373 млрд дол. США, експорту – 1,344 млрд дол. США, тобто 2012 року абсолютне значення зовнішньоторговельного сальдо для області зросло ще більше та досягло свого максимального значення (-2,03 млрд дол. США). Проте інша ситуація склалась у сфері зовнішньою торгівлею послугами. За останні 10 років зовнішньоторговельне сальдо завжди було позитивним. 2012 року обсяг імпорту послуг становив 88,04 млн дол. США, експорту – 218,6 млн дол. США.

Область є регіоном з негативним сальдо зовнішньої торгівлі. Хоча вона й межує з іншими країнами (має кордон з Польщею та знаходиться на невеликій відстані від Словаччини й Угорщини), обсяги експорту набагато менші порівняно з Дніпропетровською областю. Основна причина цього – різниця і в обсягах, і в номенклатурі промислової продукції, яка виробляється в регіоні.

39,5% опитаних підприємств області є експортерами, а решта не займаються експортною діяльністю.

2012 року сальдо зовнішньої торгівлі послугами в області було додатним (на противагу від'ємному сальдо зовнішньої торгівлі товарами) і становило 130,5 млн грн.

Рис.19а. Динаміка показників зовнішньої торгівлі товарами у Дніпропетровській області (млн дол. США)

Рис.19б. Динаміка показників зовнішньої торгівлі товарами у Львівській області (млн дол. США)

Джерело: Держстат

ВИСНОВКИ

Загалом позитивна економічна динаміка в обох регіонах серед іншого свідчить про сприятливе інвестиційне середовище. Водночас темпи зростання виробництва у Дніпропетровській області перевищують аналогічний показник в Україні, тимчасом як у Львівській області склалася протилежна ситуація.

Хоча обидва досліджувані регіони привабливі для іноземних інвесторів порівняно з іншими регіонами країни, великий приріст іноземних інвестицій можна пояснити не лише бажанням іноземних інвесторів вкладати кошти в підприємства цих областей, а й тим фактом, що великі обсяги фінансових ресурсів формально іноземного походження насправді належать українським підприємцям.

Розглядаючи обсяги зовнішньої торгівлі, варто зауважити, що наближеність до інших країн не завжди відіграє визначальну роль у розвитку експортно-імпортних операцій. Порівняння обсягів експорту досліджуваних регіонів дає підстави зробити висновок про те, що в Дніпропетровській області експортний потенціал формують в основному промислові гіганти (зокрема металургійні).

1.9

Інноваційний потенціал

Динамічний розвиток економіки змушує підприємства постійно оновлювати засоби виробництва і використовувати нові технології виробництва та управління. Вдосконалення процесу виробництва – необхідна умова розвитку підприємства та успішної реалізації інвестиційних проектів.

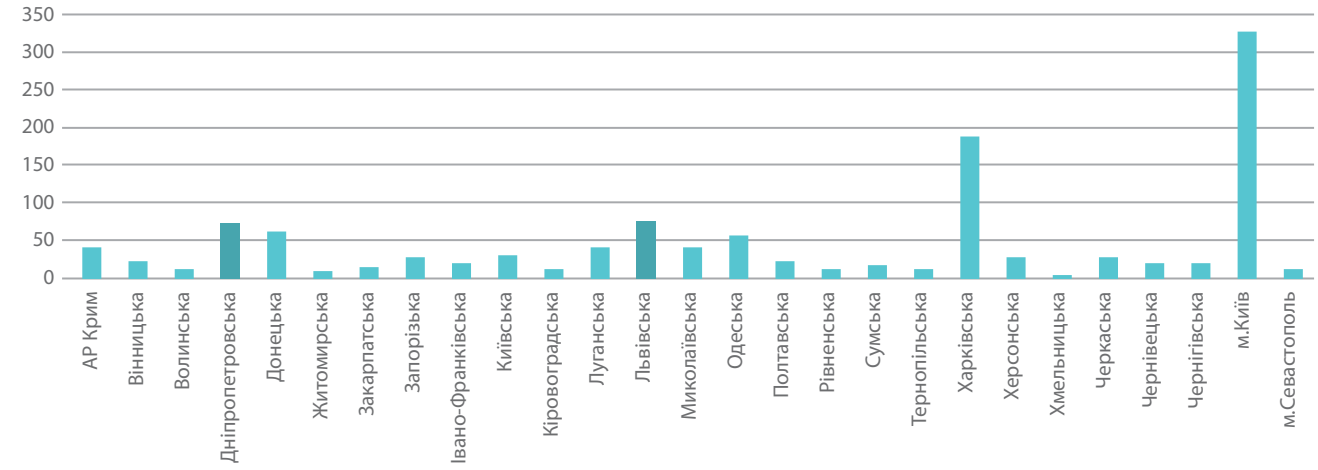
Дуже часто джерелом таких інновацій є інші країни. Хоча в створенні їх місцеві наукові установи не брали безпосередньої участі, імплементація інновацій потребує висококваліфікованих кадрів. Таким чином, в оцінюванні інноваційного потенціалу варто враховувати не лише розробку нових технологій безпосередньо в регіоні, а й здатність регіону адаптувати ці технології («імпорт інновацій»). Хоча частина інвесторів надають перевагу імпорту нових технологій, наявність науково-дослідних установ сприяє розвитку науково-виробничого потенціалу регіону і створює передумови «експорту» технологій і в інші регіони України, і за кордон.

R&D потенціал областей, який є передумовою створення та запровадження інновацій, можна оцінити за наявністю та кількістю науково-дослідних установ, а також технопарків.

Наявність і кількість науково-дослідних установ

Наявність і кількість науково-дослідних установ відображає рівень розвитку науки в області, тобто що більша кількість таких установ у регіоні, то більший за інших рівних умов його науковий та інноваційний потенціал. 2012 року в Україні налічувалося 1 208 науково-дослідних установ.

Рис.20. Кількість науково-дослідних установ за регіонами на 2012 р.

Джерело: Держстат

Дніпропетровська область належить до п'яти регіонів з найбільшою кількістю науково-дослідних установ, поступаючись, зокрема, Харківщині з її потужною науково-технічною базою.

2012 року в області налічувалося 73 науково-дослідні установи, в яких працювало 8 852 осіб.

Дніпропетровська область

Львівська область

Як і в Дніпропетровській області, кількість науково-дослідних установ на Львівщині досить велика порівняно з іншими регіонами.

У цілому науковий потенціал області дуже великий, хоча і поступається таким великим містам, як Київ і Харків.

Рис.21а. Динаміка кількості науково-дослідних установ у Дніпропетровській області

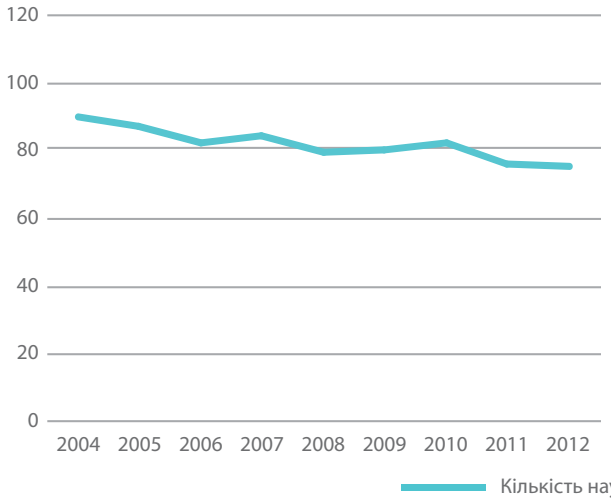
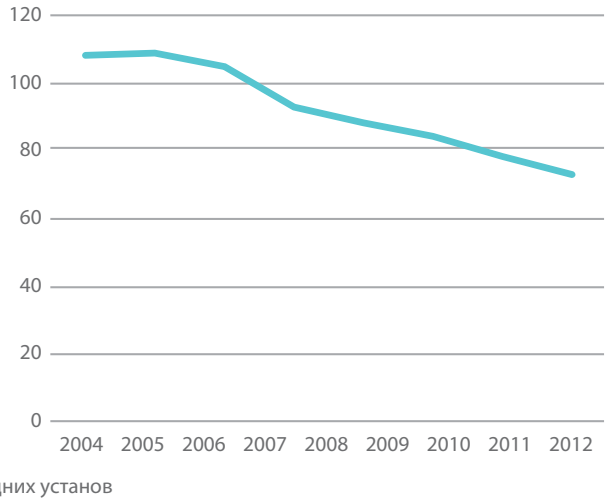

Рис.21б. Динаміка кількості науково-дослідних установ у Львівській області

Кількість науково-дослідних установ

Джерело: Держстат

За даними офіційної статистики, кількість науково-дослідних установ постійно зменшується. Причина такого зменшення – переважно недостатній рівень фінансування.

Дніпропетровська область

Львівська область

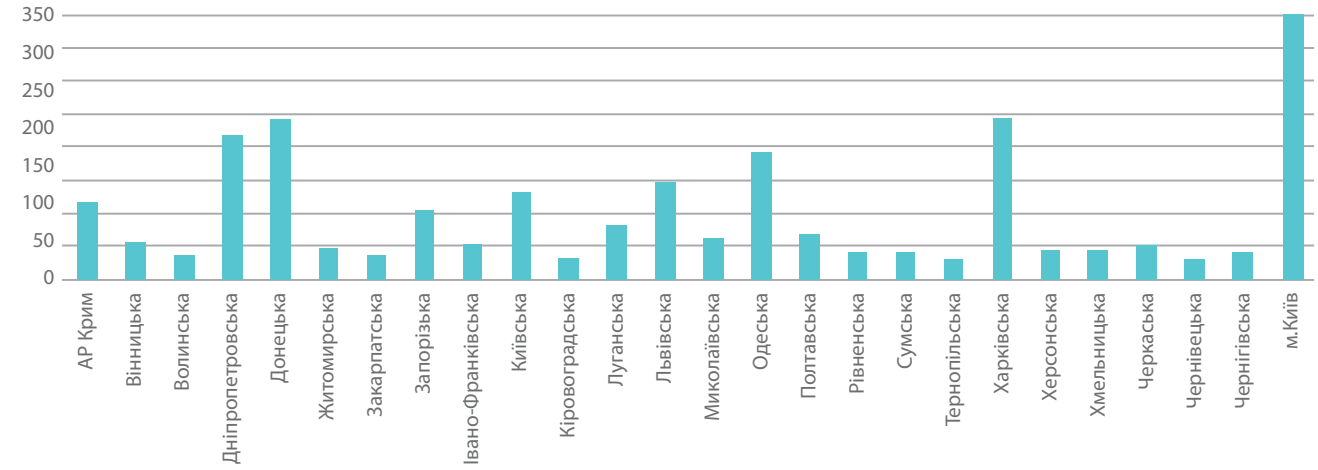
2012 року тут налічувалося 75 науково-дослідних установ (третє місце серед регіонів України), у яких працювало 3 627 осіб.

В області спостерігається негативна динаміка кількості науково-дослідних установ. Хоча в 2007 та 2010 роках відбувалося збільшення їхньої кількості, в абсолютному вимірі воно незначне.

Підприємства, що займаються професійною, науковою та технічною діяльністю

Одне з основних джерел фінансування інноваційної продукції – власні кошти підприємств. Тому в оцінюванні варто звертати увагу на кількість і частку підприємств, які займаються науковими розробками, а також професійною, науковою та технічною діяльністю. Ця частка – один з основних індикаторів інноваційного потенціалу регіону.

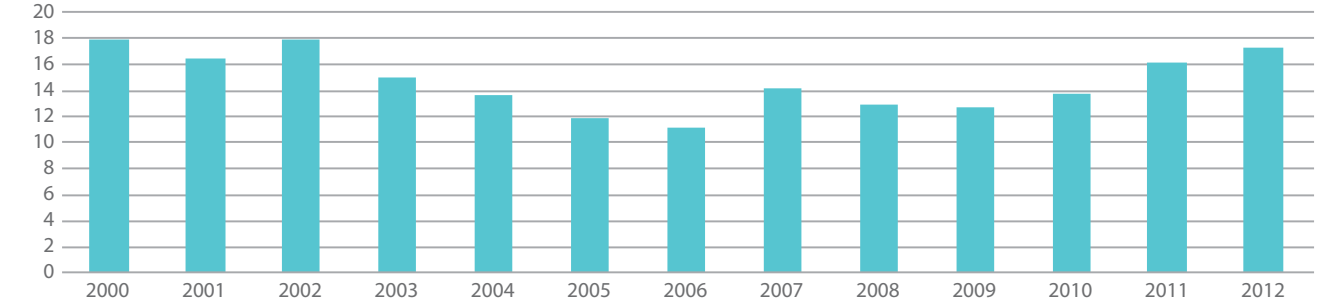
Рис.21. Кількість підприємств, які займаються професійною, науковою та технічною діяльністю за регіонами

Джерело: Держстат

Хоча в Дніпропетровській області функціонує більша кількість підприємств, які займаються науковою та технічною діяльністю, порівняно з Львівською, вона не має іміджу регіонального дослідного центру, оскільки Харківська область певною мірою перебирає на себе цей статус.

Рис.22. Частка промислових підприємств України, що займаються інноваціями, %

Джерело: Держстат

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області на кінець 2012 року зареєстровано 2 239 підприємств, які займалися професійною, науковою та технічною діяльністю. За цим показником область посідає четверте місце в Україні після Києва, Харківської та Донецької областей.

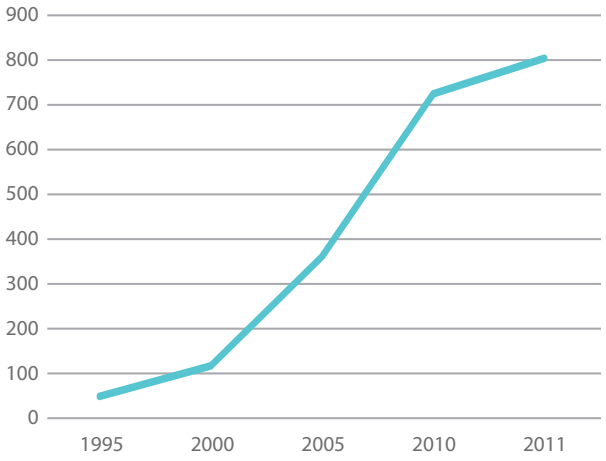
Наукову та технічну діяльність провадять переважно промислові підприємства. 8,7% промислових підприємств на початок 2012 року займалися інноваційною діяльністю. Загальна сума витрат на інновації на початок 2012 року становила 805,24 млн грн.

Львівська область

У Львівській області на кінець 2012 року зареєстровано 1 487 підприємств, які займалися професійною, науковою та технічною діяльністю. Цей показник вищий порівняно із сусідніми областями (Івано-Франківська – 542, Тернопільська – 305, Рівненська – 412, Закарпатська – 386, Волинська – 379).

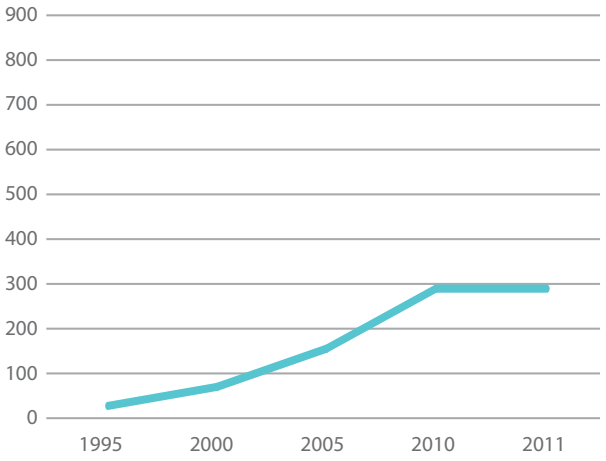
2012 року 13,4% промислових підприємств області провадили інноваційну діяльність. Загальна сума витрат на інновації підприємств на початок 2012 року становила 293,58 млн грн.

Рис.23а. Витрати на інновації підприємств Дніпропетровської області, млн грн

Джерело: Держстат

Рис.23б. Витрати на інновації підприємств Львівської області, млн грн

За останні 11 років обсяги витрат на інноваційну діяльність підприємств області зросли зі 100 до 800 млн грн. Проте одним з наслідків фінансової кризи було зниження темпів приросту такого виду інвестицій.

Дніпропетровська область

Львівська область

За останні 11 років обсяги витрат підприємств області на інновації зросли втричі і становили близько 300 млн грн 2011 року. Як і Дніпропетровська область, регіон зазнав негативного впливу фінансової кризи, що призвело до заморожування витрат на інновації на рівні 2010 року (в Дніпропетровській області – незначне зростання 2011 року).

Попри велику різницю в обсягах витрат підприємств на інновації, динаміка таких інвестицій схожа в обох досліджуваних регіонах. В Дніпропетровській, і у Львівській областях інвестиції інтенсивно зростали починаючи з 2000 року, тим часом як за часів кризи та у посткризовий період відбувалося сповільнення.

Наявність і кількість технопарків

Технопарки у сучасних умовах – одна з найбільш ефективних форм організації швидкої реалізації наукових розробок. Основу їхньої діяльності становить співпраця науки, виробничих підприємств, органів управління, тобто державного та приватного секторів. Для створення технопарків потрібні певні умови, зокрема наявність в області науково-дослідних установ вищого класу, висококваліфікованих спеціалістів, венчурного капіталу тощо.

Переважна кількість технопарків в Україні розташована у Києві та Харкові, де налічується найбільша кількість науково-дослідних установ. За даними Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України, на 01.12.2012 у країні налічувалося 16 технопарків, з яких реально працюють 8.

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області згідно із Законом України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» сьогодні функціонує один технопарк – «Машинобудівні технології». Мета його діяльності – забезпечення реалізації інноваційних проектів у галузі машинобудування, а також налагодження взаємозв'язку з науково-дослідними, промисловими, навчальними та іншими організаціями.

Львівська область

У Львівській області на сьогодні діє один технопарк, що підпадає під спеціальні пільгові режими та користується державною підтримкою, – науково-технічний парк «Яворів», який займається впровадженням науково-технічних розробок у виробництво та виведенням їх на ринок через середні та малі підприємства. Технопарк надає також послуги, пов'язані із забезпеченням правового, маркетингового, комерційного та експертного супроводження інноваційного та інвестиційного процесу, координації діяльності наукових, виробничих і фінансових інституцій у сфері розробки та впровадження інвестиційних та інноваційних проектів, створює інвестиційно-привабливі території для залучення іноземних інвестицій.

Крім цього, в області функціонує науковий парк «Львівська політехніка», що має потенційну можливість перетворитися на технопарк, а також «Львів-технополіс», що охоплює більш як 10 інноваційних фірм. Найближчим часом у Львівській області планується створення індустріального парку «Рясне-2».

ВИСНОВКИ

Обидва досліджувані регіони мають великий інноваційний потенціал. Дніпропетровська область має трохи більшу, порівняно із Львівською, кількість підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, а також більші витрати на інновації.

Інноваційний потенціал Львівської області зміцнений великою кількістю навчальних закладів і міжнародною співпрацею. Не останню роль у поліпшенні інвестиційного потенціалу з позицій цього чинника відіграє те, що на обласному рівні велику увагу приділяють функціонуванню IT-кластеру.

Розділ 2

ІНВЕСТИЦІЙНЕ СЕДОВИЩЕ Дніпропетровської та Львівської областей

Чинники інвестиційної привабливості

2.1

Конкурентні переваги області

Визначення конкурентних переваг регіону дає змогу виокремити ті чинники соціально-економічного середовища, які збільшують конкурентоспроможність регіону. Варто додати, що конкурентну привабливість можна формувати не тільки завдяки властивим цьому регіону характеристикам, а й конкурентоспроможністю діючих у ньому підприємств. Чітко визначені й артикульовані конкурентні переваги області допомагають привернути увагу інвесторів з інших регіонів.

Рис.24. Конкурентні переваги областей, %

Основними конкурентними перевагами Дніпропетровської області місцеві підприємства вважають великі поклади корисних копалин і розвинену інфраструктуру. Зокрема 45% респондентів зазначили наявність корисних копалин конкурентними перевагами, а 40% – розвинену інфраструктуру. 20% керівників підприємств вважають її конкурентними перевагами наявність кваліфікованих працівників і великий розмір міста, у якому розташоване підприємство. Слабкі сторони області, на думку підприємств, – ландшафт, культурно-історична спадщина, а також дієвість місцевої влади та платоспроможність населення. Кожну з цих проблем назвали лише 2,5% підприємств. Область має низькі оцінки й за такими характеристиками, як лісові та водні ресурси, які конкурентними перевагами області вважають лише 5% підприємств.

Дніпропетровська область

Львівська область

Найбільша конкурентна перевага міст Львівської області, на думку опитаних представників підприємств, – багата культурно-історична спадщина. Цю характеристику зазначили 42,5% опитаних. 35,5% підприємств вказали великий розмір міста, а 25% – близькість до великих міст. 20% опитаних вважають перевагами області ландшафт, лісові ресурси, наявність кваліфікованих працівників і низькі витрати на оплату праці. З іншого боку, за деякими критеріями Львівська область займає програшну позицію. Так, лише 2,5% опитаних підприємств вважають перевагами регіону розвинену інфраструктуру. Невелика частка підприємств (5%) зазначила водні ресурси. Крім цього, порівняно небагато опитаних (12,5%) вказали на дієву місцеву владу.

Чим пишаються й що критикують керівники підприємств області та експерти?

Це запитання дає змогу глибше глянути на сильні та слабкі сторони регіону, а також уможливлює визначення додаткових конкурентних переваг регіону.

Дніпропетровська область

«Красиві та промислово розвинені» – такими бачать міста Дніпропетровської області місцеві експерти та керівники підприємств. Вони пишаються чистотою та історією обласного центру, його промисловим і науковим потенціалом, новою архітектурою та добрими людьми. Часто згадують про гарну набережну й річку Дніпро, яка протікає через місто. Серед позитивних відгуків про Кривий Ріг переважають оцінки його як доглянутого, красивого та зеленого міста, найдовшого в Європі. Для місцевих підприємств та експертів Кривий Ріг – лідер у чорній металургії з потужним промисловим потенціалом і великою кількістю професіоналів. Представники підприємств та експерти решти міст і сіл області пишаються славним історичним минулим, чистими вулицями та працелюбними людьми. Однак трапляються думки, що приводів пишатися містами та селами немає або що можна пишатися хоча б тим, що на місцях ще є робота.

Проблемами Дніпропетровської області найчастіше називають погані дороги, низькі зарплати та незадовільний стан навколишнього середовища. Так, керівники підприємств і експерти Дніпропетровська зазначають погану дорожню інфраструктуру міста, високі ціни та комунальні тарифи, брак паркових зон і місць для прогулянок. Респонденти повідомляють про корупцію, важкі умови ведення бізнесу на великих підприємствах, занепад підприємств. Об'єкт критики місцевих експертів і бізнесу – медична система в місті, брак фінансування для лікарень і шкіл, а також саме суспільство та його цінності.

У Кривому Розі найчастіше скаржаться на екологію, забрудненість міста, високі ціни та комунальні платежі. Серед проблем називають соціальну незахищеність і нерівність суспільства, а також корупцію. Монопрофільність економіки міста, ситуація в галузі охорони здоров'я також є джерелом проблем. Керівники підприємств та експерти з інших населених пунктів області вважають проблемами, характерними для їхньої місцевості, погані дороги, незадовільний стан навколишнього середовища та медичного обслуговування, а також корупцію в місцевих органах влади.

Львівська область

Керівники підприємств та експерти Львова й області найбільше пишаються природою та архітектурою своїх міст і селищ. Львів'яни поціновують красу і давню історію міста, його архітектуру, музеї та пам'ятки. Серед позитивних ознак називають розвинений туризм, близькість до Європи та європейський характер самого міста. Підприємства та експерти інших міст і селищ області найчастіше пишаються природою («чисте повітря», «зелений край», «гірська річка») та промисловістю («шахтарське місто», «харчова промисловість», «промисловий потенціал»). Проте деколи своєрідною позитивною характеристикою є просто те, що місто не занепало, працює кілька підприємств чи принаймні збереглися школи та робочі місця.

Безробіття та поганий стан доріг – найгостріші проблеми області, на думку респондентів. У Львові підприємства та експерти наголошують на поганих дорогах і складнощах із транспортом: його у місті забагато, а транспортні вузли не розвинені. Високі ціни, як і безробіття та бідність, також важливі проблеми. До того ж респонденти вважають, що необхідно реставрувати пам'ятки архітектури й припинити забудовувати центральну частину міста. Найпоширеніші проблеми області – дороги та безробіття. Крім цього, серед несприятливих явищ називають екологію, брак фінансування, низький заробіток, брак дитсадків і високу захворюваність.

Зокрема у Золочеві та Сколе повідомляють про поганий стан доріг, невеликі заробітки та брак державного фінансування. У Стрию, поряд з проблемою, постає питання браку робочих місць для молоді. Підприємці Червонограда наголошують на таких складнощах, як безробіття, незадовільний стан доріг і навколишнього середовища, забрудненість міста та високу захворюваність місцевого населення. Водночас у Золочеві є потенціал для розвитку туризму та відновлення екологічного середовища задля поліпшення стану річок в області. На території цього району бере початок річка Західний Буг. За словами експертів, очищення її джерел дасть змогу підвищити якість питної води в регіоні.

2.2

Діловий клімат: оцінки та очікування

Для оцінювання ділового клімату використано відповіді на запитання, які стосуються стану ділового клімату в цілому, інвестиційного середовища, перспектив поліпшення економічної ситуації тощо.
Ми попросили підприємства відповісти на запитання, яке стосується їхньої готовності купувати обладнання, що характеризує стан поточного інвестиційного клімату. Цей показник є індикатором готовності інвестувати на практиці. Якщо підприємства планують робити довгострокові та дорогі інвестиції, такі як купівля обладнання, це свідчить про сприятливий інвестиційний клімат. Якщо ж вони відкладають купівлю нового обладнання на майбутнє, це вказує на проблемну ситуацію для інвестицій. Готовність інвестувати виражається відповідним значенням індексу.

Поточний діловий клімат

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області підприємства дотримуються нейтральних оцінок ділового клімату. 47,5% опитаних оцінили його на 3 бали. 27,5% підприємств оцінюють діловий клімат області на 1 або 2 бали, а 25% – на 4 та 5. У результаті середній бал оцінки ділового клімату в області дорівнює 2,95.

В опитуванні зафіксовано різницю між оцінками підприємств промислового та непромислового секторів (статистично значуща з імовірністю похибки $p<0,05$ за 95% довірчого інтервалу). Промисловий сектор оцінює діловий клімат гірше, аніж підприємства непромислових галузей. Так, середня оцінка ділового клімату підприємствами, які представляють сільське господарство, будівництво та інші галузі промисловості, становить 2,62 бала. А підприємства сфери послуг оцінюють діловий клімат у середньому на 3,32 бала.

Львівська область

Підприємства Львівської області оцінюють діловий клімат досить позитивно. За п'ятибальною шкалою, де вищі бали відповідають сприятливим умовам для ведення бізнесу, а низькі – несприятливим, середня оцінка таких умов становить 3,48 бала. 55% опитаних керівників підприємств оцінили діловий клімат високо: на 5 або 4 бали. 25% респондентів поставили низькі оцінки: 1 або 2, а 20% оцінили діловий клімат на 3.

Оцінка ділового клімату в області залежить від розміру підприємства. Спостерігається тенденція до поліпшення оцінок із збільшенням розміру підприємства (з імовірністю похибки $p<0,1$ за 95% довірчого інтервалу). Так, середня оцінка ділового клімату малими підприємствами становить 2,8 бала, тимчасом як підприємства середнього розміру оцінюють його в середньому на 3,57 бала, великі – на 4 бали.

Рис.25а. Оцінка ділового клімату у Дніпропетровській області, %

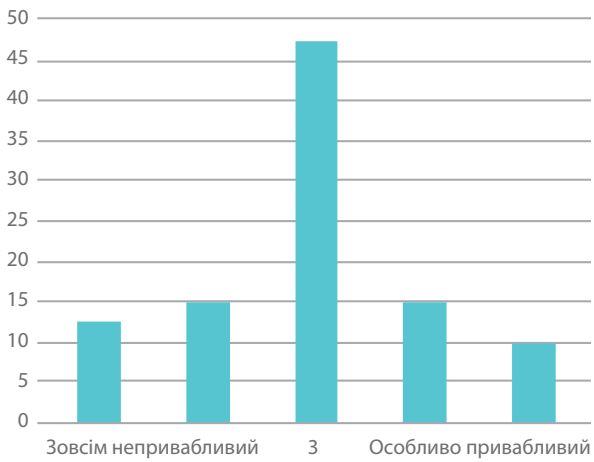
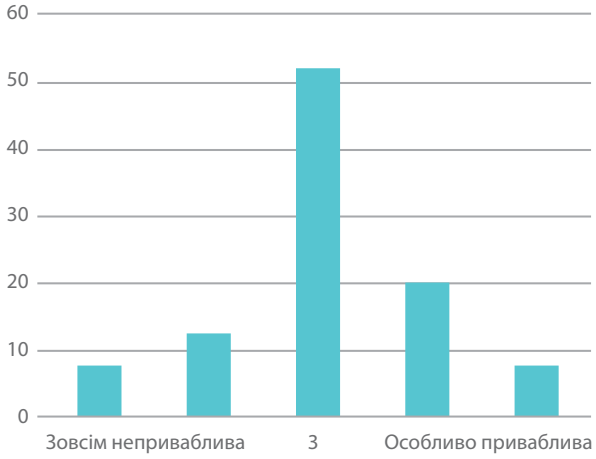

Рис.25б. Оцінка ділового клімату у Львівській області, %

Поточна кон'юнктура ринку

Рис.26а. Оцінка ринкової кон'юнктури у Дніпропетровській області, %

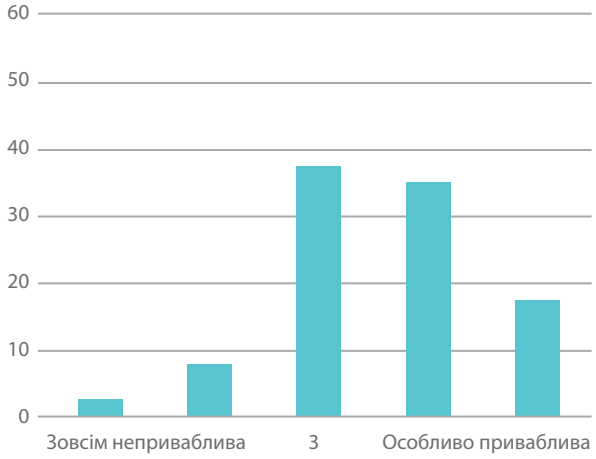

Підприємства Дніпропетровської області оцінюють поточну ринкову кон'юнктуру на середньому рівні. Більше половини опитаних підприємств (52,5%) оцінили її на 3 бали. 27,5% підприємств поставили високі бали (5 або 4) ринковій кон'юнктурі, а 20% оцінили її низько: на 1 або 2 бали. Середній бал оцінки кон'юнктури ринку в області дорівнює 3,08.

Дніпропетровська область

Львівська область

Рис26б. Оцінка ринкової кон'юнктури у Львівській області, %

Підприємства Львівської області досить позитивно оцінюють поточну ринкову кон'юнктуру. 52,5% опитаних підприємств оцінили її високо: на 5 або 4 бали. 37,5% респондентів поставили 3 бали, а кожне десяте підприємство оцінило ринкову кон'юнктуру низько: на 1 або 2 бали. Середня оцінка кон'юнктури ринку в області дорівнює 3,58 бала.

Привабливість області для започаткування бізнесу зараз

Підприємства Дніпропетровської області вважають регіон досить привабливим для започаткування бізнесу на сьогодні. 42,5% місцевих підприємств оцінили привабливість області для початку власної справи на 4 або 5 балів. Третина опитаних (32,5%) оцінили привабливість області на 3 бали. Кожне четверте підприємство (25%) вважає, що область на сьогодні непривабливa для започаткування бізнесу й поставили 1 або 2 бали. У результаті середня оцінка привабливості області для започаткування бізнесу зараз становить 3,15 бала.

59% керівників підприємств Львівської області вважають регіон привабливим для того, щоб започаткувати власний бізнес. Вони оцінили привабливість області для початку власного бізнесу на 4 або 5 балів. Кожне четверте підприємство дотримується протилежної думки: 25,6% опитаних оцінили сьогоднішню привабливість області для започаткування власної справи лише на 1 або 2 бали. А 15,4% респондентів поставили 3 за цим критерієм. Середня оцінка привабливості області для започаткування бізнесу сьогодні дорівнює 3,41 бали.

Рис.27а. Оцінка привабливості Дніпропетровської області для започаткування бізнесу зараз, %

Рис27б. Оцінка привабливості Львівської області для започаткування бізнесу зараз, %

Оцінка інвестиційного середовища в Україні та області

Дніпропетровська область

Підприємства Дніпропетровської області нейтрально оцінюють інвестиційний клімат в Україні. Половина опитаних (51,3%) оцінили поточні умови для інвестування в економіку України на 3 бали з п'яти можливих. Кожне четверте підприємство (25,6%) вважає інвестиційний клімат в Україні несприятливим, на що вказують їхні оцінки на рівні 1 або 2 балів за цим критерієм. Проте подібна частка опитаних (23,1%) оцінили його високо: на 5 або 4 бали. Середній бал оцінки інвестиційного клімату в Україні підприємствами області становить 2,9.

Інвестиційний клімат в області, на думку місцевих підприємств, подібний до інвестиційного клімату в цілому в Україні. Середня оцінка умов для інвестування становить 3 бали. Це відображає погляди підприємств: більше половини з них (53,8%) поставили 3 бали інвестиційному клімату. Решта відповідей поділилися рівномірно: 23,1% опитаних оцінили інвестиційний клімат області на 1 або 2 бали, і така ж частка опитаних поставили за цим критерієм 4 або 5.

Львівська область

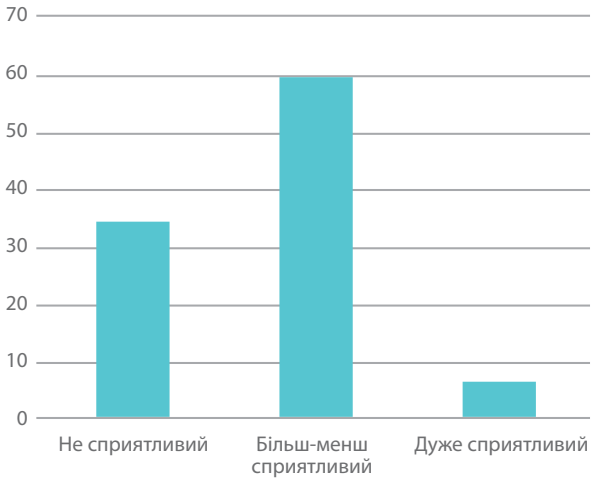
У Львівській області поширені нейтральні та негативні оцінки інвестиційного клімату в Україні. Половина опитаних підприємств оцінили інвестиційний клімат на рівні держави на 3 за п'ятибальною шкалою, де 1 бал означає дуже несприятливу ситуацію для інвестицій, а 5 балів відповідають дуже сприятливому інвестиційному клімату. 45% підприємств оцінили його негативно, поставивши 1 або 2 бали на шкалі. 4 отримали лише 5% відповідей, і жодне підприємство не оцінило інвестиційний клімат в Україні на максимальний бал. Середня оцінка інвестиційного клімату в Україні за відповідями підприємств області становить 2,53 бала.

Оцінка місцевими підприємствами інвестиційного клімату в області практично не відрізняється від їхньої оцінки загального інвестиційного клімату в Україні. Середня оцінка дорівнює 2,6 бала. Більше половини опитаних (52,5%) дотримуються нейтральних оцінок. Ці підприємства оцінили інвестиційний клімат в області на 3 бали. 40% підприємств негативно оцінили інвестиційний клімат свого регіону: на 1 або 2 бали. 4 або 5 поставили лише 7,5% підприємств.

Непромислові підприємства області краще оцінили інвестиційний клімат в області та в Україні, аніж підприємства промислового сектору (відповідно 2,79 до 2,1 та 2,8 до 2,3).

Оцінка перспектив для купівлі обладнання*

Рис.28а. Наскільки сьогоднішній момент є сприятливим часом для купівлі обладнання? Дніпропетровська область, %

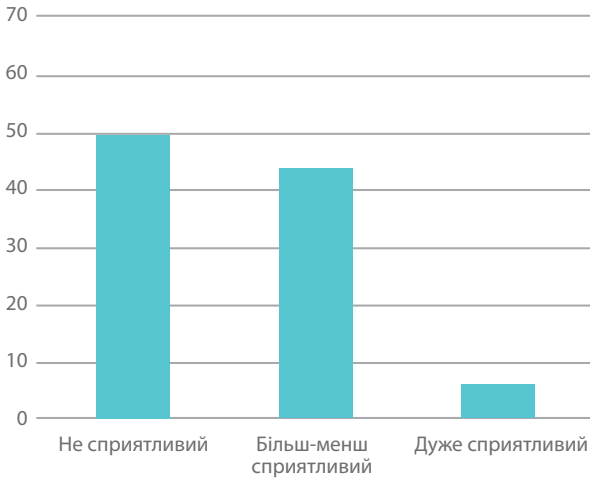

У Дніпропетровській області підприємства вважають інвестиційне середовище ризиковим. Індекс готовності інвестувати становить -0,28. Хоча більшість підприємств (59,4%) оцінили умови для купівлі нового обладнання як більш-менш сприятливі, серед решти підприємств переважають негативні оцінки. 34,4% підприємств характеризують поточний момент як дуже несприятливий для купівлі нового обладнання, а лише 6,3% – як дуже сприятливий. В області не зафіксовано значущої різниці в оцінках ділового середовища підприємствами різного розміру чи сфери діяльності. У жодній категорії підприємств не налічується більше позитивних відповідей, аніж негативних.

Дніпропетровська область

Львівська область

Рис.28б. Наскільки сьогоднішній момент є сприятливим часом для купівлі обладнання? Львівська область, %

Результати опитування показують, що підприємства Львівської області вважають теперішній момент несприятливим для здійснення інвестицій. Значення індексу готовності купувати обладнання дорівнює -0,44. Підприємства, які вважають теперішній момент несприятливим для інвестицій в обладнання, становлять 50% усіх опитаних підприємств і суттєво перевищують частку тих, які вважають поточну ситуацію сприятливою (5,9%). 44,1% підприємств говорять про поточні умови для інвестицій як більш-менш сприятливі. В області спостерігається тенденція до кращих оцінок інвестиційного середовища зі збільшенням розміру підприємств. Так, серед малих підприємств індекс готовності інвестувати перебуває на рівні -0,78, тимчасом як серед середніх – на позначці -0,5. Для великих підприємств значення індексу оцінки умов для інвестицій позитивне і дорівнює 0,14.

*ДЛЯ ДОВІДКИ

Якщо підприємство відповідає, що сьогоднішній момент дуже сприятливий для купівлі обладнання, то ця відповідь зараховується як 1. Якщо ж підприємство відповідає, що зараз несприятливий час, то це зараховується як -1. А якщо, на думку підприємства, теперішній момент – більш-менш сприятливий, то така відповідь зараховується як 0. Значення індексу обраховується як середнє арифметичне. Якщо значення індексу позитивне, це означає, що переважають позитивні оцінки, а якщо негативне – то негативні. Якщо ж індекс близький за значенням до нуля, то це вказує на те, що частка позитивних оцінок приблизно збігається з часткою негативних.

Зміна ділового клімату: пронози на 2013 рік

Рис.29а. Прогнози щодо змін ділового клімату до кінця року у Дніпропетровській області, %

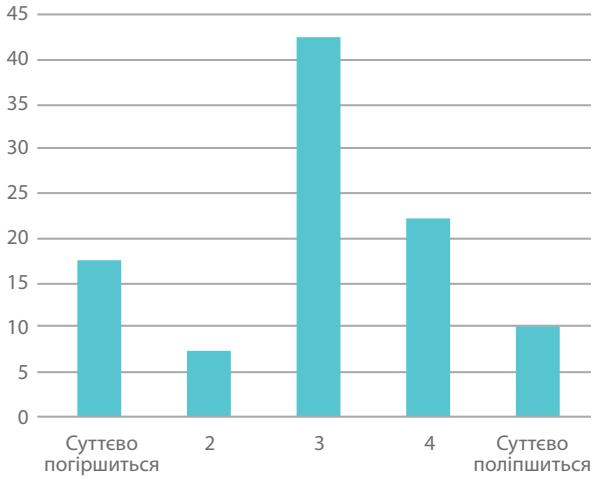
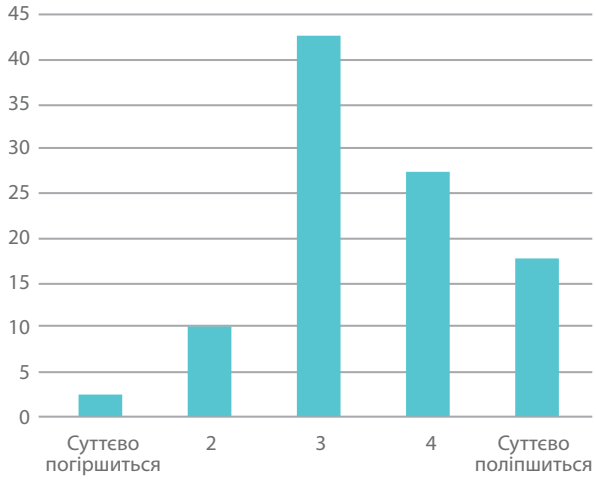

Рис.29б. Прогнози щодо змін ділового клімату до кінця року у Львівській області, %

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області підприємства не очікують відчутних змін ділового клімату. Основна частина місцевих фірм не можуть сказати, що впродовж року він поліпшиться чи погіршиться. Вони оцінюють перспективи зміни умов для ведення бізнесу на 3 бали. Третина опитаних підприємств (32,5%) оцінили майбутні зміни на 4 або 5 балів, що відповідає оптимістичним очікуванням. А кожне четверте підприємство (25%) має негативні очікування: вони оцінюють майбутні зміни ділового клімату на 1 або 2 бали.

На статистично значущому рівні ($p<0.05$ за довірчого інтервалу 95%) спостерігається різниця між очікуваннями щодо ділового клімату тих підприємств області, які займаються та не займаються експортною діяльністю. Очікування експортерів гірші: середня оцінка змін ділового клімату серед них дорівнює 2,5 бала, тимчасом як середній бал серед решти підприємств становить 3,33.

Зафіксовано також статистично значущу різницю між очікуваннями промислових і непромислових підприємств ($p<0.1$ за довірчого інтервалу 95%). Непромислові підприємства налаштовані більш оптимістично: їхня середня оцінка змін ділового клімату до кінця 2013 року становить 3,37 бала. Очікування промислового сектору області гірші: середній бал цих підприємств дорівнює 2,67.

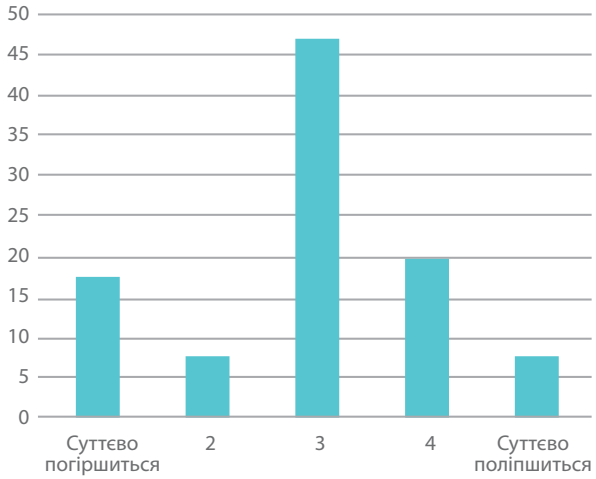
Львівська область

Підприємства Львівської області вагаються між нейтральними та оптимістичними прогнозами змін ділового клімату 2013 року. 45% опитаних підприємств вважають, що до кінця року діловий клімат поліпшиться. Вони оцінили перспективи змін умов для ведення бізнесу на 5 або 4 бали. Практично така ж частка підприємств (42,5%) не вважають, що діловий клімат зміниться до кінця року. А кожне восьме підприємство (12,5%) очікує погіршення ділового клімату.

Більші підприємства зазвичай мають оптимістичніші очікування, аніж менші. З імовірністю похибки $p<0.1$ (довірчий інтервал – 95%) можна сказати про статистично значущу різницю між очікуваннями підприємств різного розміру щодо подальших змін ділового клімату. Так, малі підприємства області оцінюють перспективи ділового клімату в середньому на 3 бали, середні – на 3,48 бала, великі – на 4 бали.

Прогнози щодо змін ринкової кон'юнктури на 2013 рік

Рис.30а. Прогнози щодо змін ринкової кон'юнктури до кінця року у Дніпропетровській області, %

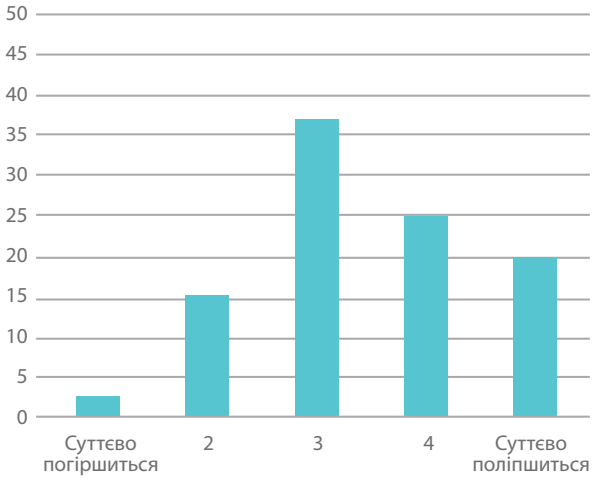

Підприємства Дніпропетровської області не очікують поліпшення ринкової кон'юнктури до кінця 2013 року. Практично половина опитаних керівників підприємств (47,5%) оцінили перспективи розвитку ринкової кон'юнктури до кінця року на 3 бали, що свідчить про те, що вони не очікують суттєвих позитивних чи негативних змін. Кожне четверте підприємство (25%) очікує погіршення ринкової кон'юнктури. А 27,5% респондентів високо оцінюють потенціал ринкової кон'юнктури: на 5 або 4 бали. У підсумку середній бал очікувань щодо змін ринкової кон'юнктури в області дорівнює 2,93.

Дніпропетровська область

Львівська область

Рис.30б. Прогнози щодо змін ринкової кон'юнктури до кінця року у Львівській області, %

У Львівській області серед підприємств поширені позитивні та нейтральні очікування щодо подальшої зміни ринкової кон'юнктури поточного року. 45% підприємств сподіваються на те, що до кінця року кон'юнктура на ринку поліпшиться. Вони оцінили перспективи ринкової кон'юнктури на 5 або 4 бали 37,5% підприємств не очікують змін у позитивний або негативний бік. А 17,5% опитаних мають песимістичні очікування щодо змін ситуації на ринку. У результаті середній бал прогнозів змін кон'юнктури в області становить 3,45.

Опитування показало, що оптимізм у поглядах на майбутній розвиток ринкової кон'юнктури зростає пропорційно до розміру підприємства. Малі підприємства області оцінюють перспективи розвитку ринку в середньому на 2,8 бала, тимчасом як середні – на 3,52 бала, а великі – на 4 бали. Ця відмінність статистично значуща з імовірністю похибки $p<0.05$ за довірчого інтервалу 95%.

Привабливість області для започаткування бізнесу через 5 років

Рис.31а. Оцінка привабливості Дніпропетровської області для започаткування бізнесу через 5 років, %

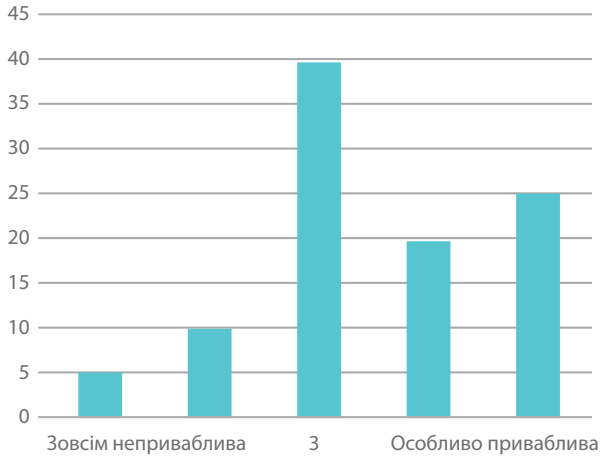
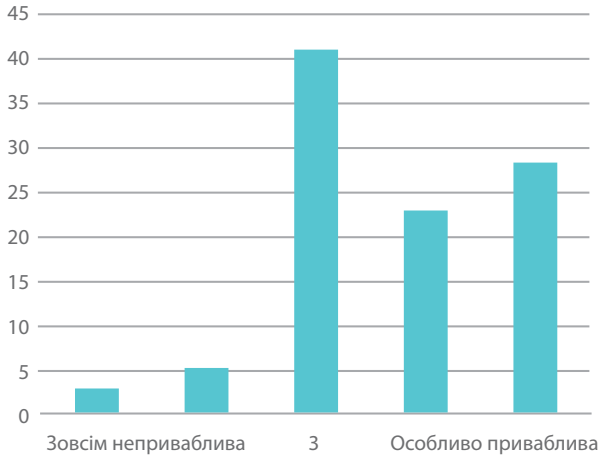

Рис.31б. Оцінка привабливості Львівської області для започаткування бізнесу через 5 років, %

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області 45% підприємств зазначили, що через 5 років область буде сприятливою для започаткування власного бізнесу, і майже стільки ж (40%) вважають, що область буде ані особливо привабливою, ані зовсім непривабливою. Перші – це ті, які оцінили привабливість області через 5 років на 4 або 5 балів, а останні – це підприємства, які поставили 3 бали. За оцінками решти 15% підприємств через 5 років область буде непривабливою для старту власного бізнесу. Середній бал очікуваної привабливості для старту бізнесу через 5 років дорівнює 3,5. Експортери мають гірші очікування, аніж ті підприємства, які не займаються експортною діяльністю. Середня оцінка очікувань експортерів щодо умов для старту власної справи в області через 5 років дорівнює 3,14 бала, тимчасом як фірми, які не здійснюють експортної діяльності, налаштовані трохи оптимістичніше: їхня середня оцінка сягає 3,79 бала.

Львівська область

Підприємства Львівської області розділилися на приблизно рівні частки тих, хто вважає, що через 5 років умови для започаткування власної справи в області будуть сприятливими, і тих, хто не має виразних позитивних або негативних очікувань. Половина опитаних підприємств (51,3%) висловили сподівання, що у п'ятирічній перспективі область стане привабливою для започаткування бізнесу. Вони оцінили майбутню привабливість на 4 або 5 балів. 41% підприємств оцінили перспективи умов для бізнесу в області через 5 років на 3, а лише 7,7% респондентів вважають, що за цей час область стане непривабливою для започаткування своєї справи. Середня оцінка очікуваної привабливості області для старту бізнесу через 5 років становить 3,69 бала.

ВИСНОВКИ

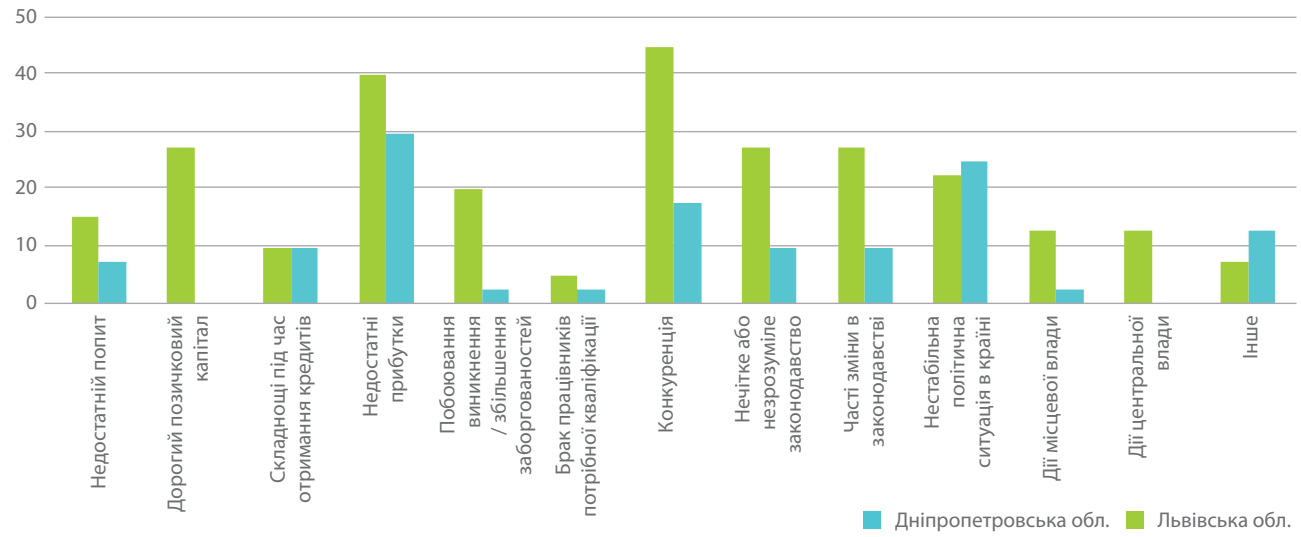
Бізнес Дніпропетровської області загалом позитивно оцінює інвестиційне середовище регіону. Проте існують відмінності залежно від сфери діяльності. Промислові підприємства, зокрема підприємства-експортери, мають песимістичніші оцінки інвестиційному середовищу регіону. На Львівщині підприємства в середньому дають досить позитивну оцінку інвестиційному середовищу регіону. Крім того, існує пряма залежність між розмірами підприємств та оцінками й очікуваннями. Так, що більше підприємство, то більше оптимізму щодо інвестиційної привабливості регіону. Кращі оцінки інвестиційному середовищу також дають підприємства сфери послуг, зокрема у Львові, що здебільшого пов'язано з розвитком туризму.

2.3 Перешкоди та ризики інвестиційної діяльності

Перешкоди для майбутніх інвестицій

Перешкоди інвестиційної діяльності зменшують величину очікуваного прибутку, оскільки вони можуть проявлятися в додаткових витратах підприємства.

Рис.32. Перешкоди для інвестицій, %

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області підприємства особливо наголошують вплив таких перешкод, як недостатні прибутки (про них повідомляють 30% місцевих підприємств) і нестабільна політична ситуація в країні, яка є перешкодою для кожного четвертого підприємства області. Ці перешкоди відбиваються і на промисловому, і на непромисловому секторах області. Так, 28,6% промислових підприємств повідомляють про недостатні прибутки як про перешкоду інвестуванню, а нестабільна політична ситуація перешкоджає в інвестиціях 23,8% з них. Подібна ситуація і в непромисловому секторі: 31,6% підприємств скаржаться на недостатні прибутки, а 26,3% – на часті зміни в законодавстві. Проблема браку прибутків однаково актуальна для підприємств різного розміру в області: її зазначають як перешкоду інвестуванню 27,3% великих, 33,3% середніх і 28,6% малих підприємств області. А про нестабільну політичну ситуацію в країні як про перешкоду інвестиціям часто повідомляють великі (27,3%) та малі підприємства (35,7%). Порів-

Львівська область

У Львівській області інвесторам перешкоджає передусім конкуренція та низькі прибутки. Зокрема 45% підприємств області назвали конкуренцію стримувальним чинником для інвестицій, а 40% – недостатні прибутки. Конкуренція особливо складна перешкода для промислового сектору області та одна з основних перешкод для непромислового. Так, більше половини (56,3%) промислових підприємств повідомляють, що конкуренція перешкоджає їм планувати більші інвестиції на 2013 рік. Серед підприємств різного розміру конкуренція найбільше впливає на великі підприємства, 55,6% з яких повідомляють про цю проблему, та середні, серед яких 52,4% стикаються з цим чинником. Про недостатні прибутки повідомляють 37,5% непромислових підприємств області, що разом із конкуренцією робить цю перешкоду однією з основних для сектору послуг. Брак прибутків суттєво впливає і на підприємства промислових галузей: 43,8% з них повідомляють про це як про перешкоду для інвестування. У розрізі

няно з ними середні фірми області вказують на нестабільну політичну ситуацію в країні трохи рідше (13,3%).

Серед інших перешкод на малі підприємства області найсильніше впливає конкуренція (21,4%) та часті зміни в законодавстві (21,4%). Для середніх підприємств додатковими чинниками, які стримують інвестиції, можна назвати складнощі під час отримання кредитів і нечітке або незрозуміле законодавство (по 13,3%). Кожне десяте велике підприємство області стикається з проблемою браку працівників потрібної кваліфікації. За секторами варто зазначити поширеність такої перешкоди, як конкуренція серед підприємств непромислового (21,1%) та промислового (14,3%) секторів.

Дніпропетровська область

Львівська область

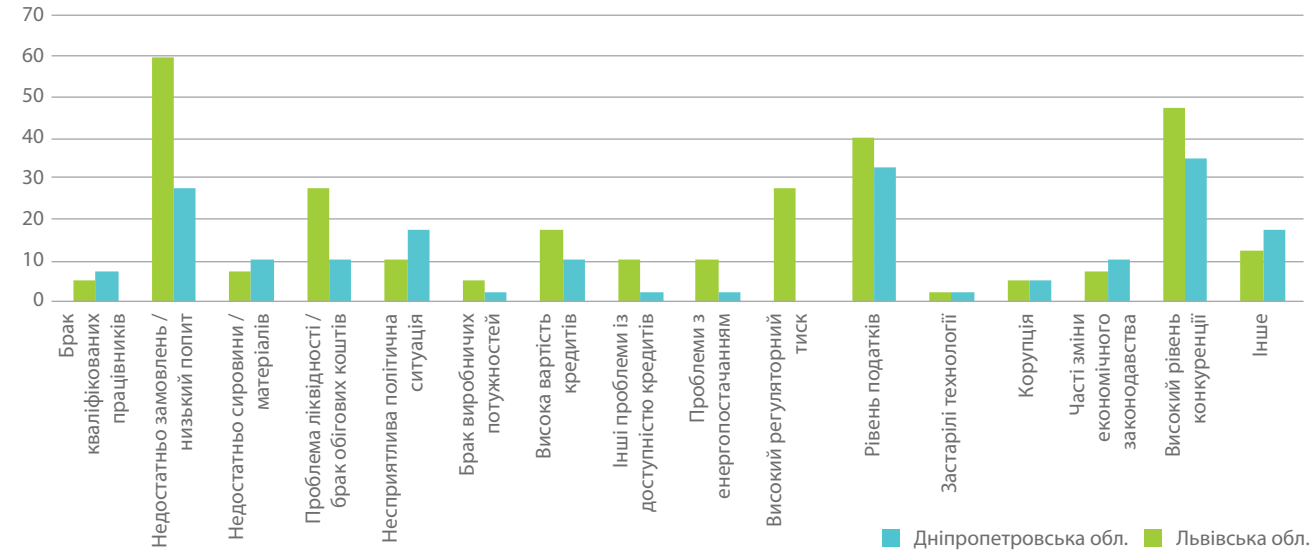
підприємств області за розміром брак прибутку особливо гостро відчувають малі підприємства. Ця проблема актуальна для 60% з них.

Для малих підприємств області суттєва перешкода – часті зміни в законодавстві. На це вказують 40% з них. Середні підприємства досить часто скаржаться і на такі чинники, як дорогий позичковий капітал і недостатні прибутки (по 38,1%). А для великих підприємств одна з найбільших перешкод для планування інвестицій – нечітке або незрозуміле законодавство. Це впливає на 55,6% великих фірм області. Якщо розглядати перешкоди для інвестування за видами діяльності підприємств, то для промислового сектору окрім названих проблем досить актуальні і такі перешкоди, як дорогий позичковий капітал (для 37,5% промислових підприємств області), побоювання виникнення або збільшення заборгованості (31,3%) та часті зміни в законодавстві (31,3%). Непромисловий сектор часто вказує на такі перешкоди для інвестицій, як нечітке або незрозуміле законодавство (29,2%) та часті зміни в законодавстві (25%).

Чинники, що обмежують збільшення обсягів виробництва або надання послуг

На розвиток підприємства впливають різноманітні зовнішні та внутрішні чинники. Серед них – ситуація на ринку, регуляторний клімат, фінансовий стан підприємства, доступність технологій та ін. В опитуванні підприємства виділяли чинники, які здійснюють негативний вплив на їхній розвиток, обмежуючи збільшення обсягів виробництва або надання послуг.

Рис.33. Перешкоди для збільшення обсягів виробництва або надання послуг, %

Для підприємств Дніпропетровської області основні перешкоди для розвитку бізнесу – високий рівень конкуренції (35%), податків (33%) і низький попит (28%). 18% місцевих підприємств вважають перешкодами для свого розвитку несприятливу політичну ситуацію. Для підприємств

Для підприємств Львівської області такими чинниками найчастіше є низький попит, високий рівень конкуренції та податків. Про ці перешкоди повідомляє, відповідно, 60%, 47,5% і 40% опитаних. Великі частки респондентів вказали на такі перешкоди для розвитку, як брак обігових коштів

промислового сектору основна перешкода для збільшення обсягів виробництва саме низький попит. Ця проблема актуальна практично для половини (47,6%) промислових підприємств. 28,6% місцевих підприємств виробничих галузей називають також перешкодою високі податки, а 23,8% – високий рівень конкуренції. Рейтинг негативних чинників для розвитку бізнесу у непромислових підприємств трохи інший: тут перше місці посідає високий рівень конкуренції. Це перешкода практично для половини (47,4%) підприємств сфери послуг. Третина цих підприємств (36,8%) скаржаться на податковий тягар, а кожному п'ятому непромисловому підприємству перешкоджає така проблема, як часті зміни економічного законодавства (21,1%).

Підприємства області, які відрізняються за розміром, по-різному оцінюють ступінь впливу деяких чинників. Так, великі підприємства наголошують на проблемі низького попиту. Це перешкода для 63,6% великих підприємств порівняно із 13,3% середніх і 14,3% малих підприємств. З іншого боку, для великих підприємств менш актуальна проблема високої конкуренції. Лише кожне десяте підприємство з тих, де зайнято більш як 250 працівників, вказує на те, що конкуренція заважає йому нарощувати обсяги виробництва або надання послуг, тимчасом як про конкуренцію як про перешкоду для розвитку говорить приблизно половина середніх і малих підприємств. Подібна ситуація склалася з рівнем податків: великі підприємства відрізняються від решти тим, що для них ця проблема не настільки актуальна (про неї говорить 9,1% великих підприємств порівняно із 46,7% середніх і 35,7% малих). Середні підприємства скаржаться частіше на високу вартість кредитів (20% порівняно із 7,1% малих і жодним великим підприємством). Крім цього, середні підприємства – єдині, які зазначають корупцію як перешкоду для розвитку (13,3%). На малі підприємства порівняно більше впливає часта зміна економічного законодавства. Це перешкода для 21,4% малих підприємств області, тимчасом як серед середніх підприємств про цю проблему говорить лише 6,7%, а серед великих – жодне підприємство.

(27,5%), високий регуляторний тиск (27,5%) і висока вартість кредитів (17,5%).

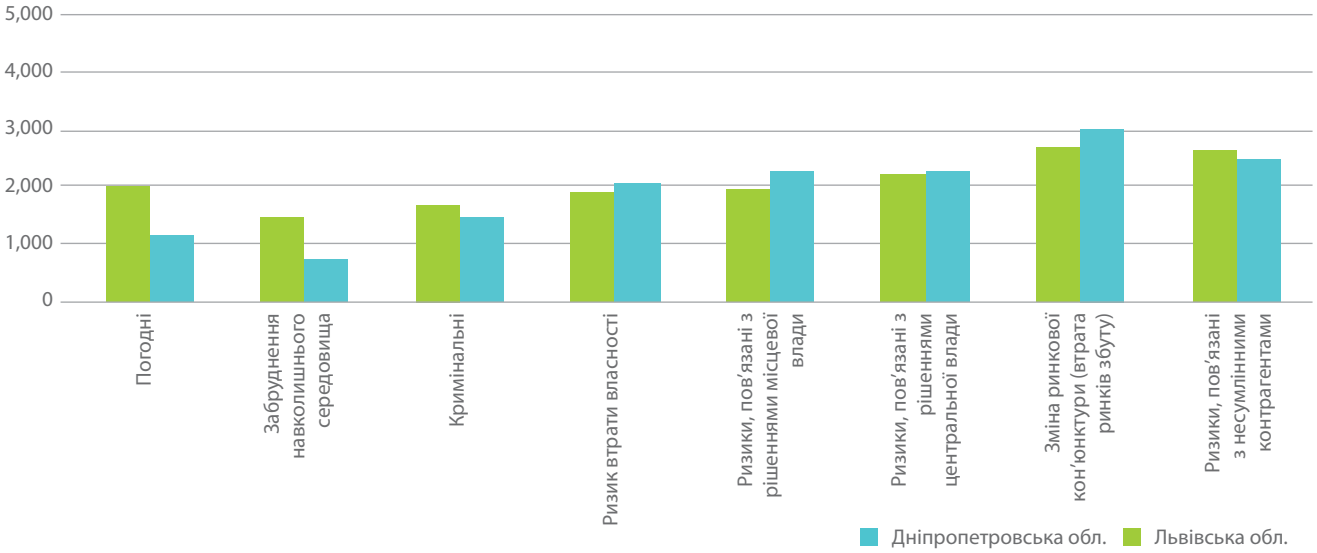
Між підприємствами промислового та непромислового секторів спостерігається певна різниця у чинниках, які найбільше перешкоджають збільшенню їхніх обсягів виробництва чи надання послуг. Так, для підприємств виробничих галузей порівняно з непромисловими актуальніші проблеми низького попиту (про неї повідомляють 75% промислових підприємств і 50% непромислових), конкуренції (для 62,5% промислових порівняно з 37,5% для непромислових) і рівня податків (для 56,3% промислових і 29,2% непромислових підприємств). З іншого боку, непромислові підприємства частіше скаржаться на високу вартість кредитів (20,8%), аніж непромислові (12,5%).

У розрізі розміру підприємств малі підприємства області відрізняються від інших тим, що для них проблема низького попиту постає особливо гостро. Чотири з п'яти малих підприємств говорять про те, що брак попиту не дає їм змоги збільшувати обсяги виробництва або надання послуг. Для порівняння, відповідні частки серед середніх і великих підприємств становлять, відповідно, 52,4% та 55,6%. Середні підприємства порівняно частіше зазначають такі бар'єри для розвитку, як брак обігових коштів (про це повідомили 42,9% середніх підприємств, 22,2% великих і жодне мале підприємство), високу вартість кредитів (23,8% середніх підприємств порівняно з 10% малих та 11,1% великих) і високий регуляторний тиск, на який вказують 38,1% середніх підприємств порівняно з 22,2% великих і 10% малих підприємств. Своєю чергою великі підприємства найчастіше вказують на проблеми браку сировини (22,2% великих підприємств порівняно із 10% малих і жодним середнім підприємством) та інші проблеми з доступністю кредитів, за винятком високої вартості (22,2% великих підприємств порівняно з 9,5% середніх підприємств і жодним малим). Крім цього, кожне п'яте велике підприємство (22,2%) повідомляє про те, що корупція є чинником, який обмежує збільшення продуктивності підприємства. Жодне з малих і середніх підприємств не називає корупцію перешкодою для розвитку.

Оцінка ризиків для інвестиційної діяльності

В опитуванні підприємства оцінювали ступінь впливу різних ризиків на їхню інвестиційну діяльність. У переліку – погодні ризики, ті, що пов'язані із забрудненням навколишнього середовища, кримінальні, ризики втрати власності, зміна ринкової кон'юнктури, ризики, пов'язані з рішеннями місцевої та центральної влади, а також з несумлінними контрагентами.

Рис.34. Ризики, які впливають на інвестиційну діяльність підприємств

Зміна ринкової кон'юнктури та несумлінність контрагентів – це те, чого найбільше побоюються інвестори Дніпропетровської області. Ризики, пов'язані з втратою ринків збуту, підприємства оцінюють у середньому на 3 бали, а ризики, пов'язані з несумлінними контрагентами, – на 2,5 бала. Незважаючи на те, що ці ризики одні з основних і для промислового сектору, і для сфери послуг, підприємства цих категорій відрізняються за оцінками деяких інших ризиків. Так, промислові підприємства більше занепокоєні загрозою втрати власності. Їхня середня оцінка цього ризику – 2,3 бала, тимчасом як відповідна оцінка непромислових підприємств дорівнює 1,8 бала. Непромислові підприємства більше хвилюються через несприятливі рішення центральної (у середньому 2,9 бала) та місцевої влади (2,8 бала). Для порівняння, серед промислових підприємств середні оцінки цих ризиків становлять, відповідно, 1,6 та 1,8 бали.

Дніпропетровська область

Львівська область

У Львівській області найбільшими ризиками підприємства називають зміну ринкової кон'юнктури (у середньому 2,7 бала) та ризики, пов'язані з несумлінними контрагентами (2,6 бала). Досить впливовим ризиком респонденти вважають і рішення центральної влади (2,2 бала). Ці ризики актуальні і для промислового, і для непромислового секторів області. Так, промислові підприємства оцінюють ризик втрати ринків збуту в середньому на 3,2 бала, а ризики, пов'язані з несумлінністю контрагентів, – на 3,1 бала. Непромислові фірми оцінили ризики, пов'язані з можливою зміною ринкової кон'юнктури, в середньому на 2,4 бала, а загрози ймовірної несумлінності контрагентів – на 2,3 бала.

Великі підприємства зазвичай висловлюють більші побоювання щодо ризиків, аніж середні та малі. Так, великі підприємства оцінили вплив ризиків, пов'язаних із рішеннями центральної влади, в середньому на 2,7 бала, тимчасом як середні поставили за цим критерієм у середньому 2,3, а малі – 1,6 бала. Подібно до цього на 2,4 бала великі підприємства в середньому оцінили ризики, пов'язані з рішеннями місцевої влади. Середня оцінка цих ризиків згідно із середніми підприємствами – 2 бали, а згідно з малими – 1,4 бала. Однак малі підприємства найбільше побоюються неплатежів і невиконання зобов'язань контрагентами. Пов'язані із цим ризики вони оцінили в середньому на 3 бали, тимчасом як великі підприємства поставили 2,8, а середні – 2,4 бала.

ВИСНОВКИ

Основними перешкодами для інвестування підприємства Дніпропетровської області називають недостатні прибутки та нестабільну політичну ситуацію в країні. Конкуренція також чинить негативний вплив на інвестиційну діяльність підприємств. У Львівській області підприємцям найбільше перешкоджає конкуренція та недостатні прибутки. Негативну роль для їхньої інвестиційної діяльності відіграють і такі явища, як нечітке та незрозуміле законодавство, часті зміни в ньому, а також дорогий позичковий капітал. Високий рівень податків і конкуренції стримує підприємства Дніпропетровської області від збільшення обсягів виробництва та надання послуг. У Львівській області серед перешкод для розвитку підприємств на перше місце вийшов низький попит, який перешкоджає більш, аніж половині підприємств.

Найбільші ризики в діяльності підприємств в обох регіонах: зміна ринкової кон'юнктури, несумлінні контрагенти та ризики, пов'язані з рішеннями центральних органів влади. Якщо вплив ринкової кон'юнктури здебільшого залежить від самих підприємств, то негативний вплив інших двох ризиків можна зменшити за допомогою дій органів влади. Так, ефективна судова гілка влади дозволить мінімізувати проблеми, пов'язані з невиконанням своїх зобов'язань контрагентами (за умови прийняття відповідних судових рішень). Підприємства відчувають також потребу в забезпеченні прозорості та передбачуваності дій влади.

2.4

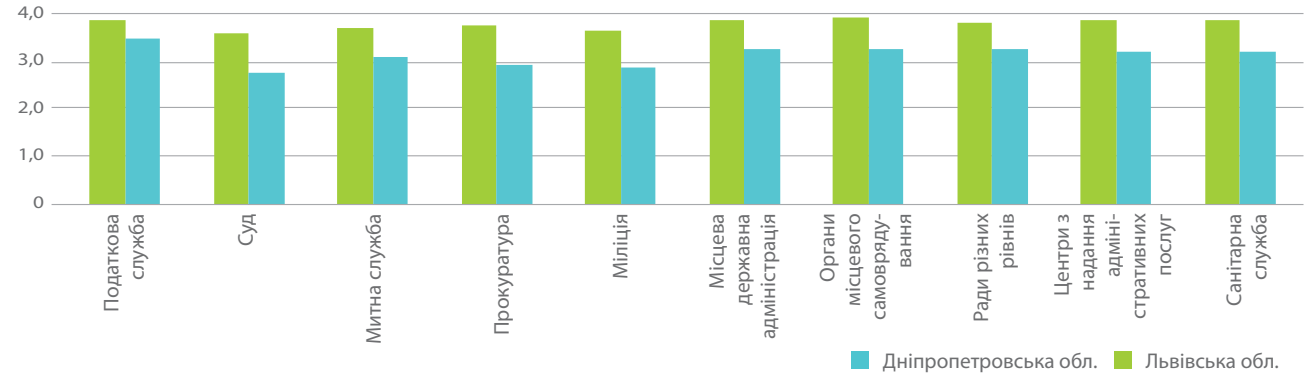
Ефективність роботи органів влади

Державні органи повинні сприяти створенню сприятливого інвестиційного середовища, оскільки розвиток підприємств регіону дає змогу збільшити надходження до місцевих бюджетів, залучати підприємства до вирішення місцевих проблем тощо. Результат такої роботи – збільшення добробуту в регіоні.
Один із способів визначення якості таких зусиль – опитування керівників підприємств, які функціонують у регіоні.

Ефективність місцевих органів

Підприємствам, які взяли участь в опитуванні, запропонували оцінити ефективність діяльності місцевих органів влади за п'ятибальною шкалою. 1 бал означає, що державний орган працює вкрай неефективно, а 5 балів – що він працює дуже ефективно. Державні органи, оцінювані респондентами, охоплювали суд, податкову, митну, санітарну служби, міліцію, прокуратуру, місцеву державну адміністрацію, органи місцевого самоврядування, а також центри з надання адміністративних послуг.

Рис.35. Оцінка ефективності діяльності державних органів, %

Підприємства Дніпропетровської області найкращої думки про ефективність податкової служби: їй респонденти віддали в середньому 3,5 бала. Трохи менше отримали місцева державна адміністрація, органи місцевого самоврядування та центри з надання адміністративних послуг (3,3 бала). На 3,2 бали оцінено ефективність санітарної служби, а на 3,1 – митної служби. Суду, прокуратурі та міліції не вистачило десятих бала до середнього результату: ефективність прокуратури та міліції підприємства оцінили в середньому на 2,9 бала, а ефективність судів – на 2,8 бала. Між місцевими підприємствами різного розміру не спостерігається суттєвих відмінностей в оцінці ефективності роботи різних органів влади за винятком оцінки санітарної служби, яку малі підприємства оцінили гірше, аніж великі та середні.

Дніпропетровська область | Львівська область

У Львівській області всі місцеві органи отримали нейтрально-позитивні середні оцінки: у межах від 3 до 4 балів. Так, органи місцевого самоврядування та місцеву державну адміністрацію оцінено в середньому на 3,9 бала. Міліцію та суд – у середньому на 3,6 бала. Решта місцевих органів отримали 3,7 бала (митна служба, прокуратура) і 3,8 бала (податкова служба, санітарна служба, центри з надання адміністративних послуг). Малі підприємства зазвичай оцінювали місцеві органи влади нижче, аніж середні та великі.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Не всі підприємства Львівської та Дніпропетровської областей ознайомлені з діяльністю деяких державних органів і служб. Зокрема 40% респондентів Дніпропетровської області не знають про існування в їхньому місті Центру з надання послуг платникам податків у ДПА. У Львівській області 15% керівників підприємств не ознайомлені з діяльністю такого центру. Крім цього, 45% респондентів Львівської області повідомили, що не знають про діяльність Центру з надання адміністративних послуг у їхньому місті. Серед підприємств Дніпропетровської області частка опитаних, які не чули про діяльність такого центру, становить 35%.

Суперечки з представниками органів влади щодо тлумачення норм законодавства

Рис.36а. Суперечки через різне тлумачення норм законодавства у Дніпропетровській області, %

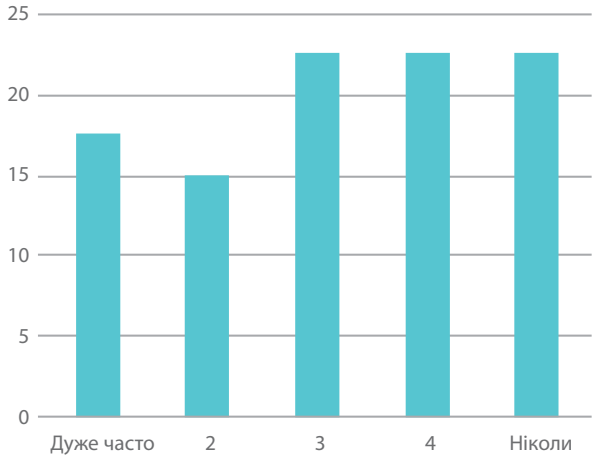
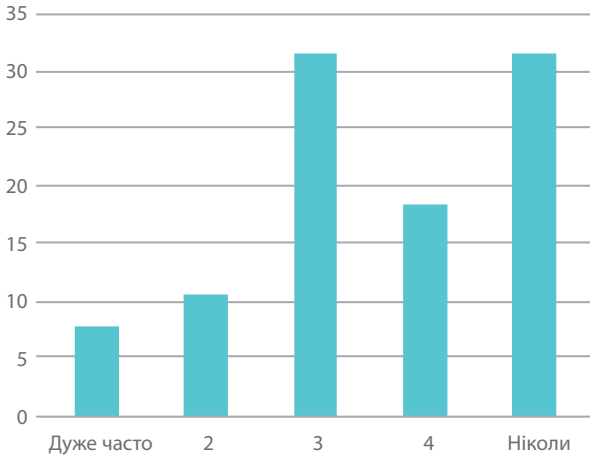

Рис.36б. Суперечки через різне тлумачення норм законодавства у Львівській області, %

Дніпропетровська область

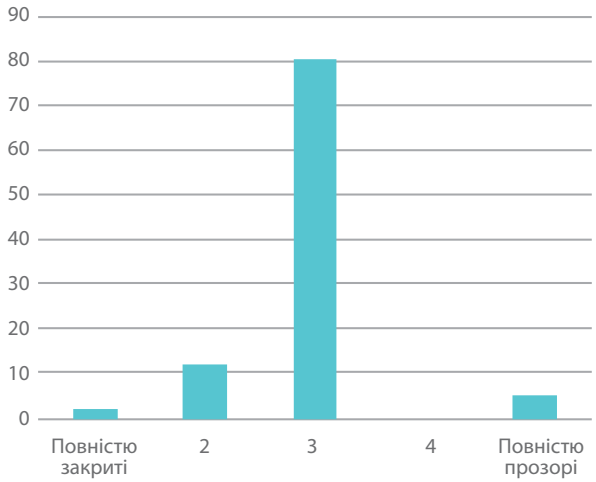
У Дніпропетровській області третина опитаних підприємств (32,5%) повідомляють про часті випадки суперечок з органами влади щодо тлумачення законодавства. Це ті підприємства, які оцінили частоту виникнення таких суперечок на 1 або 2 бали. 45% підприємств, навпаки, ніколи або практично ніколи не сперечалися з державними органами щодо тлумачення законів. А решта 22,5% опитаних поставили за цим критерієм 3 бали, що свідчить про те, що такі суперечки відбувалися, але їх не можна назвати частими. Середня оцінка частоти суперечок через різне тлумачення законів підприємствами та органами влади в області дорівнює 3,18 бала.

Львівська область

Третина підприємств Львова та області (31,6%) ніколи не сперечалися з представниками органів влади щодо тлумачення норм законодавства. Ще 18,4% опитаних оцінили частоту таких суперечок на 4 бали. 31,6% підприємств Львівщини дотримуються середніх оцінок: вони оцінили частоту суперечок через різне тлумачення законів на 3 бали. А 18,4% респондентів вказують на те, що норми законодавства часто викликають дискусію: вони поставили 1 або 2 бали за цим критерієм. Середня оцінка частоти суперечок підприємств з органами влади через тлумачення законів в області становить 3,55 бала.

Прозорість державних закупівель

Рис.37а. Оцінка прозорості державних закупівель у Дніпропетровській області, %

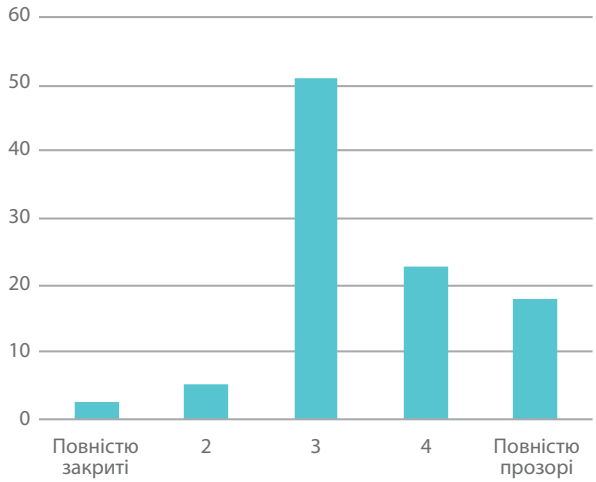

Більшість підприємств Дніпропетровської області не можуть однозначно оцінити прозорість державних закупівель. 80% опитаних підприємств поставили 3 бали за п'ятибальною шкалою, яка вимірює прозорість державних закупівель. Прозорими державні закупівлі назвали 5% підприємств, а непрозорими – 15%. У результаті середній бал оцінки прозорості державних закупівель в області становить 2,93.

Дніпропетровська область

Львівська область

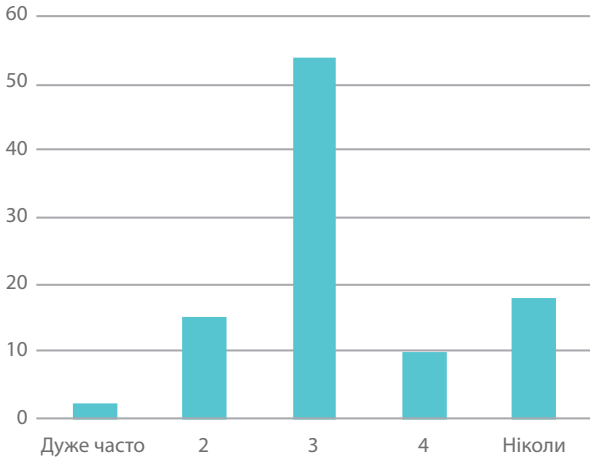
Рис.37б. Оцінка прозорості державних закупівель у Львівській області, %

Половина підприємств Львівської області не можуть оцінити державні закупівлі як прозорі або непрозорі. Вони поставили 3 бали. Основна частина решти підприємств оцінює державні закупівлі як прозорі: 41% підприємств поставили 4 або 5 балів за шкалою. І лише 7,7% опитаних говорить про непрозорі державні закупівлі. Середній бал оцінки прозорості державних закупівель в області становить 3,49.

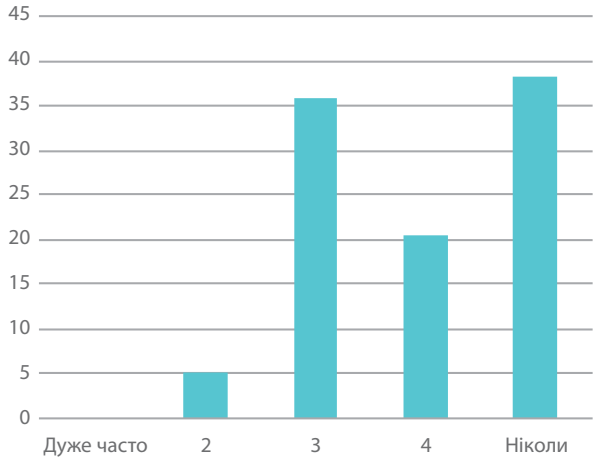
Рейдерство

Рис.38а. Оцінка частоти рейдерства у Дніпропетровській області, %

Більш як половина підприємств Дніпропетровської області (53,8%) оцінили частоту випадків незаконного посягання на права власності на 3 бали. 28,2% місцевих підприємств поставили 5 або 4 бали за цим критерієм, що означає, що вони ніколи не чули або дуже зрідка чули про такі випадки. А 17,9% підприємств області поставили низькі оцінки (1 або 2) на цій шкалі, що відповідає оцінці випадків рейдерства як досить поширених. Середня оцінка частоти незаконної втрати прав власності в області становить 3,26 бала.

Рис.38б. Оцінка частоти рейдерства у Львівській області, %

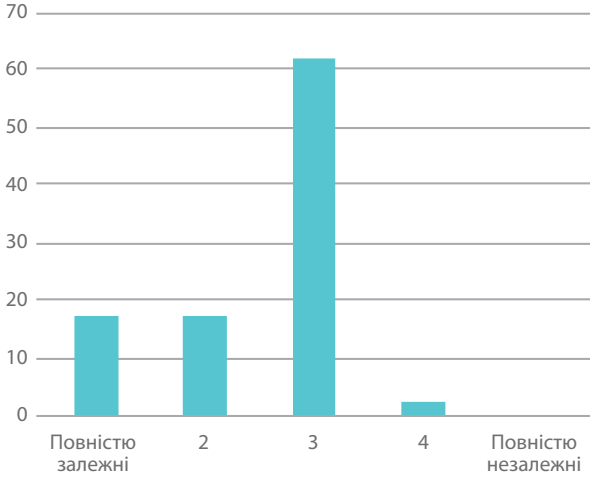
Дніпропетровська область

Львівська область

У Львівській області підприємства не часто стикаються з проблемою незаконної втрати прав власності, зокрема рейдерства. 59% опитаних ніколи або практично ніколи не чули про такі випадки. Вони поставили високі бали (4 або 5). Третина підприємств (35,9%) оцінили частоту незаконної втрати прав на 3 бали, а 5,1% вказали на високу частоту таких випадків. У підсумку середня оцінка частоти випадків рейдерства в області дорівнює 3,92 бала.

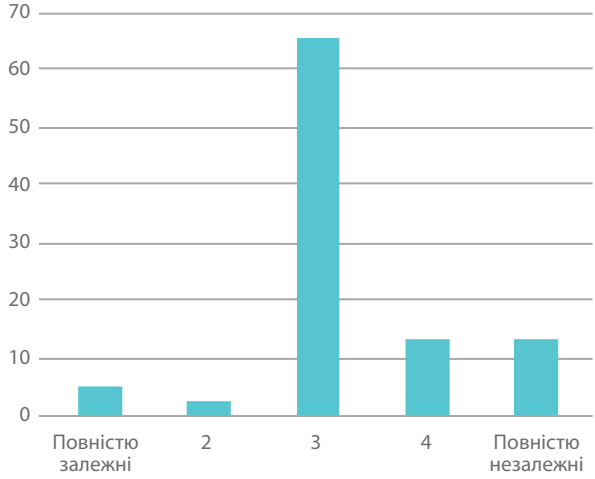
Незалежність судів

Рис.39а. Оцінка незалежності судів у Дніпропетровській області, %

Третина підприємств (35%) Дніпропетровської області вважають суди залежними. Вони оцінили незалежність судів на 1 або 2 бали. Лише 2,5% опитаних поставили 4 бали, що стало максимальним балом серед підприємств області. Решта респондентів оцінюють незалежність судів на 3 бали. У підсумку середня оцінка незалежності судів в області дорівнює 2,5 бала.

Рис.39б. Оцінка незалежності судів у Львівській області, %

Дніпропетровська область

Львівська область

У Львівській області частка підприємств, які вважають суди залежними, становить 7,9%. Ці підприємства оцінили незалежність судів на 1 або 2 бали. Лише кожне четверте підприємство (26,3%) вважає суди незалежними. Ці підприємства поставили 5 або 4 бали. Більшість підприємств (65,8%) зупинилися на 3 балах за шкалою оцінки незалежності судів. У результаті середня оцінка незалежності судів в області становить 3,3 бала.

Об'єктивність чиновників під час прийняття рішень

Рис.40а. Оцінка об'єктивності чиновників у Дніпропетровській області, %

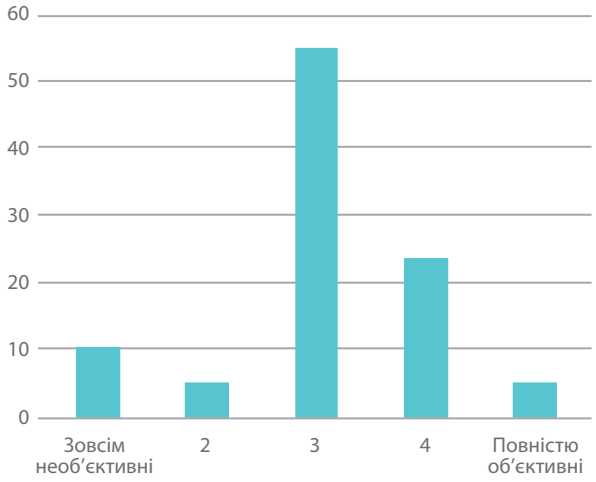
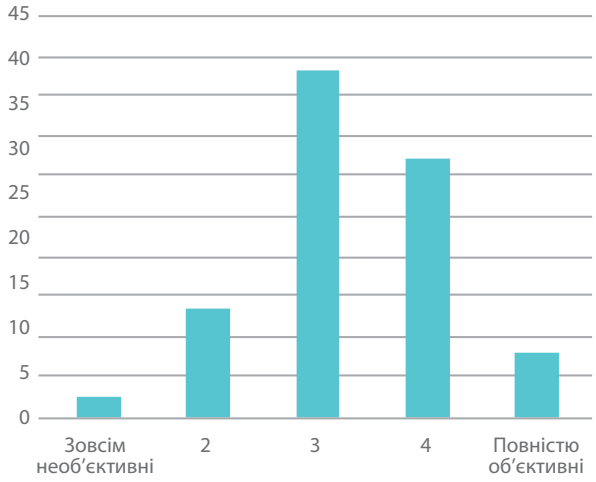

Рис.40б. Оцінка об'єктивності чиновників у Львівській області, %

Дніпропетровська область

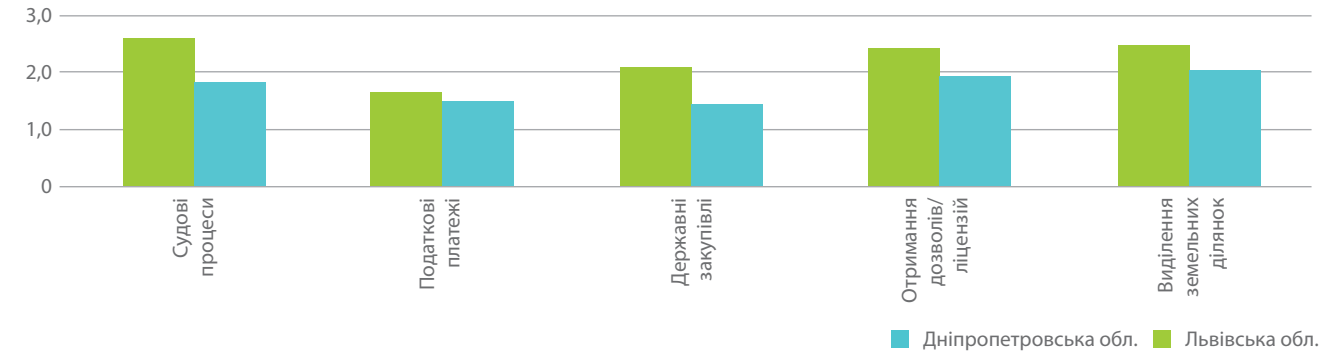
Підприємства Дніпропетровської області оцінюють об'єктивність чиновників під час прийняття рішень, що стосуються господарської діяльності, в середньому на 3,08 бала. Більше половини підприємств (55,3%) поставили 3 бали. 28,9% підприємств схильні вважати прийняття рішень чиновниками об'єктивним (оцінки 4 і 5), а 15,8% – необ'єктивними (оцінки 1 і 2).

Львівська область

Підприємства Львівської області оцінюють об'єктивність місцевих чиновників під час прийняття рішень, що стосуються господарської діяльності, позитивно або нейтрально. Так, 40,5% підприємств області оцінили об'єктивність чиновників на 4 або 5 балів. 43,2% опитаних оцінили об'єктивність державних службовців трохи нижче – на 3 бали. 16,2% підприємств вважають прийняття рішень місцевими чиновниками необ'єктивним. Вони поставили за цією шкалою найнижчі бали: 1 або 2. Середня оцінка об'єктивності чиновників під час прийняття рішень в області дорівнює 3,3 бала.

Хабарництво

Рис.41. Поширеність хабарництва, середній бал

Дніпропетровська область

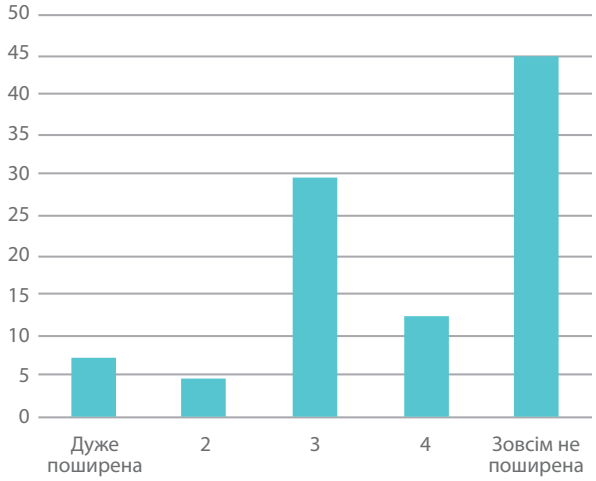
У Дніпропетровській області підприємства зазначають поширеність хабарництва у судах. Хабарництво у судових процесах оцінено в середньому на 2,6 бала. Низькі оцінки отримали і такі сфери, як виділення земельних ділянок (2,5 бала), отримання дозволів і ліцензій (2,4 бала) і державні закупівлі (2,1 бала). Трохи вище на шкалі опинилася сфера податкових платежів: тут поширеність хабарництва оцінили в середньому на 1,7 бала.

Львівська область

Видача земельних ділянок та отримання дозволів і ліцензій – найбільш проблемні сфери у Львівській області за розповсюдженням хабарництва згідно з оцінками місцевих підприємств. Поширеність хабарництва у цих сферах вони оцінили, відповідно, на 2 та 1,9 бала. Судові процеси також отримали подібну оцінку: поширеність хабарництва у цій сфері визначено на рівні в середньому 1,8 бала. Трохи краще на цьому тлі видаються державні закупівлі та податкові платежі: їхня оцінка в області сягає, відповідно, 1,4 та 1,5 бала.

Примусове залучення підприємств до фінансування державних проектів

Рис.42а. Практика примушування підприємств до фінансування у Дніпропетровській області, %

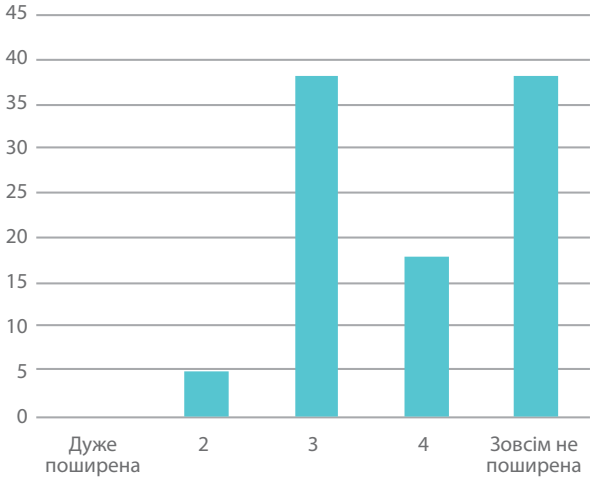

У Дніпропетровській області середній бал за критерієм примусового залучення бізнесу до фінансування проектів, які втілює держава, дорівнює 3,83. Більшість підприємств (57,5%) не вважають таку практику поширеною. Кожне восьме підприємство (12,5%) повідомляє про часті випадки такого залучення. Решта 30% не можуть оцінити однозначно, як часто підприємства області примусово залучають до фінансування державних проектів.

Дніпропетровська область

Львівська область

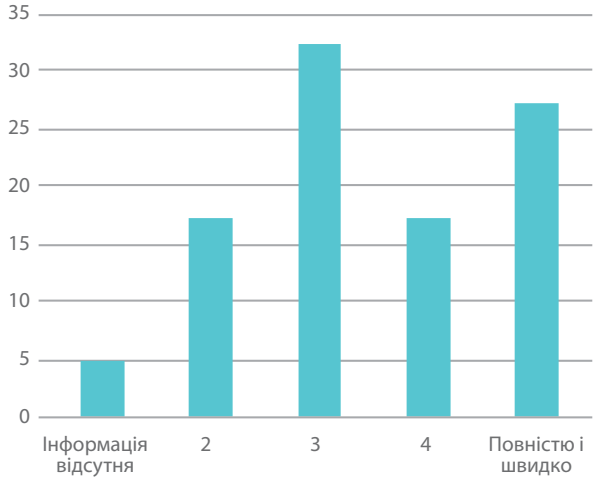
Рис.42б. Практика примушування підприємств до фінансування у Львівській області, %

Половині підприємств Львівської області не відома практика примусового залучення бізнесу до фінансування державних проектів. Вони поставили 5 або 4 бали за цим критерієм на п'ятибальній шкалі. 38,5% опитаних оцінили це питання на 3 бали, а 5,1% – на 2 бали. Середня оцінка примусового залучення підприємств до фінансування державних проектів в області дорівнює 3,9 бала.

Інформування підприємств місцевою владою про власні рішення

Рис.43а. Оцінка інформовування про рішення місцевої влади у Дніпропетровській області, %

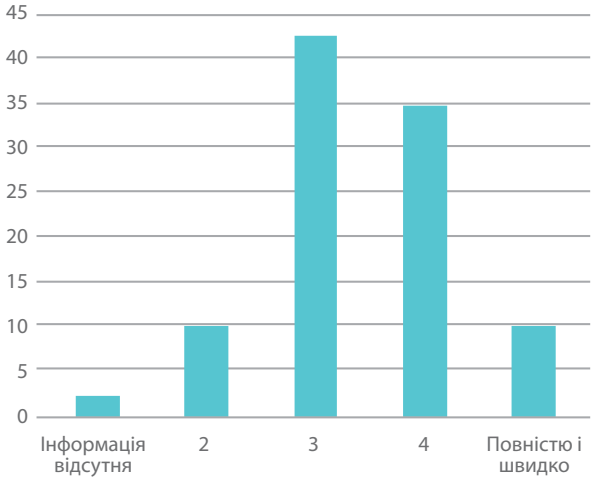

Кожне п'яте підприємств Дніпропетровської області відчуває брак інформації про рішення місцевої влади. 22,5% місцевих підприємств оцінили швидкість і повноту інформування їх місцевою владою про власні рішення на 1 або 2 бали за п'ятибальною шкалою. 45% підприємств оцінили інформування місцевою владою високо: на 4 або 5 балів. У результаті середня оцінка інформування підприємств місцевою владою про власні рішення в області становить 3,45 бала.

Дніпропетровська область

Львівська область

Рис.43б. Оцінка інформовування про рішення місцевої влади у Львівській області, %

Підприємства Львівської області поділяються на тих, хто вважає, що влада інформує бізнес про свої рішення повністю і швидко, і тих, хто не може дати однозначної оцінки повноті та швидкості інформування підприємств. Так, 45% опитаних оцінили інформування їх на 5 або 4 бали. 42,5% підприємств поставили 3 бали. Середня оцінка швидкості та повноти інформування підприємств місцевою владою про власні рішення в області дорівнює 3,4 бала.

ВИСНОВКИ

Суд, прокуратура та міліція – найменш ефективні державні органи, на думку підприємств Дніпропетровської області. Малі підприємства низько оцінюють діяльність санітарної служби. Кожне п'яте підприємство повідомляє про поширеність рейдерських захоплень власності. Третина підприємств області вважають суди залежними. Більш, аніж дві третини опитаних не вважають чиновників об'єктивними під час прийняття рішень, що стосуються господарської діяльності. Респонденти вказують на поширеність хабарництва у різних сферах, зокрема в судах під час виділення дозволів чи ліцензій і земельних ділянок. Згідно з оцінками підприємств, в області не поширена практика примусового залучення підприємств до фінансування державних проектів. Кожне п'яте підприємств Дніпропетровської області відчуває брак інформації про рішення місцевої влади.

У Львівській області підприємства оцінюють роботу державних органів позитивно або нейтрально. Кожне п'яте підприємство області повідомляє про часті суперечки з органами влади з приводу тлумачення норм законодавства. Основна частина підприємств області не стикалися або рідко стикалися з випадками рейдерського захоплення власності. Лише одне з чотирьох підприємств Львівщини вважає судову гілку влади незалежною. Менш, аніж половина опитаних можуть назвати чиновників об'єктивними під час прийняття рішень, що стосуються господарської діяльності. Судові процеси, отримання дозволів і ліцензій, а також земельних ділянок – це ті сфери, де найбільше поширене хабарництво. Практика примусового залучення підприємств до фінансування державних проектів, на думку підприємств, не поширена. Половина підприємств оцінюють інформування їх владою про її рішення як повне і швидке.

2.5

Інвестиційна діяльність підприємств

Проявом ставлення інвесторів до інвестиційного середовища регіону є не лише оцінка того чи іншого чинника, а й безпосередньо зміна обсягів інвестування та цілі тих інвестицій.
Зокрема збільшення планових інвестицій є свідченням позитивних очікувань керівників підприємств щодо зміни інвестиційного середовища. Проте поліпшення інвестиційного клімату в регіоні не єдиний чинник, який збільшує обсяги інвестицій. Варто також зважати чинники економічної кон'юнктури: динаміку попиту на ринках, ціну сировини тощо.

Капіталовкладення та їхні джерела

Рис.44а. Частка інвесторів у Дніпропетровській області, %

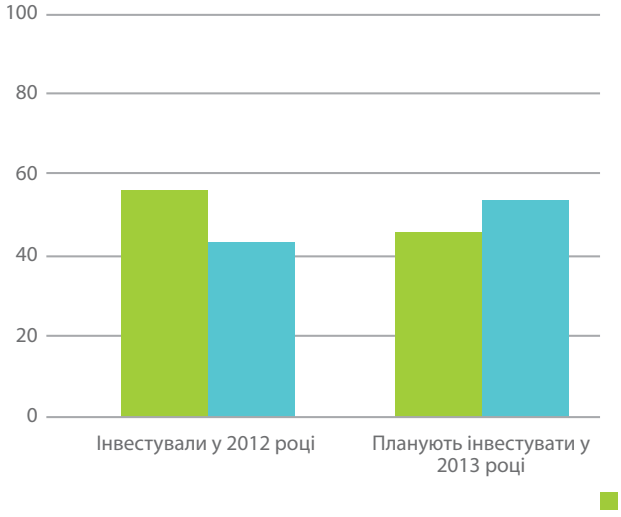
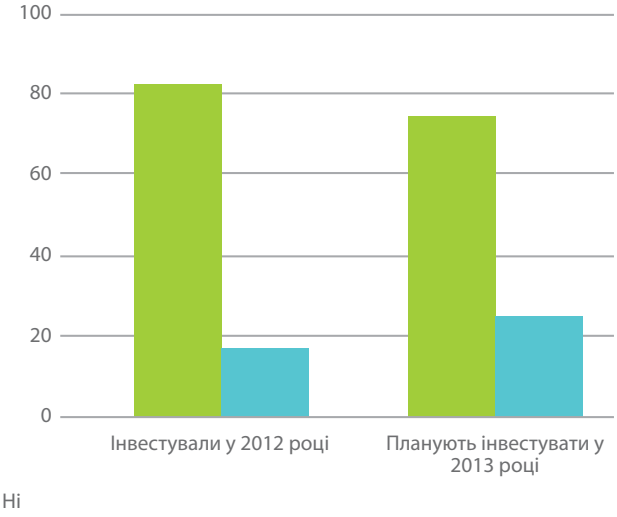

Рис.44б. Частка інвесторів у Львівській області, %

Так Ні

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області 56,4% опитаних підприємств інвестували капітал у власний розвиток упродовж 2012 року. Практично половина підприємств (46,2%) планують інвестиції на 2013 рік. У середньому на 71% інвестиції підприємств за минулий рік складалися з їхніх власних коштів. 19% надійшло з банківських кредитів, а 5% – з інших джерел. В оцінці інвестицій на 2013 рік підприємства орієнтуються в середньому на такі джерела: 83% - власні кошти, 3% - банківські кредити та 14% - інші джерела.

Експортери області більше готові здійснювати капіталовкладення, аніж підприємства, які не займаються експортною діяльністю. Так, дві третини (64,3%) місцевих експортерів планують капіталовкладення на 2013 рік порівняно з однією третиною (34,8%) решти підприємств (різниця ста-

Львівська область

82,5% опитаних підприємств Львівської області здійснили капіталовкладення 2012 року. 75% підприємств повідомили про те, що планують капіталовкладення і 2013 року. Інвестиції тих підприємств, які їх здійснювали 2012 року, в середньому на 82% складалися з власних коштів підприємства, на 7% – із банківських кредитів, на 6% – із коштів місцевого або державного бюджету та на 4% – з інших джерел. Щодо планованих інвестицій на 2013 рік, підприємства розраховують, що в середньому 86% з них буде профінансовано власними коштами підприємства, 6% – за рахунок банківських кредитів, 9% – коштами місцевого або державного бюджету, а 1% – іншими джерелами. Здійснені капіталовкладення відрізняються на статистично значущому рівні у підприємств різного розміру. 90,5% середніх і 88,9% великих підприємств пові-

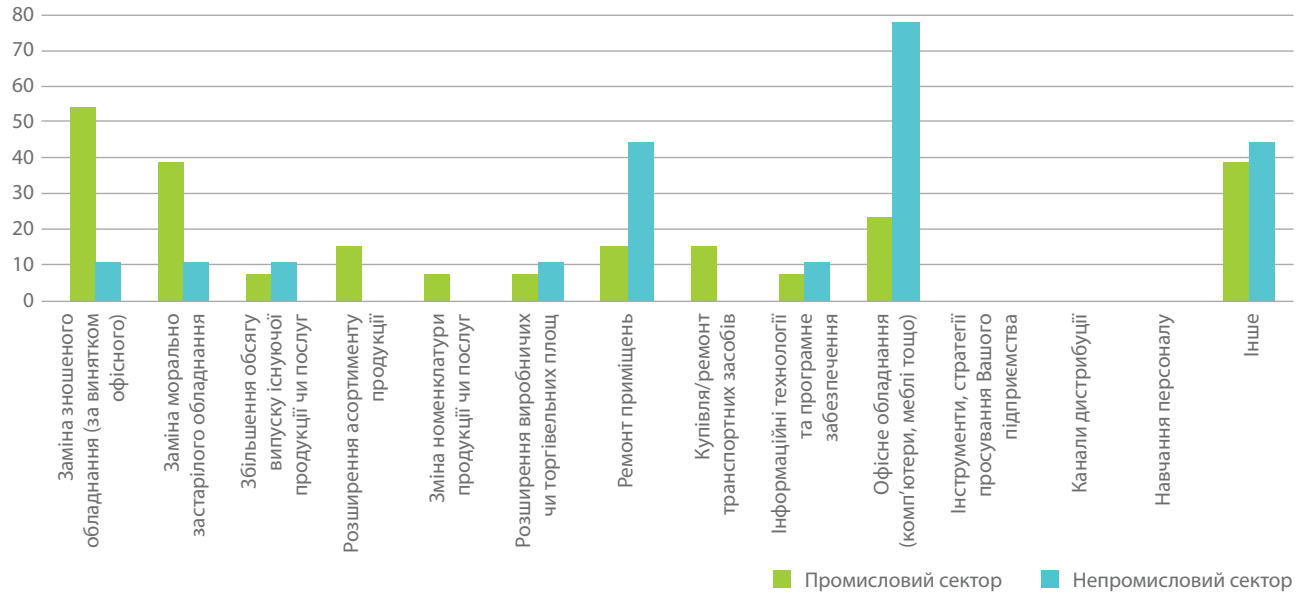
тистично значуща з імовірністю похибки p<0,1). Варто також зазначити, що у планах щодо капіталовкладень 2013 року спостерігається статистично значуща різниця (p<0,01) між підприємствами різного розміру. Так, 9 з 10 великих підприємств Дніпропетровської області (90%) висловили наміри здійснювати інвестиції 2013 року. Серед середніх підприємств про такі наміри говорить 33,3%, а серед малих – 28,6% респондентів.

Дніпропетровська область
Львівська область

домили, що здійснювали капіталовкладення минулого року, тимчасом як серед малих підприємств 60% інвестували у свій розвиток 2012 року (відмінність статистично значуща з імовірністю похибки p<0,1). В інвестиційних намірах на 2013 рік серед підприємств області різного розміру немає статистично значущої різниці. Цього року 60% малих підприємств, а також 85,7% середніх і 66,7% великих фірм планують здійснювати капіталовкладення.

Цілі інвестицій

Рис.45. Цілі інвестицій у 2012 році у Дніпропетровській області, % від підприємств, які здійснювали інвестиції

Найбільш поширеною метою інвестицій для великих підприємств Дніпропетровської області 2012 року стала заміна зношеного обладнання. Для цього виділили кошти 45,5% великих підприємств області. 27,3% підприємств цієї категорії інвестували у зміну морального застарілого обладнання, а 18,2% – в нове офісне обладнання. Крім цього, третина великих підприємств Дніпропетровської області (36,4%) повідомили, що робили інвестиції за іншими напрямами, серед яких будівництво нових приміщень, купівля нового обладнання, впровадження енергоощадних технологій, технічне обслуговування і капітальний ремонт обладнання. Серед середніх підприємств області 20% повідомили про інвестиції в ремонт приміщень і в офісне обладнання. 40% інвестицій у цій категорії підприємств отримали інші цілі. Малі підприємства області інвестували в основному в офісне обладнання (42,9%), ремонт приміщень (21,4%) і на інші потреби (21,4%).

Головною метою витрат підприємств промислового сектору області 2012 року була заміна зношеного обладнання. Про це повідомили 53,8% місцевих промислових підприємств. 38,5% цих підприємств

Дніпропетровська область
Львівська область

Великі підприємства Львівської області впродовж 2012 року вкладали кошти в основному в збільшення обсягу випуску наявної продукції чи послуг. На такі цілі спрямували кошти 55,6% великих підприємств області. Вони також часто інвестували в нове офісне обладнання (44,4%), розширення асортименту продукції або послуг (33,3%) та зміну номенклатури продукції або послуг (33,3%). Основна мета інвестицій середніх підприємств – закупівля офісного обладнання (38,1%). Крім цього, 28,6% цих підприємств повідомили, що вкладали кошти в збільшення обсягу випуску наявної продукції чи послуг, зміну номенклатури продукції або послуг, ремонт приміщень, а також купівлю або ремонт транспортних засобів. Ремонт приміщень став основною статтею капітальних витрат малих підприємств. На ці потреби інвестували кошти 50% малих підприємств області. Кожне п'яте мале підприємство повідомило про інвестування коштів у купівлю або ремонт транспортних засобів і купівлю офісного обладнання.

Цілі інвестування підприємств Львівщини відрізняються залежно від сектору їхньої діяльності. Промислові підприємства найчастіше вкладали

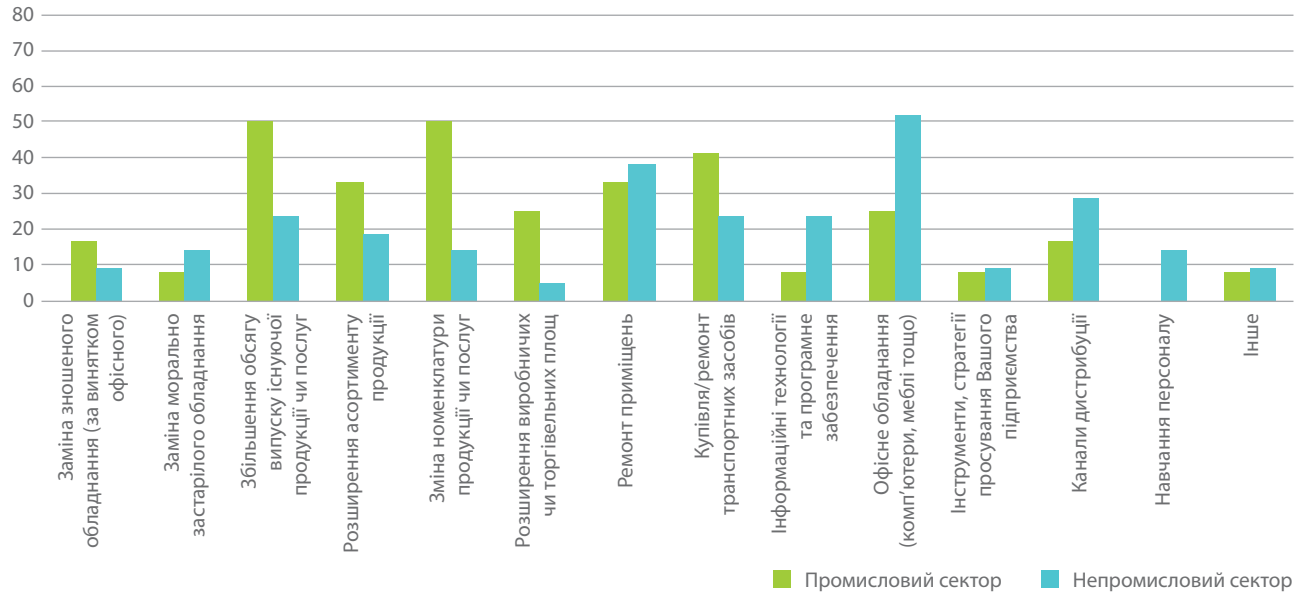
направили кошти на заміну морально застарілого обладнання, а 23,1% – на купівлю офісного обладнання. Остання ціль стала найбільш поширеним напрямом інвестицій у непромисловому секторі області. 77,8% непромислових фірм повідомили, що робили інвестиції в офісне обладнання 2012 року. 44,4% цих підприємств торік вклали кошти в ремонт приміщень. Крім цього, 38,5% промислових і 44,4% непромислових підприємств області повідомили, що інвестували в інші цілі 2012 року.

Дніпропетровська область

Львівська область

кошти в збільшення обсягу випуску наявної продукції чи послуг і в зміну їхньої номенклатури (50%). 41,7% промислових підприємств області впродовж минулого року інвестували у купівлю або ремонт транспортних засобів, 33,3% – у розширення асортименту продукції та ремонт приміщень. Крім цього, кожне четверте промислове підприємство зробило інвестиції в офісне обладнання та розширення виробничих площ. Непромислові підприємства регіону інвестували кошти зазвичай у купівлю офісного обладнання (52,4%), ремонт приміщень (38,1%) і канали дистрибуції (28,6%).

Рис.46. Цілі інвестицій у 2012 році у Львівській області, % від підприємств, які здійснювали інвестиції

Напрямки інвестицій

У Дніпропетровській області 45% підприємств змінили обладнання впродовж п'ятирічного періоду. Це стало найпоширенішим капіталовкладенням серед підприємств регіону. Третина підприємств (32,5%) змінили методи управління підприємством. А кожне четверте підприємство повідомляє про те, що воно змінило технології виробництва (27,5%), методів розповсюдження (22,5%) або стратегії діяльності та маркетингу (22,5%).

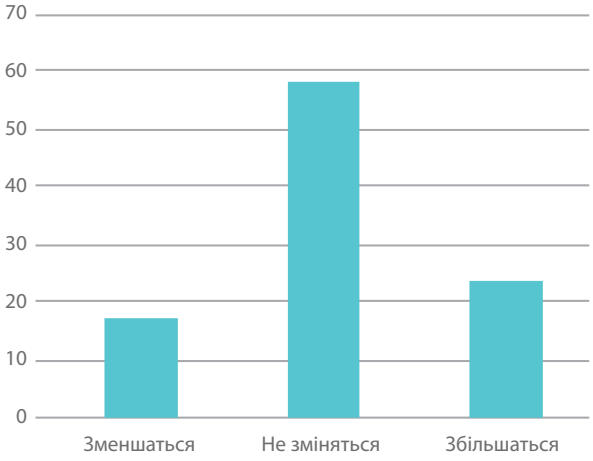
Дніпропетровська область

Львівська область

За останні п'ять років підприємства Львівської області зробили такі основні зміни, як оновлення обладнання (43,6%), зміна методів розповсюдження (45%) та зміна стратегій діяльності й маркетингу (47,5%). Інновація третини підприємств (37,5%) полягала в зміні методів управління підприємством. Крім цього, 17,5% підприємств змінили технологію виробництва за останні роки.

Планування інвестицій на 2013 рік

Рис.47а. Зміна обсягів інвестицій у 2013 році відносно 2012 у Дніпропетровській області, %

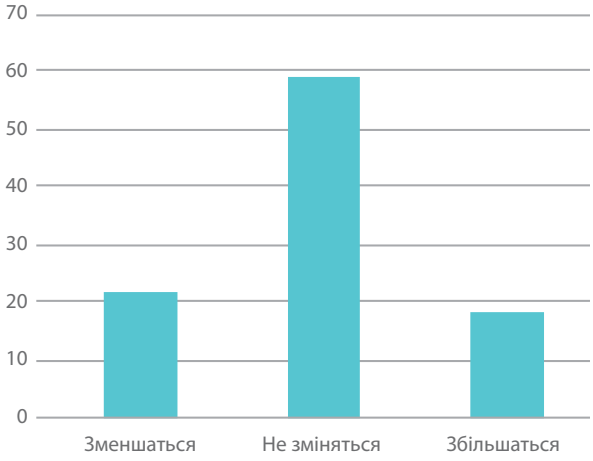

Практично на рівні нуля перебуває індекс очікуваних 2013 року капіталовкладень і у Дніпропетровській області. Його значення дорівнює 0,07. Більшість опитаних підприємств (58,6%) не планують змінювати обсяги інвестицій поточного року порівняно з попереднім. Кожне четверте підприємство області (24,1%) вважає, що збільшить інвестування 2013 року, а 17,2% місцевих фірм очікують зменшення обсягів інвестицій.

Дніпропетровська область

Львівська область

Рис.47б. Зміна обсягів інвестицій у 2013 році відносно 2012 у Львівській області, %

Більшість підприємств Львівської області не планують змінювати обсяги інвестицій 2013 року порівняно з 2012 роком. 59,3% опитаних підприємств повідомили, що цього року обсяги здійснених інвестицій не зміняться. 18,5% інвесторів планують збільшити обсяги капіталовкладень, а 22,2% очікують їх зменшення. У результаті індекс очікуваних капіталовкладень 2013 року в області становить -0,04.

ВИСНОВКИ

Основне джерело капіталовкладень підприємств Дніпропетровщини – власні кошти, що серед усього іншого пов'язано зі складністю залучення коштів з інших джерел. Недостатній попит, який негативно впливає на прибуток підприємств, великою мірою стримує інвестиційний розвиток підприємств. Як результат, більшість підприємств вкладають кошти не так у збільшення ефективності виробництва, як у забезпечення підтримки його поточного рівня.

Зменшення обсягів інвестування 2013 року на Львівщині зумовлено недостатнім попитом на продукцію, що негативно впливає на формування прибутку, який, своєю чергою, є основним джерелом інвестицій. Отримання фінансових ресурсів з інших джерел також ускладнений через високі відсоткові ставки. Як і в Дніпропетровській області, кошти інвестують у підтримку поточного рівня виробництва, а не в збільшення ефективності.

Розділ 3

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

У цьому розділі зроблено огляд заходів, спрямованих на збільшення обсягів залучення інвестицій у таких країнах: Канада, Польща, Російська Федерація, Туреччина та Чехія.

До системи підтримки сталого інвестиційного розвитку належить багато інструментів, які можуть використати і загальнонаціональні, і регіональні органи влади. Проте кожна країна акцентує увагу лише на тих інструментах і механізмах залучення інвестицій, ефективність яких найбільша. Цей вибір зумовлений набором перепон і можливостей для інвестиційного розвитку кожної країни та регіону зокрема.

Ми розглядаємо основні інструменти інвестиційної політики, які підтвердили свою ефективність і які за певних умов можна використати і в Україні.

Серед основних напрямів розвитку інвестиційного середовища в досліджуваних країнах вибрано такі:
- Російська Федерація – розвиток індустріальних парків.
- Польща – фінансова та інституційна підтримка.
- Туреччина – диверсифікований підхід до використання стимулів у різних регіонах.
- Чехія – розвиток кластерів.
- Канада – комплексна підтримка завдяки співпраці бізнесу та органів влади.

Для кожної країни дано загальну характеристику системи залучення інвестицій і відображено її практичну реалізацію на прикладі певної територіальної одиниці та/або проекту.

Російська Федерація

До складу Російської Федерації входять більш як 80 суб'єктів. Зважаючи на їхню економічну та адміністративну неоднорідність, проведення єдиної інвестиційної політики, яка враховувала б особливості кожного регіону, – досить складний процес. Проте деякі кроки, здійснені в цьому напрямі, показали високу ефективність.

Чим цікавий досвід:

- системний підхід
- використання єдиного стандарту
- важливість індустріальних парків
- ініціативність органів влади
- вплив позитивного прикладу залучення інвестицій від однієї компанії на подальший розвиток інвестиційного середовища
- достатня увага розвитку малого та середнього бізнесу

Наприкінці 2011 році було створено Міжнародне агентство із залучення інвестицій, основні функції якого – підготовка інвестиційних пропозицій, інформаційне забезпечення інвесторів тощо. Крім того, через свої відділення в інших країнах Агентство налагоджує співпрацю з іноземними інвесторами та бізнес-асоціаціями.

Проте більшість функцій із забезпечення сприятливого інвестиційного середовища регіонів покладено на регіональні органи влади, які, враховуючи їхні повноваження, мають ширше коло можливостей щодо залучення інвестицій. Для створення системи правил, яка була б спільною для всіх суб'єктів РФ, необхідні були додаткові інструменти, які становили б кістяк інвестиційної політики на всій території РФ.

2011 року Агентство стратегічних ініціатив з просування нових проектів розробило «Стандарт діяльності органів виконавчої влади суб'єкта РФ із забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в регіоні»[1] (далі – Стандарт) – документ, який містить п'ятнадцять мінімальних вимог, реалізація яких дасть змогу збільшити обсяги залучення інвестицій у регіони.

Затвердження Стандарту в січні 2012 року стало початком реалізації проекту з його імплементації в шести пілотних регіонах, до яких належать: Пермський край, Республіка Татарстан, Свердловська, Калузька, Липецька та Ульяновська області.

На 2012 рік ще чотири регіони долучилися до імплементації Стандарту. Крім того, більше десяти регіонів засвідчили готовність до реалізації його вимог на своїй території.

Хоча минуло небагато часу від початку реалізації проекту, на кінець 2012 року отримано такі позитивні результати:
- Підготовка дорожніх карт дала регіонам змогу фактично провести аудит поточної ситуації щодо умов ведення підприємницької діяльності.
- З іншого боку, питання, які виникали під час їхньої підготовки, відобразили необхідність корегувань деяких пунктів Стандарту.
- За результатами опитувань підприємницької спільноти та аналізу заявлених у дорожніх картах пілотних регіонів заходів готується огляд кращих практик.

[1] Див.: http://www.asi.ru/asi_in_regions/Standart.pdf

ПЕРЕЛІК ВИМОГ СТАНДАРТУ

1. Чітка стратегія з визначенням пріоритетів для інвестицій у регіони.
2. Особисті гарантії інвесторам від голови регіону.
3. Наочний план, який дає уявлення про перспективи розвитку інфраструктури в регіоні.
4. Вичерпний перелік видів і форм державної підтримки інвестицій.
5. Запобігання утворенню адміністративних бар'єрів і надлишкового регулювання бізнесу.
6. Публічне обговорення з головою суб'єкта РФ ключових проблем і рішень для інвесторів.
7. Взаємодія інвесторів з державою в особі фахівців у сфері інвестицій.
8. Можливості для започаткування бізнесу за відсутності інфраструктурних бар'єрів.
9. Забезпечення бізнесу необхідними кадрами.
10. Постійне зростання професіоналізму і мотивації спеціалістів органів влади, які взаємодіють з інвесторами.
11. Обов'язкова участь комерційних споживачів енергоресурсів у регулюванні цін природними монополіями.
12. Наявність каналу прямого зв'язку з керівництвом суб'єкта РФ.
13. Розміщення всієї необхідної інвесторам інформації на одному сайті.
14. Публічний звіт голови суб'єкта РФ про досягнення і плани із залучення інвестицій.
15. Чітка процедура взаємодії інвесторів з органами влади, прозорий механізм відбору інвестиційних проектів, які претендують на державну підтримку.

У цілому позитивні відгуки експертів про реалізацію пілотної програми зумовили те, що з січня 2013 року використання «Стандарту діяльності органів виконавчої влади суб'єкта РФ із забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в регіоні» стало обов'язковим для всіх суб'єктів РФ.

Очевидно, ця Стратегія є не єдиним інструментом залучення інвестицій. Проте вона узагальнила позитивний досвід регіонів, інвестиційна привабливість яких була вищою від інших.

Один з таких регіонів – Калузька область, в якій рівень залучення інвестицій один з найбільших у РФ. Цього було досягнуто, зокрема, завдяки злагодженій роботі на різних рівнях влади. Так, великими інвестиційними проектами займаються обласні органи влади, тимчасом як підтримка малого та середнього бізнесу перебуває у сфері діяльності районних органів влади тощо.

Приклад Калузької області

Для визначення кращих практик підвищення інвестиційної привабливості на регіональному рівні вибрано Калузьку область, яка є прикладом забезпечення інвестиційного розвитку для решти регіонів РФ. Зокрема на початок 2012 року область очолила рейтинг регіонів РФ Міжнародної організації кредиторів з кредитним рейтингом «А+». Агентство «Fitch ratings Ltd.» також підвищило рейтинг регіону на національному рівні з «А+» до «АА-». Крім того, область займає високі позиції в таких рейтингах, як «Кращі регіони для ведення бізнесу–2011» (Forbs) і рейтингу інвестиційної привабливості регіонів агентства «Експерт РА». Такі високі результати є свідченням того, що інвестиційний клімат Калузької області – один з найсприятливіших у РФ.

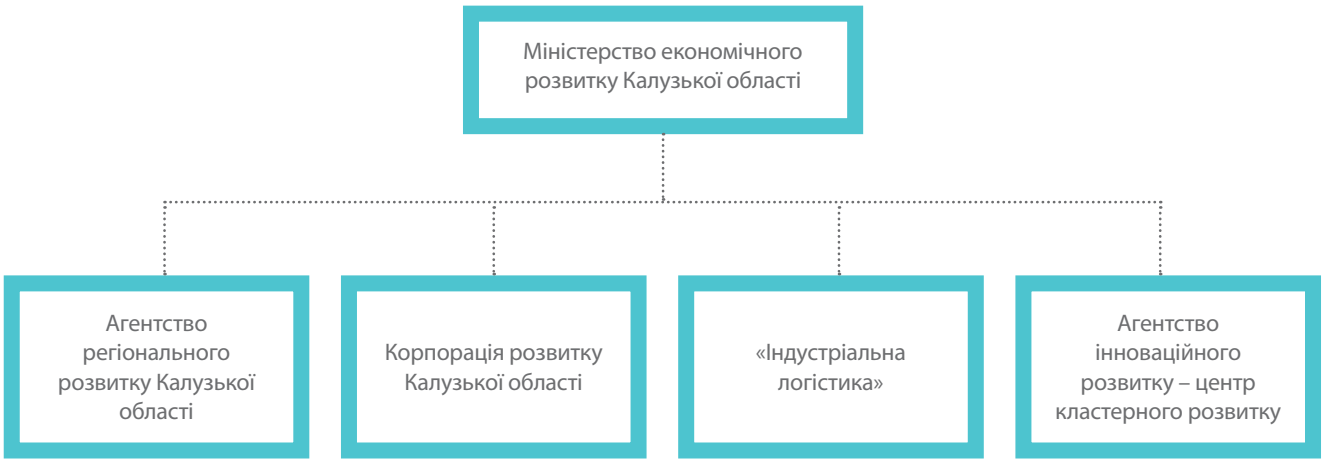
Як результат, за підсумками 2010 року в цей регіон було залучено 1,2 млрд дол. США (8% загальної чисельності) ПІІ. Щоправда, 2011 року ця частка була вдвічі меншою і становила 4% усіх ПІІ в РФ. Починаючи з 2006 року, коли відбулась активізація поліпшення інвестиційного середовища, до 2011 року в економіку регіону вдалося залучити близько 9,5 млрд дол. США, більше половини з яких (5 млрд дол. США) – іноземні інвестиції. Ці цифри ще більше вражають з урахуванням того, що чисельність населення регіону становить лише 0,75%, а площа – 0,2% загальної величини в РФ.

Серед основних інструментів інвестиційної політики, які використовують у цьому регіоні, варто відзначити:
- ефективні інститути розвитку;
- індустріальні парки:
- розвинена система державної підтримки інвестиційної діяльності;
- податкові пільги.

Як було зазначено, одна з базових умов забезпечення інвестиційної привабливості регіону – наявність розвиненої системи інститутів, які забезпечують інвестиційний розвиток. Найбільше уваги необхідно приділяти взаємодії цих інститутів з місцевими підприємствами.

Варто додати, що за основними економіко-географічними характеристиками (площа, чисельність населення тощо) Калузька область перебуває приблизно на тому ж рівні, що й Львівська та Дніпропетровська області. Зрозуміло, що на інвестиційну привабливість впливають й інші чинники, проте початкові умови інвестиційного успіху в Калузькій області схожі з досліджуваними регіонами України.

Рис.48. Інституційна структура підтримки інвестиційної діяльності

Джерело: Агентство регіонального розвитку Калузької області

Інвестиційному буму області передував період підготовки нормативної бази. Після того, як цю базу було підготовлено, держава в особі «Агентства регіонального розвитку Калузької області» почала викуповувати землі для облаштування індустріальних парків[2] (загальна сума витрат становила 0,5 млрд рублів). Перші індустріальні парки в області – Ворсино та Грабцево – мали площі 1 837 і 591 га відповідно. На кінець 2012 року в регіоні функціонують вже 9 індустріальних парків, і кількість їх планують збільшувати.

Першим великим інвестором, який 2007 року розмістив своє виробництво в індустріальному парку (Грабцево) став Volkswagen. Це стало своєрідним сигналом для інвестування іншим компаніям. Як результат, на кінець 2012 року в регіоні функціонує більш як 60 світових виробників, серед яких: Volvo, Peugeot-Citroën, Samsung, John Deere, Nestle, Hemofarm, Lotte, L'Oreal, General Electric та ін. Загальна чисельність великих інвестиційних проектів, які перебувають на тій чи іншій стадії їх реалізації, сягає сотні.

Попри те, що загальні підходи до залучення інвестицій розробляють і впроваджують на обласному рівні, частину повноважень покладено й на районні органи влади.

Хороший приклад такої роботи – збільшення інвестиційної привабливості в Мещовському районі (центр Калузької області). Його керівники вважають, що створення сприятливого інвестиційного середовища – одна з основних сфер діяльності.

Так, на районному рівні приймають і щороку переглядають програму підтримки малого та середнього бізнесу. Як результат, ця програма стає корисним інструментом планування, а не лише декларативним документом.

Сукупність заходів, які використовує районна влада для збільшення інвестиційної привабливості, можна поділити на такі основні групи:

- Формування політики розвитку малого та середнього бізнесу (заходи щодо вдосконалення нормативної бази, яка регулює заходи з підтримки підприємницької діяльності, аналіз діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу, моніторинг проблем і перешкод, які стримують розвиток підприємництва).
- Розширення доступу суб'єктів малого та середнього бізнесу до фінансових і матеріальних ресурсів (заходи з надання суб'єктам малого та середнього бізнесу субсидій на компенсацію частини витрат, пов'язаних зі сплатою відсотків за кредити).
- Забезпечення консультаційною, організаційно-методичною та інформаційною підтримкою підприємницької діяльності, а також розвиток інфраструктури малого та середнього бізнесу.
- Сприяння зростанню конкурентоспроможності і просуванню продукції суб'єктів малого та середнього бізнесу, розвиток інвестиційної активності підприємництва.
- Підвищення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств за рахунок застосування енергоощадних технологій.
- Супроводження інвестиційних проектів суб'єктів малого та середнього бізнесу з організації презентаційних зустрічей та інших заходів, які сприяють розвитку їхньої інвестиційної активності.

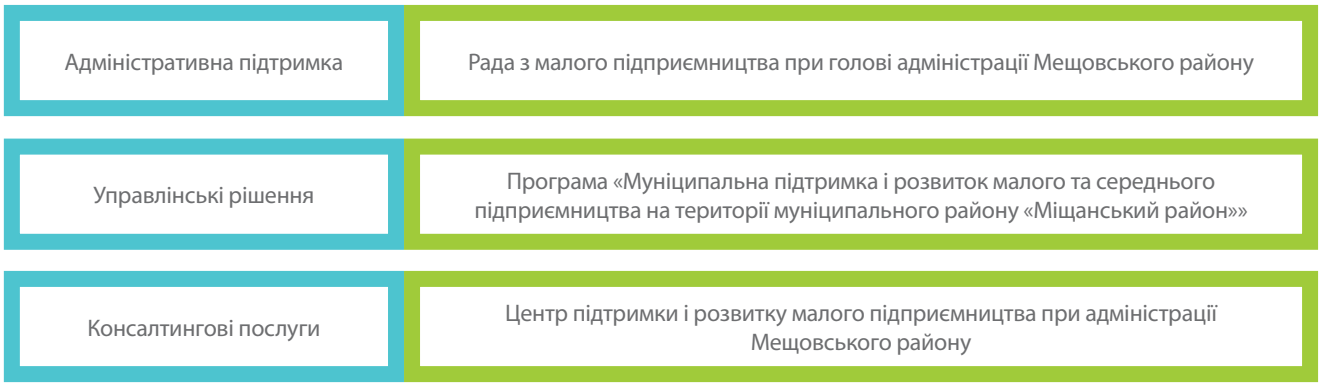
Відповідно до програми проводять наради, робочі зустрічі, семінари, виставки, конкурси, круглі столи з проблем

[2] Індустріальний парк – це територія з підведеним електро-, газо- та водопостачанням, автошляхами та залізницею, яку використовують під будівництво промислових об'єктів.

розвитку малого та середнього бізнесу. Такі заходи сприяють розширенню ринків збуту для продукції, збільшенню престижу підприємницької діяльності та поширенню позитивного досвіду реалізації інвестиційних проектів.

Крім того, при адміністрації районного центру працює рада з малого підприємництва, а також центр підтримки малого підприємництва.

Рис.49. Система підтримки підприємництва в регіоні

Ці та інші чинники відіграли важливу роль у тому, що крім великих підприємств у районі діє більш як 50 середніх і більш як 150 індивідуальних підприємців.

Проте варто зазначити, що не всім регіонам РФ, які хотіли перейняти досвід Калузької області щодо інвестиційної політики, вдалося досягти вагомих результатів. Серед основних перепон називають відсутність суттєвих фінансових вкладень держави на облаштування індустріальних парків і невідповідність результатів роботи органів влади задекларованим цілям щодо поліпшення інвестиційного середовища в регіоні.

Таким чином, для досліджуваних регіонів України корисний приклад збільшення інвестиційної привабливості в Калузькій області. Зокрема це важливо з огляду на активізацію роботи в напрямі облаштування індустріальних парків Держінвестпроектом України.

Республіка Польща

Регулювання інвестиційного та бізнес-середовища в Польщі здійснюють і за допомогою внутрішньодержавних інструментів, і за допомогою інструментів, спільних для всього ЄС. Щоправда, нормативними документами ЄС встановлено зазвичай загальні принципи здійснення підприємницької діяльності, тимчасом як національні мають конкретніший характер.

Чим цікавий досвід:

- комплексний підхід до поліпшення інвестиційного середовища
- міжнародна співпраця
- використання міжнародних джерел фінансування
- розвинена інституційна мережа залучення інвестицій
- використання широкого спектра інструментів, у т. ч. промоційних

Проте, окрім формування засадничих принципів поліпшення інвестиційного середовища, ЄС формує фінансові ресурси, які спрямовують на підтримку інвестиційних проектів, реалізація яких пріоритетна для цього утворення. Так, у Польщі часткове фінансування інвестиційних проектів можна здійснювати з таких фондів:

- Інноваційна економіка.
- Інфраструктура та навколишнє середовище.
- Людський капітал.
- Розвиток Східної Польщі.
- Європейська територіальна співпраця.
- 16 регіональних програм.

На національному рівні фінансова підтримку зазвичай здійснюють у формі субсидій у такі пріоритетні для національної економіки напрями:

- Автобудування.
- Електроніка.
- Біотехнології.
- Сектор сучасних послуг[3].
- R&D.

Щоправда, державну фінансову підтримку не обмежено лише цими секторами. Зокрема на субсидування можна розраховувати й у тих випадках, коли інвестиційним проектом передбачено створення великої кількості нових робочих місць та якщо ці інвестиційні проекти великі.

Поряд з фінансовою підтримкою, якщо держава здійснює часткове фінансування інвестиційних проектів, існує й інша форма державної допомоги, яку реалізують через функціонування розвиненої системи інститутів, мета яких – забезпечення сталого інвестиційного розвитку, зокрема і на регіональному рівні.

Отже, до інституцій, які на регіональному рівні займаються розвитком інвестиційного середовища, належать такі установи, які, володіючи метаріально-технічним забезпеченням і кваліфікованими кадрами, здійснюють підтримку бізнесу у започаткуванні виробничої діяльності, а також супроводжують цю діяльність.

Малопольське воєводство

Як приклад варто розглянути таку систему в Малопольському воєводстві (столиця – Краків). Цей регіон входить у п'ятірку кращих воєводств у щорічному рейтингу «Інвестиційна привабливість регіонів і субрегіонів Польщі–2012»[4]. Крім того, Краків входить у десятку кращих міст для аутсорсингу в рейтингу[5] «2013 Top Outsourcing Destination».

У Малопольському воєводстві така система складається з таких елементів[6]:

- Агентства розвитку (10 найважливіших організацій).
- Торгові палати (17 найважливіших організацій).
- Фундації (7 найважливіших організацій).
- Асоціації та інші бізнес-організації (6 найважливіших організацій).
- Індустріальні та технологічні парки (6 парків).
- Центри поширення технологій та інноваційні центри (7 найважливіших організацій).
- Кластери (5 кластерів).

[3] До цієї групи належать високотехнологічні допоміжні послуги в таких сферах, як фінанси, логістика, адміністрування, які здійснюють у формі розробки програмного забезпечення, функціонування call-центрів тощо.
[4] Весь рейтинг див.: http://www.kas.de/polen/en/publications/33134/
[5] Див.: http://www.businessinmalopolska.com/aktualnosci/krakow-is-again-among-world-of-best-investment-locations-in-the-common-services-sector
[6] Джерело: How to do business in Malopolska.
Режим доступу: http://www.businessinmalopolska.com/public/upload/raport/file/htdb_raport_28-05-12prvOK.pdf

Таким чином, на регіональному рівні підтримку здійснюють за допомогою таких заходів:

- ЧАСТКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОДАТКУ НА МАЙНО. Так, місцеві органи влади можуть частково звільняти підприємства від сплати податку. Верхня межа звільнення може становити від 30% до 50% обсягу інвестування залежно від інтенсивності допомоги в регіоні. Для прикладу, Краківська міська рада прийняла програму підтримки приватних підприємців, які займаються новими технологіями. Відповідно до цієї програми приватні підприємці можуть бути звільнені від сплати податків на термін від 1 до 3 років залежно від масштабу технологічного інвестування або кількості новостворених робочих місць. Необхідною умовою є також продовження діяльності приватного підприємства у відповідній сфері щонайменше впродовж 3 років після періоду часткового звільнення від сплати податку. Такі програми діють не лише в Кракові, а й в інших муніципалітетах Малопольського воєводства.
- ТЕХНОЛОГІЧНА ДОПОМОГА. З початку 2006 року інвестування в нові технології, за певних умов, може бути підставою для зменшення податкової бази на суму таких інвестицій. Таке зменшення не може перевищувати 50% суми витрат на нові технології.
- СПЕЦІАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ (СЕЗ). Діяльність компаній у Краківській СЕЗ дає їм змогу розраховувати на часткове зменшення величини податку на доходи та податку на власність. Такими умовами скористалося багато компаній, що розпочали свою діяльність саме у цій СЕЗ, найвідомішими з яких є: Motorola Polska та Shell Polska.
- ТЕХНОЛОГІЧНІ ПАРКИ. Заснований 1997 року Краківський технологічний парк має статус СЕЗ. Діяльність цього технологічного парку зосереджено в основному на технологічному розвитку Малопольського воєводства, просуванні інвестицій у нові технології, створенні сприятливого бізнес-клімату та підтримці академічних проектів.
- ПІДТРИМКА ФОНДОМ ПРАЦІ. Підприємці можуть звертатися за допомогою у Фонд праці, яку можна здійснювати у такій формі:
  - проведення стажування;
  - відшкодування витрат на соціальне забезпечення;
  - відшкодування частини витрат роботодавців на заробітну плату, премії тощо.

Варто відзначити, що велику увагу місцеві органи влади приділяють промоції інвестиційного середовища регіону. Найбільші інституції, які займаються залученням інвестицій у Малопольське воєводство:

- Малопольське агентство регіонального розвитку.
- Малопольський регіональний парк.
- Краківський технологічний парк.

На базі цих трьох установ було засновано Центр «Business in Małopolska»[7] (далі – Центр) – організації, яка відіграє важливу роль у формуванні іміджу Малопольського воєводства, з одного боку – як привабливого для туристів регіону, а з іншого – як регіону, що асоціюється зі знаннями та технологіями.

Центр створив єдине інвестиційне вікно, яке, крім усього іншого, містить базу даних про інвестиційні можливості регіону, фірми-експортери, які тут діють, а також інформацію про їхніх закордонних партнерів.

Він також надає спектр послуг, які збільшують поінформованість інвесторів про стан інвестиційного клімату в регіоні через виконання таких функцій:

- Підготовка аналітичних звітів про економічне середовище регіону.
- Ведення бази даних про ринок нерухомості в Малопольському воєводстві.
- Допомога інвесторам у налагодженні контактів з місцевими органами влади.
- Інформування про фінансову допомогу під час інвестування, яке здійснюють державні органи або фонди ЄС.
- Надання інвесторам порад щодо залучення працівників ринку праці, допомога в налаштуванні співпраці інвесторів з навчальними закладами.
- Інформування інвесторів про законодавчі та адміністративні процедури.

Центр займається також просуванням пропозицій компаній, що діють у регіоні, на міжнародних ринках. Таким чином, ця установа допомагає місцевим компаніям виходити на нові міжнародні ринки збуту, тим самим зміцнюючи економічний потенціал і цих компаній, і регіону в цілому.

Функціонування розвиненої системи інститутів підтримки інвесторів у Польщі може стати хорошим прикладом для побудови такої системи в регіонах України.

[7] Офіційний сайт: http://www.businessinmalopolska.pl

Чеська Республіка

Головна установа, до обов'язків якої входить залучення інвестицій, – агентство CzechInvest. Його засновано 1992 року у підпорядкуванні Міністерства промисловості і торгівлі. Основні аспекти діяльності цієї установи – підтримка наявних і потенційних підприємств, а також іноземних інвесторів.

Чим цікавий досвід:

- діяльність агентства із залучення інвестицій
- використання кластерного підходу
- співпраця бізнесу та наукових установ

Основні заходи, які здійснює агентство:

- Повна інформаційна підтримка інвесторів.
- Індивідуальні візити.
- Формування заходів стимулювання інвестицій.
- Забезпечення доступу до фондів ЄС.
- Розвиток бізнес-інфраструктури.
- Пошук потенційних постачальників/партнерів.
- Підтримка наявних інвесторів.

Серед сукупності заходів для залучення інвестицій у Чеську Республіку варто виділити формування кластерів. Так, у період з 2004 до 2006 року в Чехії діяла програма реалізації кластерних утворень[8], спрямована на встановлення і розвиток взаємовідносин між підприємствами та науково-дослідними установами. Реалізацію цієї програми здійснювали у дві основні фази:

- Перша – пошук підприємств, які брали б участь у формуванні кластерів.
- Друга – безпосередньо утворення кластерів.

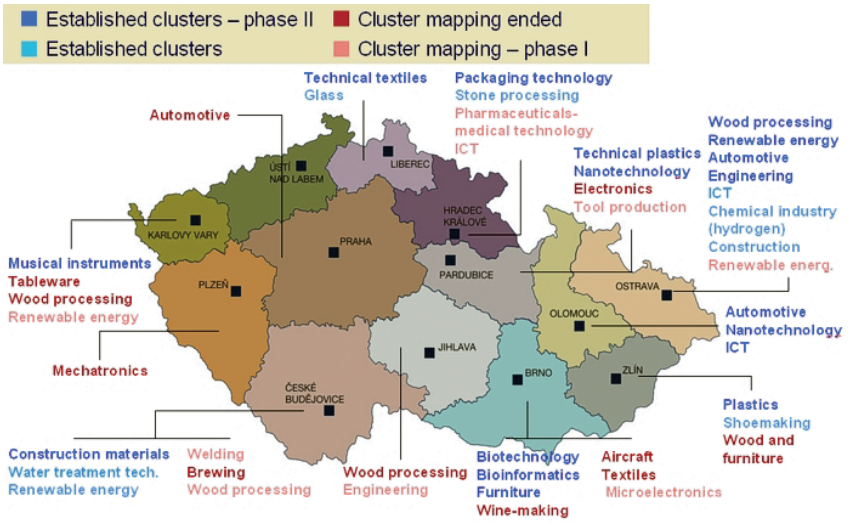
Таким чином, у кожному з регіонів Чеської Республіки розміщено кластери з різними типами виробництв. У результаті реалізації цієї програми організовано роботу 25 кластерів. На Рис. 3 відображено їх розташування з відповідними напрямами діяльності.

Наразі триває період реалізації подібної програми[9], основою якої є попередня програма започаткування кластерів. Проте на відміну від неї поточна програма, термін реалізації якої становить 6 років (з 2007 до 2013), розширює свою діяльність з регіонального на міжнародний рівень, що дасть змогу формувати кластери з більшою залученістю міжнародних компаній і наукових установ.

Приклад успішної організації роботи кластеру – утворення OmniPack у Краловоградецькому краї (центр – Градец-Кралове), ініціатором створення якого була компанія PolyPLASTY, яка отримала ґрант від Краловоградецької регіональної влади в рамках виконання програми OPIECP.

Цей кластер складається з 21 компанії, діяльність яких охоплює всі аспекти пакувальної індустрії (від проектування до виготовлення). Крім того, необхідна умова формування кластерів у Чехії – участь навчальних закладів, які відіграли важливу роль у започаткуванні кластеру OmniPack.

Рис.50. Кластерні утворення в Чехії

[8] Operational Programme Industry and Enterprise Clusters Programme (OPIECP).
[9] Cooperation Programme.

Зокрема основним партнером цього кластеру був факультет економіки та менеджменту Пардубицького університету. В обов'язки університету входило навчання (підготовка) майбутніх учасників кластеру, а також інші форми взаємодії, серед яких варто виділити організацію семінарів і проведення досліджень у сфері організації роботи кластеру. Проте найважливішою сферою діяльності університету була допомога у розробці інноваційних рішень у сфері пакувальних технологій. Варто також додати, що PolyPLASTY успішно співпрацювала з Університетом Західної Богемії щодо побудови організаційної структури та форми функціонування кластеру.

Таким чином, утворення кластеру стало джерелом сильних сторін діяльності підприємств, які до нього належать. Так, серед основних переваг діяльності в цьому кластері:

- Зменшення витрат на одиницю продукції завдяки дії ефекту масштабу.
- Кращий і швидший доступ до знань.
- Можливості для обміну інформації щодо ринку і, як результат, швидша реакція підприємств на зміни кон'юнктури ринку.
- Ефективніша взаємодія на рівні постачальник–покупець між елементами кластеру.
- Ефективніша ідентифікація і використання ринкових можливостей.
- Спільна підтримка експорту та міжнародної співпраці.
- Збільшення можливостей для отримання фінансової підтримки (співфінансування) державними фондами.

Таким чином, участь у діяльності кластеру дає змогу розвивати співробітництво не лише у сфері виробництва, а й інновацій, маркетингу, виходу на нові ринки тощо.

Використання механізму залучення інвестицій через утворення кластерів у досліджуваних регіонах України (Дніпропетровській і Львівській областях) може стати одним з пріоритетних напрямів узгодженої діяльності місцевих органів влади та регіональних представництв Держінвестпроекту.

Туреччина

Головне відомство, яке займається залученням інвестицій, у тому числі і на регіональному рівні, – агентство Invest in Turkey.

2012 року в Туреччині затверджено нову систему заходів, мета реалізації яких – збільшення обсягів залучених інвестицій. Ця система складається з чотирьох основних схем інвестування, кожній з яких властиві різні набори інвестиційних стимулів:

- Загальна схема стимулювання капіталовкладень.
- Регіональна схема стимулювання капіталовкладень.
- Широкомасштабна схема стимулювання капіталовкладень.
- Стратегічна схема стимулювання капіталовкладень.

Чим цікавий досвід:

- розвинена система стимулювання капіталовкладень
- використання диференційованого підходу до розвитку територій
- велика увага інноваційному розвитку

Інструменти підтримки, характерні для кожної зі схем, відображено в Табл.1:

Таблиця 1. Інструменти стимулювання капіталовкладень

Інструменти підтримки	Схема стимулювання капіталовкладень			
	Загальна	Регіональна	Широкомасштабна	Стратегічна
Звільнення від ПДВ	+	+	+	+
Звільнення від сплати мита	+	+	+	+
Зменшення податків		+	+	+
Підтримка виплат соціального страхування (частка роботодавця)		+	+	+
Дохід, який не обкладають податком		+	+	+
Підтримка виплат соціального страхування (частка робітника)		+	+	+
Підтримка відсоткової ставки		+		+
Надання землі		+	+	+
Повернення ПДВ				+

Джерело: Invest in Turkey

У цьому дослідженні приділено більше уваги регіональній схемі, оскільки вона є одним з основних інструментів, що допомагає врівноважувати економічний розвиток регіонів Туреччини. Наріжний камінь цієї схеми – поділ регіонів на 6 основних груп залежно від рівня розвитку соціально-економічного розвитку регіону.

Рис.51. Поділ регіонів за рівнем розвитку

Джерело: Invest in Turkey

Як видно з карти, лише східна частини країни однорідна з позицій розвитку економіки і на неї поширюється один набір інструментів стимулювання інвестицій. Для решти країни характерна нерівномірність розвитку, що й зумовило необхідність створення механізму, який дає змогу зменшити розрив між рівнем розвитку регіонів і забезпечувати сталий економічний розвиток країни в цілому.

Умови і розміри підтримки, які пропонують у рамках Регіональної схеми стимулювання інвестицій, відображені в Табл. 2, де кожній групі регіонів відповідає власний набір стимулів.

Крім зазначених, органи влади використовують також інші інструменти, спрямовані на розвиток інвестиційного середовища.

Таблиця 2. Інструменти Регіональної схеми стимулювання інвестицій

Інструменти стимулювання			Регіон					
			I	II	III	IV	V	VI
Звільнення від ПДВ			Так					
Звільнення від сплати мит			Так					
Скорочення податків	Ставка скорочення податків, %		50	55	60	70	80	90
	Ставка скорочення податків, %		10	9	8	6	4	2
Ставка внеску в капіталовкладення, %	В ОПЗ[10]		15	20	25	30	40	50
	Поза ОПЗ		20	25	30	40	50	55
Підтримка виплат соціального страхування (частка працедавця)	Період підтримки, років	В ОПЗ	2	3	5	6	7	10
		Поза ОПЗ	3	5	6	7	10	12
	Верхня межа підтримки, %	В ОПЗ	10	15	20	25	35	Не обмежена
		Поза ОПЗ	15	20	25	35	Не обмежена	Не обмежена
Надання землі			Так					
Підтримка відсоткової ставки, пункти	Національні позики		Немає даних	Немає даних	3	4	5	7
	Позики в іноземній валюті				1	1	2	2
Підтримка виплат соціального страхування (частка працівника)			Немає даних					10
Період доходів, що не обкладається податком, років			Немає даних					10

Джерело: Invest in Turkey

- ПІДТРИМКА R&D. Для розвитку досліджень і впровадження наукових розробок використовують кілька основних інструментів. Перший з них – дія закону про R&D, під вплив якого підпадають науково-дослідні проекти з чисельністю співробітників більш як 50 осіб. Законом передбачено повне виключення витрат на дослідження з бази оподаткування[11], надання стартового капіталу науковцям, зменшення податку на доходи та дотування виплат із соціального страхування. Другий такий інструмент – підтримка зон розвитку технологій, на території яких розміщено готові до функціонування офіси. Крім того, заробітну плату науковців, які працюють у цих зонах, звільнено від податку на доходи (також 50% витрат на соціальне страхування покриває держава). Прибуток організацій, які працюють у цих зонах, звільнено від сплати ПДВ. Третій інструмент підтримки – діяльність Ради Туреччини з науки й технологій та Організації технологічного розвитку Туреччини, з фондів яких надають фінансові ресурси на реалізацію дослідницьких проектів і розробок. Зокрема в рамках діяльності цих організацій здійснюють підтримку таких проектів: розвиток концепцій, технологічні дослідження, виробництво дослідницьких екземплярів і прототипів, вивчення патентів і ліцензій, допомога в післяпродажному обслуговуванні наукових доробків тощо.
- ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ. До цих груп підприємств належать ті, кількість працівників на яких становить менше 250. Підтримку таких підприємств реалізують через звільнення їх від митних зборів, від сплати ПДВ на обладнання, надання кредитів і державних гарантій (8% обсягу кредиту). Крім того, допомогу малим і середнім підприємствам надає і Організація розвитку малих і середніх підприємств (KOSGEB[12]) у формі кредитування підприємств, навчання підприємців тощо.

[10] Організована промислова зона.
[11] За умови, якщо кількість спеціалістів перевищує 500.
[12] Офіційний сайт: http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Default.aspx

- ПРОГРАМА «ПРОМИСЛОВИХ ТЕЗ» (SANTEZ). Цю програму спрямовано на імплементацію нових технологій, розвиток виробничих процесів, підвищення якості продукції тощо. Програмою передбачено:
- КРЕДИТУВАННЯ ПРОЕКТІВ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ. Зокрема Організація технологічного розвитку Туреччини (TTGV) надає безвідсоткові довгострокові позики на розвиток технологій, впровадження енергоефективних технологій тощо.
- ДОПОМОГА В НАВЧАННІ. Державне кадрове агентство (ISKUR) займається фінансуванням навчальних проектів на термін більш як 6 місяців. Крім того, Міністерство національної освіти займається також фінансуванням витрат на оплату інструкторів, діяльність яких спрямовано на адаптацію діяльності професійних училищ до потреб ринку.
- ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ЕКСПОРТУ. У рамках цього напряму держава покриває частину витрат на вивчення міжнародних ринків, участь у міжнародних виставках, промисловий дизайн тощо.

Хоча поділ стимулів, використовуваних регіонами, відбувається на центральному рівні, досвід Туреччини корисний ще й з огляду на те, що регіональні органи влади можуть подавати свої пропозиції щодо поліпшення інвестиційного клімату до центральних органів влади. Утім, з огляду на адміністративну систему в Україні використання диференційованого підходу до залучення інвестицій різними регіонами сумнівна, необхідно використовувати певні елементи, які дали б змогу врівноважити економічний розвиток між різними регіонами України.

Канада

Інвестиційне середовище Канади регулюється і національним законодавством, і документами, що регламентують діяльність міжнародних організацій, до яких входить ця країна (WTO, FTAA, NAFTA та ін.).

Головне відомство, яке займається залученням інвестицій на міжнародному рівні, – агентство Invest in Canada.

Програми підтримки інвестиційного розвитку Канади формують і на загальнодержавному, і на регіональному рівнях (на рівні провінцій).

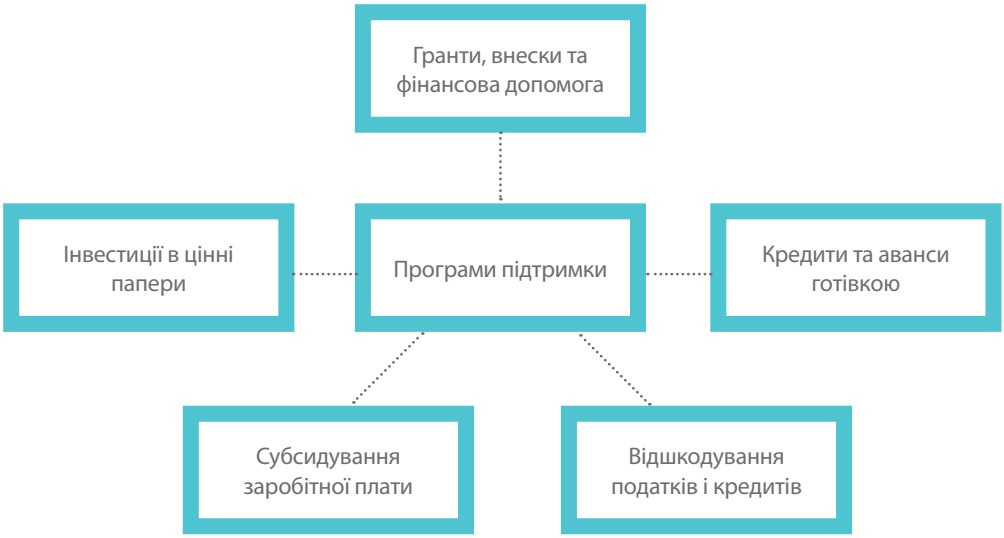
Чим цікавий досвід:

- системний підхід до залучення інвестицій
- розвинений інституційний сектор підтримки
- різноманіття програм залучення інвестицій

Загальнодержавний рівень

Фінансова підтримка державних органів та агентств полягає в наданні грантів, субсидій, гарантуванні зобов'язань за запозиченнями тощо. Усі програми[13] підтримки на загальнодержавному рівні поділено на групи, які відображено на Рис. 52:

Рис.52. Групи, що входять до програми підтримки

До кожної з цих груп належить ціла низка програм підтримки бізнесу, реалізація яких забезпечує залучення більших обсягів інвестицій на рівні країни в цілому та на рівні окремих провінцій зокрема.

Програми державної фінансової підтримки поділено на дві основні групи:

- ті, що діють на території всієї країни;
- ті, які розроблено для окремих територій з урахуванням регіональних особливостей.

Таким чином, діяльність окремих програм спрямовано і на розвиток окремих територій, і на розвиток певних галузей, які є пріоритетними в рамках державної політики.

Рівень провінцій

Для вивчення досвіду залучення інвестицій на рівні провінцій вибрано провінцію Онтаріо, яка розташована на центральному сході країни. Цей регіон має низку переваг з погляду інвесторів:

- географічне розташування (межує з великим ринком Сполучених Штатів Америки);
- розвинений сектор IT, фінансових послуг тощо;
- розвинена інфраструктура;
- кваліфіковані працівники та ін.

[13] Джерело: http://www.canadabusiness.ca/eng/page/2848

Усі ці чинники підсилюються підтримкою державних органів влади, дії яких спрямовано на поліпшення інвестиційного іміджу регіону, підтримку діючих підприємств і залучення нових інвесторів. Крім того, зусилля спрямовують на усунення бар'єрів, що стримують збільшення обсягів інвестування. Яскравою ілюстрацією таких зусиль є те, що в середньому започаткування бізнесу здійснюють в один крок, тимчасом як у багатьох інших індустріалізованих країнах ця процедура відбувається в 20 різних етапів.

Загалом в Онтаріо діє дванадцять груп різних програм[14], які охоплюють усі сфери соціально-економічного середовища регіону і мають на меті збільшення його інвестиційної привабливості. Діяльність цих програм підтримки здійснюють на принципах співфінансування, коли частину фондів формують за рахунок Міністерства економічного розвитку, торгівлі та зайнятості (MEDTE) за участі неурядових організацій і бізнес-структур.

Зупинимося докладніше на деяких з цих програм.

EASTERN ONTARIO DEVELOPMENT FUND. Мета цієї програми – залучення інвестицій і підтримка створення робочих місць на сході Онтаріо. Це досягається завдяки підтримці капітальних витрат, розвитку інфраструктури, підвищення кваліфікації працівників та інших ініціатив, спрямованих на збільшення інвестиційної привабливості регіону. Фінансування цього фонду здійснюють за рахунок бізнесу та місцевого бюджету. І через бізнес, і через органи влади Фонд може забезпечити до 15% вартості інвестиційного проекту (максимальна сума підтримки на один проект становить 1,5 млн дол. США). Крім того, за рахунок бізнес-структур для інвестиційних проектів вартістю більш як 10 млн дол. США (який створює 50+ робочих місць) Фонд може надати позику сумою до 5 млн дол. США.

SOUTHWESTERN ONTARIO DEVELOPMENT FUND. Цей фонд працює на тих самих умовах, що й попередній, проте його дія поширюється на південно-західну частину регіону.

COMMUNITIES IN TRANSITION INITIATIVE (CIT). Ця програма надає підтримку тим місцевим громадам і секторам економіки, перед якими постали проблеми економічного розвитку, як-от закриття заводів, суттєве зростання безробіття. CiT є некомерційною організацією, яка допомагає розробляти стратегії розвитку депресивним регіонам. На основі вивчення економічних викликів регіону, а також у результаті співпраці з представниками місцевих громад CiT надає рекомендації, які дають змогу поліпшити становище цих регіонів. До її клієнтів належать: місцеві органи влади, професійні та бізнес-асоціації в секторах економіки, які реформуються, а також регіональні та професійні організації, які спеціалізуються на економічному розвитку.

ENERGY CONNECTIONS. У рамках цього проекту реалізують довгострокове партнерство між підприємствами провінції Онтаріо та постачальниками електроенергії. В рамках цієї ініціативи забезпечується співпраця місцевих виробників та енергетичних компаній регіону.

Крім того, в Онтаріо діє ціла низка програм на підтримку малого та середнього бізнесу в регіоні. Дізнатися про такі програми можна через Ontario Business Program Guide[15], який містить інформацію про податкові стимули, податкові кредити та державну підтримку для бізнесу.

[14] Докладніше див.: http://www.sse.gov.on.ca/medt/investinontario/en/Pages/government_programs.aspx
[15] Режим доступу: http://www.gov.on.ca/en/business_program/index.htm

ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Досвід результативної роботи в напрямі збільшення інвестиційної привабливості, яку здійснюють інші країни, – важливий елемент формування бази інструментів, які можуть використати органи влади на регіональному рівні в Україні. Проте необхідно брати до уваги кілька основних моментів. По-перше, інвестиційна привабливість конкретного регіону великою мірою залежить від інвестиційної привабливості країни в цілому. По-друге, інструменти поліпшення інвестиційного середовища, які показали добрі результати в інших країнах, можуть не дати очікуваного ефекту в Україні. По-третє, ділова репутація регіону, попри певну абстрактність, відіграє велику роль у залученні інвестицій. І по-четверте, серед сукупності регіонів інвестор здійснює капіталовкладення в ті з них, де отримає більшу підтримку, яка не обов'язково повинна виражатись у формі фінансової допомоги.

Необхідно врахувати можливості конкретного регіону з позицій використання наявних ресурсів та інструментів розвитку інвестиційного середовища.

Корисний, на наш погляд, для застосування в Україні досвід державних компаній, які займаються підтримкою інвесторів (наприклад: Invest in Poland, Invest in Turkey тощо). В Україні є центральний орган виконавчої влади Національне агентство з інвестицій та управління національними проектами, у складі якого діють Invest Ukraine та регіональні центри, які виконують подібні до зазначених функції. Подальше поглиблення їхньої співпраці з місцевими органами влади сприятиме підвищенню ефективності роботи цих органів.

Ефективна взаємодія інвесторів та органів влади, що, окрім іншого, може відбуватись у формі державно-приватного партнерства, сприятиме реалізації інвестиційних проектів.

Імідж регіону також відіграє важливу роль у формуванні його інвестиційної привабливості. Тому різні агентства займаються промоцією і країни в цілому, і окремих регіонів зокрема. У цьому контексті польський досвід щодо створення позитивного іміджу регіону буде корисним для України.

Важливо наголосити: проаналізовані в цьому розділі приклади ілюструють, що, попри різні підходи до формування та реалізації інвестиційної політики, для поліпшення інвестиційного клімату важливі фундаментальні інституційні складники, такі як дієва система захисту прав власності та ефективна система правосуддя.

Розділ 4

УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

Досвід залучення інвестицій мають усі регіони. Хоча ефективність і зусилля органів влади в різних областях різна, з позицій поліпшення інвестиційного середовища будь-який набутий досвід корисний. У цьому розділі наведено приклади використання інструментів поліпшення інвестиційного середовища, хоча не всі вони були успішними.

Місцеві органи влади (і обласного, і нижчих рівнів) повинні і можуть створювати умови для розвитку інвестиційного середовища. Вони можуть відігравати і активну роль, реалізуючи програми щодо енергозбереження, і пасивну – усуваючи зайві бюрократичні бар'єри і не заважаючи функціонуванню підприємств.

Брендинг міста
Львів

У рамках підготовки до чемпіонату Євро–2012 задля поліпшення впізнаваності міста та поінформованості про нього серед потенційних клієнтів, а також збільшення туристичної привабливості міська влада ініціювала розробку бренду Львова. Зокрема 2011 року було створено промоційний логотип, на якому зображено п'ять кольорових веж: дзвіниця Вірменського собору, вежа Корнякта, міська ратуша, вежа Латинської катедри та дзвіниця монастиря Бернардинів. Під їхніми зображеннями міститься напис «Львів відкритий для світу», який є девізом міста[16].

Чим цікавий досвід:

- залучення вітчизняних і закордонних консультантів
- залучення громадськості до розробки бренду
- широке використання бренду
- символіка відображає риси міста

Рис.53. Логотип Львова

До розробки промоційного логотипу залучили і місцевих, і закордонних консультантів. Було складено також бренд-бук із вказівками для використання офіційного та промоційного логотипів. Брендинг міста здійснено за допомогою німецько-українського проекту «Консультування та створення управлінських потужностей для ЄВРО–2012», який реалізовує Німецька організація міжнародного співробітництва (GIZ) GmbH на замовлення Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку (BMZ)[17].

Перед розробкою бренду було проведено соціологічні дослідження, за результатами яких виокремлено кілька основних рис Львова, складників його іміджу. Так, Львів назвали містом з багатою архітектурою, містом українських традицій, фестивалів, інновацій і багатої ресторанної культури. Викликом для розробки бренду Львова було те, що місто було складно диференціювати традиційними для нього образами, оскільки такий символ, як лев, асоціюється, крім Львова, ще й з Ліоном чи Гетеборгом, солодощі – з Будапештом і Віднем, а пиво – з Прагою[18]. Тому для того, щоб наголосити оригінальні риси Львова, для зображення на логотипі було обрано п'ять веж з архітектурного ансамблю центру міста.

За основу бренду взято концепцію відкритості. Відкритість увиразнено вільним стилем логотипу з використанням п'яти кольорів, що повинно демонструвати відкритий характер і привітність Львова до його мешканців і гостей. Яскравість кольорів логотипу, за задумом, передає сучасний характер Львова, його інноваційність та оригінальність. П'ять кольорів веж, зображених на логотипі, символізують контрастність і різноманітність міста, а самі вежі – багату архітектурну спадщину, різноманітність культур, національностей і конфесій, які існували в місті від часу його заснування.

Передбачається, що бренд Львова буде складатися з таких характеристик, як відкрите для світу, дружнє для людей місто, місто з європейською спадщиною, твердиня українських національних і духовних цінностей, екологічно чисте та комфортне для мешканців, сприятливе та безпечне для інвесторів, цікаве для мандрівників, сучасне і динамічне, престижне і веселе. Очікується також, що надалі бренд сприятиме поліпшенню конкурентоспроможності міста, визнанню його продуктів, ідентичності та унікальності архітектури, культури та історії[19].

[16] Інформація з бренд-буку міста Львова http://city-adm.lviv.ua/images/stories/2011/News/007_Lypen/BREND_LVIV_2011_for_web.pdf
[17] Інформація з сайту Інституту міста http://www.city-institute.org
[18] Інтерв'ю В. Косіва газеті «Високий Замок» http://archive.wz.lviv.ua/articles/71035
[19] Інформація з сайту Інституту міста http://www.city-institute.org

База даних
Саки, АР Крим

Для прийняття оптимальних управлінських рішень місцеві органи влади повинні володіти якнайповнішою інформацією про економіко-географічні характеристики регіону. Володіючи повною інформацією про територіальні одиниці, можна чіткіше визначити інвестиційні можливості регіону.

У цьому напрямі важливо створити електронні інформаційні бази даних, які могли б акумулювати всю необхідну інформацію про регіони для органів влади на всіх рівнях, а також інвесторів.

Успішний приклад у цьому напрямі – створення геоінформаційної системи «Регіон», яка базується на технології компанії Esri (США) та вітчизняних розробках ПрАТ «ECOMM Co».

Чим цікавий досвід:

- приклад взаємодії органів влади та наукових установ
- приклад розуміння органами влади важливості збору інформації
- системний підхід до збору інформації
- негативною стороною є те, що зібрана інформація не є відкритою

Головна мета проекту – створення системи інвестиційних проектів у галузі сільського господарства, рекреацій і гірничо-добувної промисловості на основі отриманої інформації.

Так, 2008 року науковці на замовлення Сакської районної ради створили цифрові паспорти 24 територіальних одиниць району (23 сільрад та 1 присілка), які містили таку інформацію:

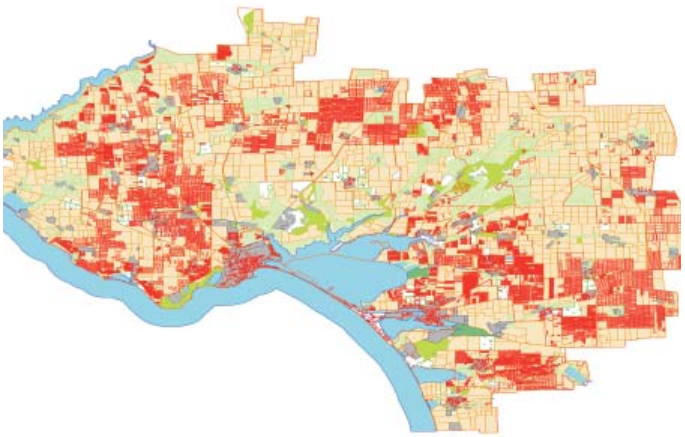
- місцезнаходження об'єкта дослідження;
- загальна характеристика території (структура землекористування та використання територій);
- характеристики природних умов і ресурсів (геологічна будова, поклади корисних копалин, рельєф, ґрунтовий покрив і рослинність тощо);
- соціально-економічні характеристики (об'єкти соціальної інфраструктури, розміщення пам'яток археології та історії, водогосподарських об'єктів, кадастрових земельних ділянок, об'єктів господарської інфраструктури та ін.).

Попри те, що проектом передбачено доступ до отриманих паспортів для широкого кола можливих споживачів, цифрові паспорти мають гриф «Для службового користування». Тому доступ до інформації мають лише службові особи. Як результат, створено додаткові бар'єри для інформування потенційних інвесторів про соціально-економічний потенціал району.

Загалом картографічна база містить 154 інформаційні шари про характеристики регіону. Приклади таких шарів відображено на Рис. 54.

Рис.54. Відображення інформаційних шарів на карті району

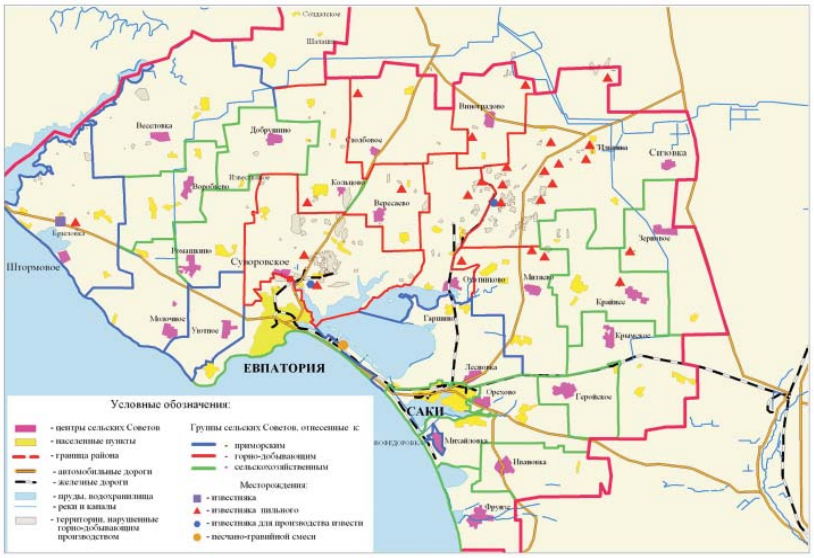

Найважливіше з погляду заходів щодо поліпшення інвестиційного середовища – можливість проведення ґрунтовного аналізу економічного потенціалу регіону під час підготовки інвестиційних проектів з урахуванням геоекономічної та іншої зібраної інформації, як відображено на Рис. 55.

З початку реалізації проекту минуло небагато часу, і тому наразі складно виміряти ефективність такого підходу до формування стратегічних планів розвитку територій. Крім того, більше користі від таких проектів буде за публічнішого доступу до створених баз даних.

Таким чином, реалізація подібних проектів дає змогу акумулювати інформацію та відповідним чином враховувати ризики, соціально-економічні та географічні чинники під час підготовки інвестиційних проектів.

Рис.55. Перспективні інвестиційні майданчики району

Створення інвестиційного сайту Івано-Франківськ

Івано-Франківський регіональний центр з інвестицій і розвитку (РЦІР) – це бюджетна установа, яка належить до сфери управління Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України й провадить діяльність, спрямовану на залучення інвестицій і поліпшення інвестиційного клімату в області. Для цього РЦІР веде веб-сайт, на якому доступна інформація про можливості інвестування в економіку області (www.investin.if.ua).

На сайті доступна база даних інвестиційної нерухомості в регіоні, яка дає змогу здійснювати пошук земельних ділянок за такими параметрами, як розташування, відстань до аеропорту, залізниць та автомагістралей, наявність інфраструктури, а також уточнювати тип земельної ділянки: ґрінфілд або браунфілд. За схожим принципом на сайті працює база даних інвестиційних проектів, які можна шукати за розташуванням, галуззю економіки та ціною.

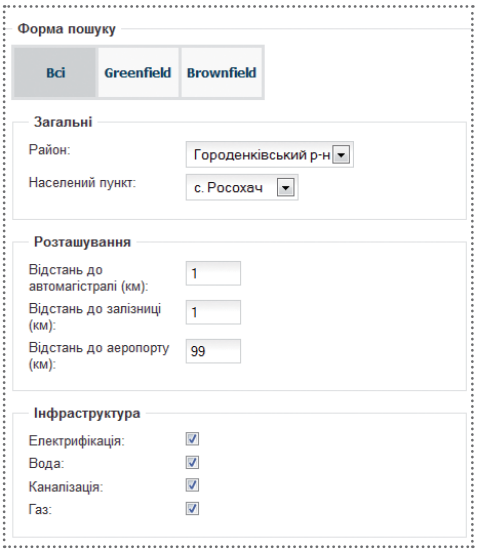
На сайті доступна статистична інформація про економіку та промисловість області, ринок праці, інновації та дослідницький сектор, будівництво та капітальні інвестиції, транспорт і зв'язок, освіту та прямі іноземні інвестиції. Подано детальний аналіз ринку нерухомості в області з порівнянням районів та інформацією про розташування земельних ділянок. На сайті також можна ознайомитися з промисловими зонами, розміщеними на території області. Форми для подання заявок інвесторами (на ґрінфілд, браунфілд, з інвестиційною пропозицією підприємства та з інформацією про пріоритетний інвестиційний проект) доступні для завантаження. Крім цього, на сайті існує розділ «Публікації», де розміщено звіти про залучення інвестицій, інформаційні та аналітичні матеріали, такі як Інвестиційний атлас України та Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів.

Сайт доступний двома мовами – українською та англійською. РЦІР також веде сторінку в соціальній мережі Facebook (https://www.facebook.com/groups/476722322356723/).

Чим цікавий досвід:

- інтерактивна база даних нерухомості та інвестиційних об'єктів
- статистичний огляд соціальної та економічної ситуації в області
- форми для подання інвестиційних пропозицій
- аналітичні матеріали для інвесторів

Рис.56. Форма пошуку інвестиційних проектів

Стратегічне планування розвитку
Кривий Ріг

У листопаді 2011 року на сесії Криворізької міської ради було затверджено Стратегічний план розвитку Кривого Рогу. Передбачається, що цей документ сприятиме притоку інвестицій у нові та наявні підприємства міста, формуванню сприятливого бізнес-середовища та створенню умов для довгострокового інвестування[20].

Мета розробки Стратегічного плану розвитку Кривого Рогу – визначення напрямів, стратегічних та оперативних цілей (заходів, проектів), які сприятимуть економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності міста й поліпшенню якості життя місцевої громади.

Чим цікавий досвід:

- глибокий аналіз поточної ситуації
- чіткі та продумані цілі і завдання
- визначені пріоритетні напрями розвитку
- співпраця органів влади з бізнесом і громадськістю
- співпраця з міжнародними організаціями

Процес стратегічного планування відбувався послідовними кроками:

- підготовка «Профілю міста», який містив інформацію про населення, умови життя, місцеву економічну базу, комунальну та технічну інфраструктуру, стан довкілля;
- проведення експертного опитування представників бізнесу Кривого Рогу, за результатами якого видали звіт;
- SWOT-аналіз;
- визначення місії, бачення, стратегічних напрямів розвитку;
- розробка цілей, завдань і планів дій;
- громадське обговорення та ухвалення Стратегічного плану.

На основі аналізу визначено такі стратегічні напрями:

A. Місто здорового довкілля та ресурсозбереження.
B. Місто диверсифікованої конкурентоспроможної економіки.
C. Місто науки та нових технологій.
D. Місто, комфортне для життя.

Для кожного з них зазначено індикатори досягнення результату. Після цього передбачено моніторинг і впровадження Стратегічного плану. До розробки Стратегічного плану було залучено депутатів міської ради, керівників підприємств міста, науковців, громадські організації, спеціалістів виконавчих комітетів міської та районних у місті рад і засоби масової інформації. У межах підписаної угоди про співпрацю консультанти проекту «Місцевий економічний розвиток міст України» надали практичну допомогу.

Єдине вікно
Харків

Єдиний дозвільний центр Харкова створено 2010 року для забезпечення сприятливих умов розвитку підприємництва на основі максимальної прозорості процедури видачі дозвільних документів і залучення інвесторів у Харків і Харківську область. Принципи діяльності дозвільного центру – єдиний простір, максимальна прозорість, зрозуміла система доступу до інформації, дотримання встановлених законодавством термінів розгляду документів, збільшення пропускної здатності за рахунок повної автоматизації, посилення взаємодії представників місцевих і регіональних дозвільних органів, а також неможливість зловживання, прозорість і рівність[21].

Чим цікавий досвід:

- сучасні інформаційні технології
- збільшення прозорості діяльності дозвільних органів
- спеціально розроблена програма документообігу
- об'єднання різних дозвільних органів під одним дахом

Єдиний дозвільний центр – це більш як 600 м^2 єдиного приміщення з прозорими вікнами і без перегородок, 30 робочих місць, оснащених сучасною комп'ютерною та адміністративною технікою. Робота провадиться із застосуванням інформаційних технологій, таких як програма електронного документообігу та електронна система управління чергою. У центрі працюють 15 державних адміністраторів, представники 10 місцевих і 17 регіональних дозвільних органів, серед яких Управління Держземагентства у Харкові, Управління містобудування та архітектури Харківської міської ради, Санітарно-епідеміологічна станція СМЗ ГУ МВС України в Харківській області, Харківське регіональне управління водних ресурсів та ін. Підприємці мають можливість отримати більш як 70 документів дозвільного характеру.

[20] Інформація з документа «Стратегічний план розвитку Кривого Рогу» http://www.mled.org.ua/media/docs/Kryvyi_Rih%20_Str_Plan_till2015_ukr.pdf
[21] Інформація з сайту Єдиного дозвільного центру Харкова http://www.dozvil.kh.ua

Особливість центру – програма документообігу, яка дає змогу об'єднати в одному інформаційному процесі його державних адміністраторів і дозвільні органи регіонального та місцевого рівня, зберігати електронні копії документів, які надають суб'єкти господарювання, та отримувати однаковий доступ до повної, актуальної і вичерпної інформації для всіх об'єктів господарювання.

Передбачається, що діяльність Єдиного дозвільного центру сприятиме розвитку підприємництва, спростить і впорядкує дозвільні та узгоджувальні процедури, скоротить витрати часу суб'єктів господарювання на отримання дозволів для початку та здійснення їхньої діяльності.

Підтримка малого бізнесу мережею бізнес-центрів
Івано-Франківська область

У рамках проекту МБЕРІФ (Малий бізнес та економічний розвиток Івано-Франківщини) за фінансової підтримки Канадського агентства міжнародного розвитку (CIDA) впродовж 2002–2006 років в Івано-Франківській області було створено Регіональну мережу бізнес-центрів. До неї входять бізнес-центри в Рогатині, Калуші, Долині, Надвірній і Коломиї. Всього в мережі налічується близько 100 працівників. Крім цього, на добровільних засадах працюють 45 членів дорадчих комітетів[22].

Чим цікавий досвід:

- консультативні та адміністративні послуги для бізнесу
- спеціальні програми
- доступ до позичкового фонду проекту
- співпраця з міжнародними організаціями

Бізнес-центри надають консультації з питань бізнес-планування, відкриття власної справи, маркетингових досліджень, бухгалтерського обліку, фінансового та інвестиційного менеджменту, фінансово-кредитного забезпечення, стратегічного планування, звітності та оподаткування, юридичні та інші консультації. Серед інформаційних послуг, які пропонують підприємцям, – пошук інформації, розміщення реклами, розробка рекламних буклетів, інформаційних бюлетенів і бізнес-довідників, проведення семінарів щодо змін у законодавстві, яке стосується підприємницької діяльності, а також надання інформації про інвестиційні фонди, лізингові компанії, донорські організації, фонди, банківські та інші установи.

В Українсько-канадському бізнес-центрі в Івано-Франківську діє Програма навчання підприємництву (семінари щодо започаткування бізнесу, маркетингу, фінансового планування, підприємництва для жінок і молоді), Програма економічного розвитку (професійний розвиток фахівців з регіонального економічного розвитку, використання економічних баз даних, діяльність ресурсного центру з матеріалами щодо створення власного бізнесу та стратегічне планування розвитку області), позичковий фонд та інші навчальні програми (комп'ютерні курси, курси іноземних мов).

Бізнес-центри оснащені сучасною матеріально-технічною базою, сумарні надходження від послуг, наданих бізнес-центрами, сягають майже 1 млн грн. Загальна кількість наданих навчально-консультаційних послуг становить 10 000. Бізнес-центри мають доступ до Позичкового фонду МБЕРІФ для надання допомоги підприємцям і підприємствам у своїх районах. Регіональна Мережа МБЕРІФ є добровільним і відкритим об'єднанням рівноправних партнерів. Кожен суб'єкт ринкової інфраструктури області має право на приєднання до Мережі та вихід з її складу.

Кременчук Інвест
Полтавська область

2012 року в Кременчуці активізувалася робота щодо залучення інвестицій. Затвердження Програми залучення інвестицій та економічного розвитку Кременчука на 2012–2015 роки стало першим кроком у напрямі активізації діяльності з поліпшення інвестиційного середовища в регіоні. «Кременчуцький центр міжнародних зв'язків та економічного розвитку міста «Кременчук Інвест» створено для реалізації цієї програми. Головна мета діяльності інституції – залучення інвестицій в економіку міста. «Кременчук Інвест» докладає також зусиль для формування позитивного іміджу міста серед інвесторів. Центру виділено фінансування з міського бюджету, щоб він був спроможний виконати покладені на нього функції.

Чим цікавий досвід:

- створення стратегії інвестиційного розвитку
- створення інституції, яка реалізує програму
- фінансування установи місцевими органами влади

Один з головних проектів, над якими працює «Кременчук Інвест», – створення індустріального парку «Центральний». Реалізація цього проекту нині перебуває на підготовчому етапі.

[22] Інформація з Бізнес-порталу Івано-Франківщини http://www.business.if.ua

Супровід інвестора та реалізація інвестиційних проектів інвестиційним агентством

Дніпропетровськ

2011 року в Дніпропетровську засновано Дніпропетровське регіональне інвестиційне агентство (ДІА). Завдання ДІА – створення максимально сприятливої атмосфери і прозорих умов для ведення бізнесу та супровід інвесторів на всіх етапах реалізації інвестиційного проекту: від формулювання ідеї до здачі готового об'єкта в експлуатацію[23].

Чим цікавий досвід:

- супровід і консультації інвесторів на різних етапах інвестування
- доступна інформація про інвестиційні можливості
- допомога інвесторам у виборі партнерів і в аутсорсингу бізнесу

Серед напрямів діяльності ДІА – створення перспективних інвестиційних проектів відповідно до потреб регіону та зацікавленості потенційних інвесторів, надання аналітичної інформації, необхідної для прийняття рішень про інвестування, первинний підбір майданчика відповідно до потреб інвесторів, а також супровід і консультування інвесторів, зокрема розробка «Дорожніх карт» з дозвільними процедурами інвестиційних проектів. Крім цього, Агентство допомагає інвесторам у виборі потенційних партнерів[24]. Кожен інвестор, який хоче працювати в області, отримує від Агентства особистого менеджера із супроводження проекту на всіх етапах реалізації інвестиційного проекту: від розробки до впровадження[25].

Агентство створило інформаційно-довідкову базу для потенційних інвесторів. Це, зокрема, бази корисних копалин і земельних ділянок області, а також презентації області і база компетенцій компаній регіону. Цю інформацію розміщено на сайті Агентства (www.dia.dp.ua). «Регіональний стандарт управління інвестиційними проектами в Дніпропетровській області», розроблений ДІА, отримав сертифікацію за міжнародною системою ISO 9001. Зараз в інвестиційному портфелі Агентства перебувають проекти на суму більш як 1,8 млрд дол. США, а 2013 року Агентство планує розширити інвестиційний портфель принаймні на п'ять проектів.

Досвід залучення іноземних інвестицій

Броварський район, Київська область

На кінець 2012 року в економіку Броварського району Київської області було залучено прямих іноземних інвестицій на суму 521,7 млн дол. США[26]. Обсяг ПІІ в розрахунку на особу найбільший в Україні. У Броварах обсяг прямих іноземних інвестицій із 2009 до 2011 року збільшився на 81 193,8 тис. дол. США і становив 197 684,4 тис. дол. США до початку 2009 року[27].

Чим цікавий досвід:

- цікавість до району представників бізнесу з різних галузей
- активні заходи з пошуку та залучення інвесторів
- за умов поліпшення ділового клімату існують перспективи у подальшому припливі інвестицій у район

Основні види діяльності підприємств міста з іноземним капіталом – будівництво, виробництво устаткування загального призначення, металевих виробів господарсько-побутового призначення, ремонт побутових електричних товарів, мисливство, рибальство, купівля та продаж нерухомості, фінансове посередництво, діяльність у сфері інжинірингу, дослідження кон'юнктури ринку та виявлення суспільної думки, торгівля та ін.

У Броварах триває пошук іноземних інвесторів. Так, броварські підприємства беруть участь у міжнародних інвестиційних форумах і виставках, оновлюють банк даних щодо звернень інвесторів, здійснюють моніторинг місцевого інвестиційного ринку, відповідно до якого відстежують етапи реалізації інвестиційних проектів. Для вдосконалення та спрощення процедури отримання дозвільних документів суб'єктами господарювання та для їх консультування щодо провадження підприємницької діяльності у Броварах діє Дозвільний центр.

[23] Інформація з сайту Дніпропетровської обласної ради http://www.oblrada.dp.ua/press/news/default/2013-04/3027
[24] Інформація з сайту Дніпропетровського регіонального інвестиційного агентства http://www.dia.dp.ua
[25] Інформація з сайту Кабінету Міністрів України http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246418636&cat_id=244277216
[26] Див.: http://www.brovary-rda.gov.ua/home/investicijna-dialnist/inozemni-investiciie
[27] Інформація з повідомлення про виконання «Програми залучення інвестицій та поліпшення інвестиційного клімату в Броварах на 2009–2011 роки» http://www.brovary.kiev.ua/sites/default/files/doc/2012/s21/inform-657-21-06.doc

Досвід муніципальних (місцевих[28]) запозичень

Львів

Львів один із перших та активних учасників ринку муніципальних запозичень в Україні. Піком муніципальних запозичень для Львова стала підготовка до чемпіонату Євро–2012. На будівництво стадіону Львів взяв позику на 200 млн грн під 20% річних 2009 року. 2011 року міській раді вдалося повернути 110 млн грн. На сьогодні борг за цією позикою становить 124 млн грн, які місто повинно повернути до 29 травня 2014 року[29]. До Євро–2012 місто також взяло кредит на суму 275 млн грн під закупівлю транспорту. Кредитну лінію відкрито під 14,8% річних, де 7,4% сплачується з державного бюджету та 7,4% – з міського. За рахунок цього кредиту місто поповнило автопарк: на кінець 2012 року 122 із 550 автобусів, які обслуговують міські маршрути, – це великі низькопідлогові автобуси. Крім цього, 2012 року Львів взяв позику від Північної екологічної фінансової корпорації (НЕФКО) на спільне фінансування проекту, спрямованого на підвищення ефективності теплопостачання освітніх установ і поліклініки. Сума позики становила 3 млн грн під 3% річних, термін – 5 років.

Чим цікавий досвід:

- Євро–2012 став нагодою для залучення запозичень
- можливість позичити кошти в міжнародної організації під низькі відсотки
- потреба у розробці політики запозичень і в консультаціях із місцевою громадою

Зважаючи на позитивний досвід залучення фінансових ресурсів, місто потребує розробки системи управління запозиченнями, яка базуватиметься на точних показниках обсягів відкритих кредитних ліній і фактично отриманих коштів, а також враховуватиме ризики, з якими пов'язане втілення інвестиційних проектів. А розвиток муніципальних позик прогнозують за умов, якщо зміниться поточна модель фінансово-бюджетних відносин міст з державною, в результаті чого хоча б половина податків, зібраних у місті, залишиться в ньому[30]. Це, як очікується, збільшить зацікавленість муніципальної влади у самостійному залученні коштів.

Проекти міжнародної технічної допомоги на прикладі проекту ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»

Запорізька область

Проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» (МРГ) – це всеукраїнський проект, який реалізовувався на кошти Європейського Союзу та Програми розвитку ООН. Мета проекту – створення сприятливого середовища для сталого соціально-економічного розвитку на місцевому рівні через самоорганізацію та соціальну активізацію громад, розробку та впровадження невеликих за обсягом громадських ініціатив у всіх областях та Автономній Республіці Крим[31].

Чим цікавий досвід:

- єдиний великий міжнародний проект в Україні, спрямований на місцеві громади сіл і містечок
- на рівні області прийнято спеціальну програму розвитку
- проект мотивує місцеві громади до власної ініціативи
- співпраця з міжнародними організаціями

Проект покликаний подолати обмежені можливості влади і місцевих громад в Україні для спільного планування, узгодження бюджету та реалізації місцевих стратегій розвитку. Діяльність МРГ на місцевому рівні здійснювався в рамках партнерства з учасниками проекту, заснованого на готовності і зацікавленості партнерів, серед яких – місцеві громади, сільські та міські ради, районні та обласні органи влади, наукові кола, асоціації органів місцевого самоврядування та приватний сектор у співфінансуванні і спільному прийнятті рішень.

Проект діє в усіх областях України. На прикладі Запорізької області можна ознайомитися з діяльністю другої фази проекту на місцевому рівні. Насамперед між районами області було проведено конкурс на участь у проекті. Для обраних районів відбулися ознайомлювані семінари[32].

Одним з основних досягнень другої фази проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» в Запорізькій області стало затвердження сесією обласної ради обласної цільової Програми «Місцевий розвиток, орієнтований

[28] Відповідно Бюджетного кодексу України, муніципальні запозичення бувають двох видів: 1) позики місцевим бюджетам (позики на покриття касових розривів, Стаття 72); 2) місцеві запозичення для фінансування бюджету розвитку (Стаття 73).
[29] Інформаціяіз з газети «День» http://www.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/borgi-priviley-vladi
[30] Інформація з сайту «Німецької хвилі» http://dw.de/p/16lG5
[31] Інформація з сайту проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» http://www.undp.org.ua/ua/local-development-and-human-security/37-local-development-and-human-security-/640-community-based-approach-to-local-development-project-phase-ii-cba-ii
[32] Інформаціяі з сайту другої фази проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» http://cba.org.ua

на громаду-II» на 2012–2015 роки. Особливість цієї програми полягає в тому, що в ній вперше нормативно впроваджено в області механізм співфінансування ініціатив територіальних громад за участю різних джерел фінансування: власних коштів громад, коштів місцевих бюджетів, фінансової допомоги спонсорів і коштів міжнародних донорів.

Серед громадських ініціатив, які реалізують місцеві громади області за підтримки проекту, – реконструкція вуличного освітлення, ремонт будівель шкіл, сільських рад і заміна обладнання для водопостачання. У рамках проекту розроблено навчальний курс «Сталий місцевий розвиток: методологія та суспільна практика», орієнтований на посадових осіб органів виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та студентську молодь. Представники проекту відвідали соціальні об'єкти місцевих громад, на яких експерт з енергоефективності проаналізував технічний та інженерний стан будівель і надав практичні рекомендації з енергозбереження та енергоефективності. Для громад-партнерів проекту проведено тренінги на тему фінансових аспектів діяльності НДО, розповсюдження інформації, енергоефективності та використання альтернативних джерел енергії, залучення інвестицій і фандрайзингу.

Енергозбереження
Дніпропетровська область

Переважна більшість територіальних одиниць мають програми соціально-економічного розвитку. Існують також галузеві програми, прийняті відповідними відомствами. Вадою одних і других є те, що вони часто не містять чітких критеріїв виконання, за якими можна було б оцінити ефективність. Ще одна вада таких програм – відсутність конкретних джерел фінансування, оскільки в бюджетах місцевих громад часто не вистачає коштів для поточної діяльності.

Проте є регіони, де виконання планів реалізації певних заходів відбувається на належному рівні. Один з показових прикладів – реалізація Програми енергоефективності Кривого Рогу на 2010–2015 роки.

Чим цікавий досвід:

- відчутний результат реалізації програми
- вирішення місцевої проблеми
- системний підхід до реалізації програми
- відображає те, що дії органів влади можуть бути позитивним прикладом для наслідування приватними підприємствами

У рамках виконання програми здійснено такі заходи:

- створено міську нормативну базу;
- створено робочі органи (відділ енергоменеджменту, міжгалузева робоча група, галузева рада підприємців з питань енергозбереження);
- здійснено енергетичний аудит закладів бюджетної сфери;
- проведено навчання відповідальних основам енергоменеджменту;
- налагоджено комунікацію з іншими організаціями (зокрема з Асоціацією «Енергоефективність міста»);
- впроваджено комп'ютерну інформаційну систему щотижневого моніторингу використання енергоресурсів бюджетними установами;
- створено електронну базу інноваційних технологій з використанням енергоефективних технологій;
- лічильниками природних та енергоефективних ресурсів забезпечено всі бюджетні установи міста;
- створено пул проектів з питань енергоефективності.

Загальна вартість інвестованих коштів у рамках виконання програми становить близько 120 млн грн.

Виконання цих заходів дало змогу зменшити використання природного газу на 16,14 млн м^3, електроенергії – на 54,9 млн кВт/год, теплової енергії – на 17,04 тис. Гкал за підсумками 2012 року. Як результат, частка витрат на енергоресурси в місцевому бюджеті зменшилася з 10,7% 2011 року до 9,7% 2012 року.

Хоча заклади бюджетної сфери споживають незначну частку енергоресурсів (близько 71% всіх енергоресурсів споживають суб'єкти господарювання), економія дає змогу вивільнити кошти бюджету на інші цілі.

Досвід реалізації заходів щодо енергоефективності переймають приватні підприємства. Зокрема в місті налічується низка приватних підприємств, які використовують енергоощадні технології.

Модель енергоефективного міста
Долина, Івано-Франківська область

Місто Долина Івано-Франківської області визначає сталий енергетичний розвиток як пріоритет, на якому базується довгострокова стратегія міста. З 2008 року Долина є активним членом Асоціації «Енергоефективні міста України» – Всеукраїнського добровільного недержавного об'єднання органів місцевого самоврядування, яке об'єднує українські міста, що сповідують принцип сталого енергетичного розвитку на своїх територіях. Мер міста В. Гаразд очолює Асоціацію[33]. 2009 року Долина стала учасницею угоди «Covenant of Mayors» – ініціативи муніципалітетів, спрямованої на скорочення викидів парникових газів до 2020 року, під егідою Європейської Комісії.

Чим цікавий досвід:

- розроблено Стратегію сталого розвитку у сфері енергоспоживання
- у міській раді створено відділ енергозбереження, інвестицій і муніципального розвитку
- чіткі цілі та завдання Стратегії
- участь міста в міжнародних організаціях з енергоефективності

2009 року в Долині затверджено Стратегію сталого розвитку у сфері енергоспоживання на 2009–2020 роки, яка передбачає такі завдання:

- формування цілісної та ефективної міської системи організації управління використанням енергоресурсів на засадах сталого розвитку;
- впровадження в життя принципів енергозбереження та підвищення енергоефективності в усіх сферах господарювання;
- створення передумов для зацікавлення юридичних і фізичних осіб у запровадженні сучасних технологій використання енергоресурсів;
- формування у мешканців міста енергоощадної свідомості;
- перегляд наявних систем енергоспоживання, їх реновація та впровадження інноваційних технологічних рішень і підходів у сфері споживання традиційних видів енергії;
- впровадження новітніх технологічних рішень і підходів на основі використання нетрадиційних і відновлюваних джерел у структурі споживання енергії[34].

У результаті впровадження Стратегії заплановано зменшити споживання енергоресурсів у житловій, комунальній і бюджетній сферах на 20%, зменшити обсяг викидів парникових газів усією інфраструктурою міста на 20% і збільшити частку нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії в структурі споживання міста на 20%.

У рамках втілення цієї Стратегії з 2009 року в Долині запроваджено систему енергетичного менеджменту в бюджетних установах. Починаючи з 2010 року, будівлі міста сертифікують відповідно до ефективності використання енергії за стандартом європейської кампанії Display. 2011 року в Долинській міській раді було створено відділ енергозбереження, інвестицій і муніципального розвитку. Одне з його основних завдань – координація впровадження політики сталого енергетичного розвитку.

2011 року Долина стала другим містом в Україні, яке розробило та затвердило власний План дій сталого енергетичного розвитку до 2020 року. План передбачає скорочення викидів CO2 на 21,4%, порівняно з базовим рівнем 2010 року, до величини, що не перевищуватиме 68 426 тонн, за рахунок впровадження заходів у житловій, комунальній, бюджетній сферах міста, промисловості, підприємництві та житловому секторі. 2011 року проведено також перші в історії міста Дні сталої енергії, а 2013 року відбулася щорічна конференція та загальні збори Асоціації «Енергоефективні міста України».

[33] Інформація з сайту Долинської міської ради http://rada.dolyna.info
[34] Інформація із Стратегії сталого розвитку у сфері енергоспоживання http://rada.dolyna.info/wp-content/uploads/2010/09/Strategy_of_sust_dev_Dol2020.doc

Скорочення викидів парникових газів
Луганська область

Від січня 2008 року в селі Красне Луганської області впроваджують проект «Скорочення викидів парникових газів шляхом розбору породних відвалів ТОВ «ПРОМІНВЕСТ-ЕКОЛОГІЯ»». Мета проекту – скорочення викидів парникових газів через розбирання породних відвалів шахт № 20, № 42, № 3–14, № 22 та шахти Енгельса ТОВ «ПРОМІНВЕСТ-ЕКОЛОГІЯ», що перебувають у власності підприємства[35]. Життєвий цикл проекту становить 7 років: з 10.01.2008 до 31.12.2014. Для фінансування проекту використано механізм спільного впровадження в рамках втілення Кіотського протоколу.

Чим цікавий досвід:

- вирішення проблеми незадовільного стану навколишнього середовища
- взаємодія підприємства та наукової установи
- ефективне використання корисних копалин
- міжнародна співпраця

Проект спрямовано на запобігання викидам парникових газів і відповідає зобов'язанням України, взятим під час ратифікації Кіотського протоколу 2004 року. Проект втілюють у співпраці ТОВ «ПРОМІНВЕСТ-ЕКОЛОГІЯ» (Україна) з науково-дослідною та інженерною організацією LHCarbon OÜ (Естонія), яка надає консультації з реалізації проектів спільного впровадження.

Потреба у розбиранні породних відвалів шахт виникла в зв'язку з тим, що вугільні пласти чергуються зі звичайною породою, такою як сланці, пісковики, вапняки. «Порожні» породи, отримані в результаті видобутку вугілля, складують у районі стовбурів шахт у вигляді териконів і відвалів, які порушують екологічний та економічний баланс гірничопромислових територій. Це негативно впливає на стан атмосфери, ґрунтів, водних об'єктів, а також призводить до деградації природних ландшафтів і завдає шкоди здоров'ю і життю людей. Крім того, існує ризик займання відвалів, у яких міститься вугілля.

Проект передбачає розбирання породних відвалів шахт у власності ТОВ «ПРОМІНВЕСТ-ЕКОЛОГІЯ», в процесі якого породну масу буде розібрано гірничою технікою та спрямовано на котельні для спалювання як палива. Таким чином, по-перше, породну масу відвалів буде утилізовано, а отримане в результаті цього вугілля замінить вугілля, яке мали б видобути шахтним способом. Серед очікуваних результатів проекту – зменшення ризику займання териконів, скорочення споживання електроенергії під час розбирання териконів порівняно з енергоспоживанням під час видобутку вугілля в шахті, рекультивація земель, зайнятих відвалами, та повернення їх громаді.

Механізм спільного впровадження був одним з визначальних чинників у зв'язку з тим, що реалізація проекту повністю витратна, а фінансові переваги такого механізму послугували однією з причин початку реалізації проекту. Наприкінці 2012 року цей проект отримав лист-схвалення Державного агентства інвестицій України. Держекоінвестпроект має намір передати покупцеві перевірену кількість тонн одиниць скорочення викидів в обсягах, створених у результаті здійснення проекту. Покупцем є організація CEP CarbonEmissionsPartners S.A., Швейцарія.

Розвиток туризму
АР Крим

Туризм – це перспективна галузь для розвитку місцевої економіки. В АР Крим існують успішні приклади проектів, спрямованих на збільшення потоку туристів, розбудову туристичної інфраструктури та виробництва, орієнтованого на туристів.

Чим цікавий досвід:

- посилення конкурентних переваг регіону
- використання різних методів
- системний підхід реалізації проектів
- залучення міжнародних організацій

Підтримка кримських ремесел[36]

Кримська культура унікальна тим, що на території півострова спільно проживають представники різних національностей та етнічних груп. Особливий кримський стиль проявляється в спеціальних техніках і орнаментах, які застосовують місцеві ремісники у виготовленні сувенірної та декоративної продукції. Продукція у цьому стилі цікавить туристів через те, що він відображає багату ідентичність кримської нації та зберігає місцеві звичаї та традиції.

У рамках своєї діяльності щодо посилення конкурентоспроможності кримського туристичного сектору проект

[35] Інформація з документа «Проект спільного провадження «Скорочення викидів парникових газів шляхом розбору породних відвалів ТОВ «ПРОМІНВЕСТ-ЕКОЛОГІЯ»», Красне, 2012. Режим доступу http://www.seia.gov.ua/nature/doccatalog/document?id=137331
[36] Інформація з веб-сайту проекту ЛІНК http://linc.com.ua/ukr/Reports_&_Publications/Success_and_Featured_Stories/436/

USAID ЛІНК надав допомогу групам кримських майстрів, які виготовляють вироби в кримському стилі. Зокрема проект провів опитування в п'яти кримських містах, щоб проаналізувати ринок сувенірної продукції, розробив маркетинговий план і стратегію розвитку кримського ремісництва та виробництва сувенірів.

Партнер проекту – Ремісниче палата Криму, серед досягнень якої у рамках співпраці з проектом є проведення виставок і ярмарків, встановлення тісних зв'язків із кримськими музеями та інформаційно-дослідним центром, запуск проектів, націлених на підтримку соціального підприємництва, проведення майстер-класів для школярів і неповнолітніх правопорушників із сімферопольського слідчого ізолятора.

Відкриття туристично-інформаційного центру[37]

За сприяння проекту USAID ЛІНК і Чеської Республіки 2010 року в Бахчисараї відкрито Туристично-інформаційний центр (ТІЦ). Центр розташовано в центральній частині колишньої столиці Бахчисараю, навпроти Ханського палацу. Очікується, що він стане одним із засобів відродження слави регіону як туристичного напряму та сприятиме створенню нових робочих місць. Зокрема ТІЦ може допомогти збільшити потік туристів не тільки завдяки їх кращому обслуговуванню, а й тому, що пропонуватиме їм відвідати інші крім відомого палацу, місця регіону.

Розвиток фестивального туризму[38]

Приклад розвитку туризму через підтримку приватних ініціатив – співпраця Халіла Халілова, організатора концертів із «живим звуком» у Криму, з проектом USAID ЛІНК. Проект надав підприємцю консультації з організації музичних фестивалів, а також допоміг йому почати співпрацю з агенцією подій «Арт-Поле», представником якої став підприємець. Діяльність філії агенції в Криму полягатиме у популяризації народних та етнічних культурних заходів, серед яких фестивалі, святкування, театральні вистави, гастрономічні тури та музичні концерти.

Розвиток сільського господарства
АР Крим

Вирощування пшениці твердих сортів у Криму дало змогу фермерам збільшити прибутки, встановити ділові зв'язки з великими виробниками харчової промисловості та створити ланцюжок виробництва з додатковою вартістю продукції.

У Криму не завжди вигідно було вирощувати зернові культури через посушливий клімат. Натомість тверда пшениця характеризується високим вмістом білка, за однакової технології вирощування коштує на ринку дорожче та не потребує зрошення[39]. Перші експериментальні ділянки твердої пшениці засіяно 2010 року за підтримки проекту USAID ЛІНК. Це дало змогу перевірити, як така пшениця зростає в кліматичних умовах регіону.

Чим цікавий досвід:

- розвиток сільського господарства
- налагодження зв'язків з іншими підприємствами
- розширення спеціалізації
- кооперація фермерів
- залучення міжнародних організацій

Важливим кроком у розвитку господарства фермерів стало налагодження контактів з агропромисловим підприємством «Чумак», одним з найбільших в Україні. «Чумак» шукав нових постачальників твердої пшениці, щоб замінити дорогу імпортну сировину. Вирощування твердої пшениці також дає змогу замкнути цикл виробництва й отримати додаткову вартість продукції, виробляючи муку та борошняні вироби. Кримські фермери планують почати з виробництва борошна для продажу заводам хлібобулочних виробів, а далі вивести на ринок власні макарони. У цьому допомагатиме торгова марка «Золото Криму», розроблена за підтримки проектів USAID ЛІНК та USAID АгроІнвест.

Отже, цей приклад взаємодії є ілюстрацією ефективної кооперації між фермерами, в результаті якої відбувається формування кластеру.

[37] Інформація з веб-сайту проекту ЛІНК http://linc.com.ua/ukr/Reports_&_Publications/Success_and_Featured_Stories/410/
[38] Інформація з веб-сайту проекту ЛІНК http://linc.com.ua/ukr/Reports_&_Publications/Success_and_Featured_Stories/397/
[39] Інформація з веб-сайту проекту ЛІНК http://linc.com.ua/ukr/Reports_&_Publications/Success_and_Featured_Stories/597/

Технопарк[40]
Харківська область

Ефективне використання інвестиційних переваг дає змогу повною мірою реалізувати потенціал регіону. Приклад відкриття технопарку в Харківській області ілюструє зв'язок між різними чинниками інвестиційної привабливості.

Заснований 2010 року технопарк «Слобожанщина» – приклад використання наукового, трудового та географічного потенціалу, оскільки ці чинники були вирішальними під час його створення.

Технопарк створено у формі товариства з обмеженою відповідальністю, засновниками якого є українські та російські установи (з українського боку: науковий парк «ФЕД», Харківський національний університет ім. Каразіна, Харківський національний університет радіоелектроніки; з російського – Бєлгородський державний національний дослідний університет РФ). Ініціатором проекту виступила Харківська ОДА в особі голови М. Добкіна. Головна мета створення технопарку – посилення співпраці науковців і представників бізнесу з обох країн, у результаті якої передбачено переведення на комерційну основу наукових розробок, створення умов для розвитку нових технологій тощо.

Чим цікавий досвід:

- використання інноваційного потенціалу регіону
- взаємодія державних органів, наукових установ, навчальних закладів і бізнесу
- системний підхід реалізації програми
- відображення того, що навіть перспективні сфери розвитку на початковому етапі потребують підтримки органів влади (в т. ч. фінансової)

За свою коротку історію на базі технопарку розроблено інноваційні проекти у сфері:

- альтернативної енергетики (проект з отримання біопалива з гною великої рогатої худоби. Необхідна сума інвестицій для реалізації проекту становить 3,5 млн грн);
- авіабудування (розроблено проект створення багатоцільового літака). У реалізації проекту братимуть участь й інші країни, зокрема Чехія. Хоча сам літак будуватимуть на території РФ, у процесі братимуть участь і харківські підприємства;
- розроблено інвестиційні проекти, які стосуються створення нанопокриттів, ортопедичної техніки, а також проекти в інших галузях, включаючи ІТ.

Наразі технопарк відчуває брак приватних інвестицій, що можна пояснити короткою історією його існування.

Таким чином, науковий потенціал Харківської області дав змогу створити об'єкт, фінансування діяльності якого відбувається і за державні, і за приватні кошти. Один з уроків діяльності технопарку є те, що наявність наукових розробок і посилення співпраці – визначальні кроки, що дає підстави претендувати на державну підтримку.

Комерціалізація наукових розробок
Кіровоград

Посилення зв'язків між бізнесом і науковою спільнотою допоможе вирішити проблему браку інновацій у бізнесі за високого рівня науково-технічного потенціалу. 2011 року проект USAID ЛІНК почав програму комерціалізації наукових розробок «Інноваційний ваучер»[41]. Мета програми – сприяння комерціалізації розробок через здійснення заходів з підвищення рівня обізнаності учасників, пошуку й підбору партнерів (так званий match-making) та фінансування нових партнерств між українськими науково-дослідними закладами та малими й середніми підприємствами.

Чим цікавий досвід:

- використання інноваційного потенціалу
- налагодження взаємодії науки та бізнесу
- залучення міжнародної організації

У рамках програми проведено серію регіональних інформаційних круглих столів на тему «Комерціалізація технологій для підвищення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств» і зустрічей у форматі match-making між представниками бізнесу та наукової спільноти. Результатом стало утворення кількох науково-ділових партнерств, які отримали ваучери у розмірі до 2 000 дол. США для завершення впровадження технологій.

Програма отримала продовження в ініціативах Торгово-промислової палати України, яка співпрацювала з проектом USAID ЛІНК. Зокрема зустрічі між підприємцями та науковцями проведено в Кіровограді за сприяння тутешньої Торгово-промислової палати.

[40] Див. http://www.ukr-rus-technopark.com/index.php
[41] Інформація з веб-сайту проекту ЛІНК http://linc.com.ua/ukr/Reports_&_Publications/Success_and_Featured_Stories/521/

Нове виробництво
Дніпропетровська область

Хоча головна мета діяльності підприємств – отримання прибутку, розміщення виробництв на певній території має великий соціальний ефект, який полягає в забезпеченні жителів громади робочими місцями, підвищенні кваліфікації, збільшенні добробуту і працівників підприємств, і працівників інших секторів економіки (зокрема послуг).

У цьому контексті варто розглянути приклад створення нового виробництва на певній території.

Чим цікавий досвід:

- наявність природних ресурсів – інвестиційна перевага
- енергоефективне виробництво
- важливість розвитку підприємств для розвитку регіону
- усунення бар'єрів

Інтерпайп Сталь є першим за останні 50 років новозбудованим заводом у металургійному секторі. Загальна вартість цього інвестиційного проекту становила близько 700 млн дол. США. Результат реалізації цього проекту:

- створено понад 600 робочих місць;
- у 2,5 разу менше викидів шкідливих речовин порівняно з мартенівськими печами;
- ефективне споживання газу (в результаті чого відбулося зменшення споживання газу на 87 млн м^3;
- забезпечення річного приросту платежів у бюджетні та позабюджетні фонди на рівні 150 млн грн.

Один з основних чинників, який впливає на розміщення такого типу виробництв, – наявність ресурсів.

Таким чином, усуваючи бюрократичні бар'єри та створюючи сприятливе інвестиційне середовище, органи влади сприяють соціально-економічному розвитку.

Розділ 5

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Інвестиційна привабливість окремого регіону формується під дією двох груп чинників: м'яких, тобто тих, на які можна впливати, та жорстких, які практично неможливо змінити. Варто пам'ятати, що дія одного чинника може бути компенсована (мінімізована) або посилена дією іншого.

У цьому розділі містяться рекомендації для органів влади, реалізація яких впливатиме на посилення дії саме м'яких чинників інвестиційної привабливості з тим, щоб створити реально привабливі умови для залучення інвесторів саме на обласному та місцевому рівнях.

Одразу зазначимо, що ефективність діяльності органів влади різного рівня зі створення сприятливого інвестиційного середовища залежить від того, наскільки відповідні рішення та заходи на обласному (місцевому) рівні відповідають економічним очікуванням інвестора та реально поліпшують умови здійснення виробничо-комерційної діяльності.

На практиці це означає, що діяльність органів влади різного рівня має враховувати такі моменти.

По-перше, прийняття рішень інвестором щодо здійснення інвестицій ґрунтується на виборі оптимального для нього співвідношення між рівнями очікуваного прибутку та ризику. Очевидно, кожне рішення щодо розробки та реалізації конкретних інвестиційних проектів має свою специфіку, яка визначається такими основними чинниками:
- стратегією (метою) компанії (інвестора);
- специфікою галузі інвестування;
- розмірами компанії інвестора.

Варто також зазначити, що для інвестора інвестиційна привабливість окремих областей (територій) багато в чому визначається інвестиційною привабливістю країни в цілому. Адже під час прийняття інвестиційних рішень інвестори часто керуються різними міжнародними рейтингами, які характеризують економіку України як таку.

По-друге, рівень інвестиційної привабливості окремого регіону багато в чому залежить від загальнодержавної економічної політики. Адже велику частину рішень, які так чи інакше стосуються інвестиційного клімату, приймають саме на центральному рівні, а тому можливості місцевих органів влади принципово змінити умови ведення бізнесу на відповідній території об'єктивно обмежуються рівнем їхніх владних повноважень. Проте ефективність загальнодержавної політики щодо поліпшення інвестиційного середовища регіонів великою мірою залежить від ефективності роботи місцевих органів. Попри високий рівень централізації державного управління в країні, їхніх повноважень цілком достатньо для того, щоб збільшити інвестиційну привабливість відповідної території. З іншого боку, загальнодержавна політика може і має бути оптимізована на основі врахування пропозицій місцевих органів влади, а також завдяки «просуванню» відповідних змін через регіональні або галузеві об'єднання підприємств.

По-третє, органи місцевої влади повинні максимально (у межах своїх повноважень) підтримувати інвесторів на всіх етапах реалізації інвестиційного проекту. Треба мати на увазі, що створення сприятливого інвестиційного середовища регіону забезпечується спільними зусиллями органів влади на всіх рівнях – від рівня окремих населених пунктів до рівня обласних адміністрацій і центральних органів влади.

Варто чітко розуміти, який ефект матиме той чи інший інвестиційний проект для кожної конкретної території. Так, на практиці залучення інвестицій може призвести до появи одного або кількох економічних ефектів, а саме:
- створення нових робочих місць;
- збільшення надходжень до місцевого бюджету;
- розвиток інфраструктури (в тому числі соціальної);
- демонстраційний ефект (позитивний приклад для інших інвесторів).

За таких умов з погляду регіону:
- усі інвестиції (іноземні та національні) потрібні;
- конкуренція інвесторів за можливість вкладати кошти на певній території – благо для регіону;
- регіон має певною мірою активно конкурувати за інвестиції з іншими регіонами країни та світу.

Окремо варто зазначити, що функції місцевих органів влади не обмежуються лише створенням відповідних умов для залучення приватних інвестицій. Вони самі можуть виступати інвесторами і реалізовувати важливі інвестиційні проекти, зокрема ті, які з певних причин непривабливі для приватних інвесторів.

Таблиця 3. Основні виклики у сфері поліпшення інвестиційної привабливості регіонів

Дніпропетровська область	Львівська область
■ Недостатня диверсифікація економічної активності на місцевому рівні, а саме залежність розвитку багатьох міст від однієї або кількох галузей. ■ Невідповідність рівня розвитку інфраструктури потребам підприємств регіону. ■ Брак співпраці між бізнесом і наукою. ■ Недостатня підтримка малих і середніх підприємств. ■ Великий адміністративний і податковий тиск на бізнес. ■ Високий рівень навантаження на навколишнє середовище.	■ Низький рівень розвитку транспортної інфраструктури. ■ Проблеми з виділенням земельних ділянок. ■ Бюрократичні перешкоди для ведення бізнесу. ■ Високий рівень еміграції. ■ Екологічні проблеми (включаючи незаконне вирубування лісів). ■ Брак ефективної взаємодії між місцевими органами різних гілок і рівнів влади. ■ Наявність депресивних (або потенційно депресивних) територій.

Враховуючи ці та інші моменти, можна зробити висновок про те, що створення сприятливого економічного середовища потребує від місцевих органів влади здійснення заходів, спрямованих на:
- усунення (мінімізацію дії) чинників, що стримують інвестиційну активність на відповідній території;
- зміцнення дії тих чинників, які позитивно впливають на інвестиційну привабливість області (території).

Дослідження дало змогу ідентифікувати основні проблеми, які негативно впливають на інвестиційне середовище регіонів, і визначити виклики в цій сфері.

Вирішення цих проблем потребує скоординованих зусиль і дій місцевих органів влади всіх рівнів по вертикалі та ефективної співпраці між різними місцевими органами влади по горизонталі (місцевими органами виконавчої влади, судової влади та органами місцевого самоврядування).

Наведені нижче рекомендації розроблено на основі аналізу статистичної інформації щодо соціально-економічного розвитку Дніпропетровської та Львівської областей, результатів опитування керівників підприємств, які вже діють у регіоні, та глибинних інтерв'ю з експертами. На основі отриманої інформації проведено SWOT-аналіз, результати якого також використано у розробці відповідних рекомендацій.

Загальні організаційно-інституційні заходи

Оцінювати ефективність роботи місцевих органів влади на регулярній основі

Соціально-економічне становище окремого району великою мірою залежить від дій обласних органів влади. Проте реалізацію частини рішень покладено на районні адміністрації. Саме тому виникає необхідність визначення рівня ефективності виконання своїх повноважень місцевими органами влади, зокрема у порівнянні з іншими районами. Один з інструментів, який дає змогу зробити таке порівняння, – незалежне економіко-соціологічне рейтингове оцінювання результатів роботи органів місцевої влади.

Перше подібне дослідження включало аналіз роботи місцевих адміністрацій[42]. Доцільно продовжити таку практику і надалі, що дасть змогу виокремити райони, які, зокрема, потребують більшої уваги органів влади обласного рівня, а також оцінити ефективність роботи місцевих органів влади. Тому обласним адміністраціям запропоновано виділяти кошти на такі дослідження, оскільки їхні результати уможливлять ефективніше здійснення регіональної економічної та кадрової політики[43] та ідентифікацію кращих практик роботи.

Один з найважливіших критеріїв такого оцінювання – ефективність виконання заходів щодо збільшення обсягів інвестицій. Для цього запропоновано створити вичерпний перелік заходів реалізації інвестиційної політики, спираючись, зокрема, на досвід розроблення та запровадження «Стандарту діяльності органів виконавчої влади суб'єкта РФ щодо забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в регіоні»[44].

Сприяти створенню місцевих інституцій з економічного розвитку та залученню інвестицій

Успішна робота Сокальської агенції регіонального розвитку може бути прикладом для створення їх в інших районах. Такі агенції мають тісно співпрацювати з місцевими органами влади та за певних умов могли б перебрати частину традиційно виконуваних ними функцій. Це дало б змогу підвищити ефективність реалізації цілої низки заходів, спрямованих на збільшення інвестиційної привабливості окремих районів.

Наприклад, на доінвестиційному етапі агенція регіонального розвитку може досить ефективно виконувати такі функції:

- збір необхідних даних та інвестиційних пропозицій;
- попередній відбір інвестиційних проектів для подальшого фінансування;
- надання різних інформаційних послуг;
- навчальні послуги тощо.

Варто окремо зазначити, що передача частини «інвестиційних» функцій від адміністрацій до таких агенцій дасть змогу «розвантажити» представників районної влади та сконцентрувати зусилля на вирішенні інших завдань, які належать до компетенції влади.

Наразі в регіонах налічується багато агенцій регіонального розвитку, але не всі вони працюють ефективно. Враховуючи той факт, що органам влади в цілому властивий високий рівень забюрократизованості (варто також згадати і про брак відповідних кадрів), такі агенції могли б відчутно спростити процес реалізації нових інвестиційних проектів.

Саме з цих міркувань районним органам влади потрібно сприяти створенню та розвитку районних агенцій розвитку, надавати їм необхідну інформаційну та правову підтримку й передбачити фінансування їхніх проектів.

Треба пам'ятати, що ефективність діяльності таких агенцій багато в чому залежить від того, як виконують свої функції місцеві органи влади в частині надання адміністративних послуг тощо.

[42] Див.: http://zik.ua/ua/news/2012/01/30/331151
[43] Відповідно до Статті 8 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», кандидатури на посади голів районних державних адміністрацій Прем'єр-міністру України вносять голови відповідних обласних державних адміністрацій, хоча і призначаються Президентом України. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/586-14/page
[44] Див.: http://www.asi.ru/asi_in_regions/Standart.pdf

Розробити чіткі й реалістичні стратегії та програми розвитку територій

Опитані експерти досить часто зазначали, що наявні програми та стратегії мають декларативний і неконкретний характер. Для поліпшення інвестиційного середовища в регіоні програми розвитку повинні відповідати таким вимогам:

- обов'язкове включення в програму інвестиційного складника (у деяких регіонах органи влади розробляють окрему програму інвестиційного розвитку);
- чіткість формулювань запланованих заходів, термінів їх реалізації та очікуваних результатів;
- наявність критеріїв оцінки ефективності виконання програм і відповідальних органів влади (осіб);
- врахування сильних і слабких сторін регіону, а також викликів і загроз (попереднє проведення комплексного SWOT-аналізу);
- можливість і порядок обґрунтованого перегляду планів у зв'язку зі зміною відповідних соціальних, економічних і політичних умов функціонування економіки регіону.

Розробка стратегій потребує комплексного підходу. Очевидно, регіональні стратегії мають базуватися на Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року. Ці стратегії своєю чергою повинні бути базою для складання стратегій розвитку районів і міст. Така система дасть змогу ефективніше реалізовувати цілі конкретних районів у взаємодії з іншими.

Розробити стратегію диверсифікації економіки регіону

Дніпропетровська область

У зв'язку з тим, що основою економіки деяких районів Дніпропетровської області є обмежена кількість галузей промисловості, ризики різкого падіння рівня виробництва в разі зменшення попиту на продукцію діючих підприємств досить високі.

Кожна з таких монопрофільних територіальних одиниць потребує розробки власної стратегії, реалізація якої дасть змогу диверсифікувати виробництво. Такі плани можуть розробляти тимчасово створені організації, до складу яких можуть входити представники органів влади, наукових установ і консалтингових організацій. Основні вимоги до стратегій: чіткість і реалістичність разом з передбаченими джерелами фінансування.

Варто окремо зазначити, що такі стратегії повинні бути органічно пов'язані з відповідними загальнонаціональними документами державного стратегічного планування.

Створити та актуалізувати генеральні плани розвитку міст

Дніпропетровська область

Потреба інвесторів в інформації про план розвитку міста з погляду доступності для реалізації інвестиційних проектів земельних ділянок і перспектив розвитку міста в різних аспектах зумовлюють необхідність розробки актуального, детального та доступного для зацікавлених сторін Генерального плану розвитку міст Дніпропетровської області.

Генеральний план повинен відображати стратегію розвитку населеного пункту й району та позицію місцевих громад щодо розвитку відповідної інфраструктури. План має містити конкретні напрями розвитку міста, що базуються на відповідних розрахунках, перелік цілей, які мають бути реалізовані в той чи інший період часу, тощо.

Планування розвитку повинно відбуватися комплексно, враховуючи ситуацію на рівні мікрорайонів і районів міст. Важливий крок – визначення розташування земельних ділянок, їхніх меж і розмірів, а також власності та правового статусу.

Генеральний план міста повинен бути доступним для всіх громадян. Електронну версію Генерального плану потрібно розмістити в інтернеті. Доступ до електронних версій відповідних документів має бути постійним і безплатним.

Створити чіткі і реалістичні стратегії розвитку депресивних (або потенційно депресивних) територій

Низка районів області потребують термінових заходів, спрямованих на диверсифікацію виробництва. Яскрава ілюстрація цієї гостроти – Сокальський район, вугільні шахти якого час від часу планують закривати, але не роблять цього через безальтернативність зайнятості працівників на шахтах, а також через те, що за рахунок вугільної галузі на 70% наповнюється місцевий бюджет.

Один з можливих способів вирішення такої проблеми – створення тимчасового регіонального агентства на зразок Communities in Transition Initiative в Канаді, яке займалося б розробкою відповідних стратегій. Необхідна умова діяльності такого агенства – залучення експертів з наукових і бізнесових кіл (наприклад, бізнес-школи при Українському Католицькому Університеті), а також громадських організацій, діяльність яких спрямовано на розвиток територіальних громад.

Заходи, спрямовані на посилення взаємодії адміністративно-територіальних одиниць, місцевих органів влади та інших зацікавлених сторін

Зміцнювати горизонтальну співпрацю між адміністративно-територіальними одиницями

Зміцнення співпраці між населеними пунктами, особливо якщо вони територіально розміщені недалеко один від одного, дає змогу інтеґрувати зусилля муніципалітетів у сфері залучення інвестицій. Навіть якщо ці населені пункти належать до різних адміністративних районів, залучення інвестицій в один з них матиме позитивний ефект для іншого, зокрема в сенсі створення робочих місць та ефективнішого використання наявних трудових ресурсів. І хоча між різними територіальними одиницями існує певна конкуренція щодо залучення інвестицій, але в кінцевому підсумку така співпраця може створити умови для залучення більшого обсягу коштів і реалізації масштабніших інвестиційних проектів, соціально-економічні ефекти яких будуть відповідно більшими.

Налагоджувати взаємодію та поглиблювати співпрацю різних гілок влади

За словами експертів, на практиці трапляються випадки, коли навіть економічно обґрунтовані рішення щодо соціально-економічного розвитку району блокують на рівні районної влади (часто з політичних міркувань). Цього можна уникнути, зокрема, через узгодження планів дій різних гілок місцевої влади в районі.

Очевидно, стратегічні напрями розвитку потрібно визначати в процесі діалогу за участю представників місцевої влади, бізнесу та громадськості. Розроблені в результаті обговорення документи повинні містити конкретні цілі та часові рамки. Громадські об'єднання повинні мати можливість і спроможність відстежувати та оцінювати виконання завдань, зазначених у цих документах.

Сприяти розвитку корпоративної соціальної відповідальності

В обмін на зменшення орендної плати за об'єкти або ділянки землі, які перебувають у власності або розпорядженні місцевої громади, інвестор може брати на себе певні зобов'язання щодо поліпшення соціально-економічного становища відповідних територіальних одиниць. Прикладом такої співпраці може бути досить поширена практика в одному з районів Львівщини, де виділення земельних ділянок обумовлено зобов'язанням інвестора щодо підтримки соціальної сфери. За рахунок цього формується місцевий фонд економічного розвитку. Однак внески в такі фонди не повинні перетворюватися на додатковий фінансовий тягар для підприємства, що нівелюватиме отримані преференції та стимулюватиме інвесторів шукати інші території для реалізації відповідних проектів.

Приділяти більше уваги малим проектам на місцевому рівні

У регіонах існує запит на реалізацію більшої кількості порівняно невеликих проектів на противагу великим, яким надавали пріоритет упродовж тривалого періоду часу. Малі проекти дають змогу отримати позитивний ефект у коротші терміни та стати історіями успіху для інших інвесторів.

Загалом збільшення уваги до реалізації невеликих інвестиційних програм за рахунок державних коштів мають такі основні позитивні наслідки:

- дають змогу активно залучати до реалізації проектів місцеві громади;
- потребують менше часу та коштів для реалізації;
- мають кращі перспективи для залучення приватних коштів як джерела співфінансування;
- результативність їх легше відстежувати.

Поліпшувати стан навколишнього середовища

Дніпропетровська область

Порівняно високий рівень забруднення навколишнього середовища – одна з гострих проблем Дніпропетровської області. За словами експертів, серед основних екологічних негараздів треба назвати: забрудненість міст, наявність неконтрольованих сміттєзвалищ, низька якість питної води. Ці негативні явища не лише впливають на бізнес, зокрема в галузі сільського господарства, а й знижують якість життя, що відбивається на якості трудових ресурсів. Поліпшення стану навколишнього середовища потребує здійснення цілої низки взаємопов'язаних кроків.

По-перше, необхідно провести дієвий моніторинг виконання Програми поліпшення екологічного стану на 2007–2015 роки та внести в цей документ необхідні зміни. Це дасть змогу адекватно реагувати на нові виклики та можливості. По-друге, необхідно налагоджувати ефективну співпрацю з бізнесом щодо вирішення екологічних проблем області. Ділові кола зацікавлені у поліпшенні екологічної ситуації, оскільки без цього неможливий стійкий розвиток підприємств у довгостроковій перспективі. Відкритий діалог з бізнесом створить основу для пошуку спільних підходів до вирішення відповідних проблем, нових ідей і стимулюватиме підприємства підвищувати свою соціальну відповідальність, зокрема в частині захисту навколишнього середовища. По-третє, необхідно запровадити систему стимулювання запровадження енергоощадних та екологічно безпечних технологій на підприємствах. Ці технології дадуть змогу зменшити шкідливі викиди в атмосферу, комплексно переробляти корисні копалини, промислові відходи, зберегти водні ресурси. Підтримка нових технологій може передбачати заходи і фінансового, і нефінансового характеру (надання інформації, допомога у підготовці плану переходу на нові технології тощо). По-четверте, область потребує реалізації системи заходів, спрямованих на відновлення навколишнього середовища. Ця діяльність охоплює рекультивацію земель, виведених з обороту внаслідок гірничих робіт, заліснення відвалів із відходами видобутку корисних копалин. Крім цього, варто також розглянути можливості створення заповідних територій, паркових зон і регіонів зеленого туризму. Ці території забезпечать джерело чистого повітря для мешканців області та відкриють нові можливості для розвитку туристичної галузі.

Поліпшувати стан навколишнього середовища

Львівська область

Серед найбільш нагальних екологічних проблем Львівської області експерти називають неконтрольоване вирубування лісів, забруднення річок побутовими відходами і каналізаційними стоками та зсув ґрунтів. Це потребує негайного вжиття заходів, спрямованих на підвищення екологічної безпеки і промислового виробництва, недопущення незаконного вирубування дерев, розвитку індустрії переробки промислових і побутових відходів.

Очевидно, одним з інструментів захисту навколишнього середовища в межах території населених пунктів має стати створення та охорона заповідних зон, запобігання самовільному вирубуванню дерев і незаконному будівництву, сприяння запровадженню енергоощадних та екологічно безпечних технологій на підприємствах. Варто зазначити, що проблеми запровадження екологічно безпечних технологій підприємствами – відповідальність самих первинних економічних агентів, до того ж стимулювання відповідної діяльності підприємств має відбуватися на загальнонаціональному рівні. Водночас контроль за дотриманням відповідних законів і норм здійснюється на місцевому рівні. І ось тут важливість відкритого діалогу з бізнесом для пошуку спільних підходів і нових ідей, створення стимулів для підприємства підвищувати їхню соціальну відповідальність у цілому та екологічну зокрема важко переоцінити.

Ефективне використання ресурсів і розбудова інфраструктури

Сприяти розбудові інфраструктурних об'єктів у галузі АПК

Розвиток і підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва як домінантної галузі економіки частини районів потребує створення відповідної інфраструктури. Серед таких інфраструктурних об'єктів на місцях існує, зокрема, потреба у спорудженні овочесховищ. Очевидно, місцеві органи повинні ініціювати створення таких об'єктів і сприяти реалізації відповідних інвестиційних проектів на всіх їхніх стадіях. Створення овочесховищ може відбуватися на основі об'єднання зусиль кількох сусідніх районів, які зацікавлені в такому об'єкті. На принципах державно-приватного партнерства частину витрат можна профінансувати з місцевого бюджету, а решту – за рахунок приватних інвесторів.

Окрему увагу необхідно приділити розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції, які як інфраструктурні об'єкти матимуть такі компоненти:

- торговельні павільйони;
- навіси для торгівлі безпосередньо з автомобілів;
- овочесховища;
- холодильники для зберігання м'ясної продукції.

Створення таких об'єктів сприятиме розширенню технічних можливостей збуту своєї продукції виробниками.

Зміцнювати взаємодію між бізнесом і навчальними закладами

Результати опитування експертів та інвесторів зафіксували недостатній рівень підготовки випускників навчальних закладів регіону. Особливо це стосується шкіл і ПТУ, рівень підготовки яких негативно оцінила чверть опитаних керівників підприємств. Хоча ситуація з випускниками вищих навчальних закладів трохи краща, опитування відобразило чималий розрив між запитами працедавців і рівнем підготовки випускників.

Для вирішення цієї проблеми необхідно вжити таких кроків:

- сприяти укладанню угод про стажування між підприємствами та навчальними закладами регіону;
- залучати представників підприємств до проведення занять у навчальних закладах. Це дасть змогу збільшити рівень практичного застосування отриманих знань і, як результат, наблизити можливості випускників до потреб підприємств.

Підвищувати якість трудових ресурсів для потреб місцевого ринку

З огляду на те, що регіони потребують диверсифікації економіки, структурна перебудова може загальмувати внаслідок проблем, пов'язаних з високим рівнем невідповідності кваліфікації працівників потребам ринку праці. Для того, щоб уникнути такої ситуації, необхідно вжити низку заходів, а саме:

- інтенсивно залучати представників регіональних центрів зайнятості до розробки програм соціально-економічного розвитку регіону (території);
- залучати представників бізнесу та навчальних закладів до розробки та реалізації програм професійного навчання, яке здійснюють центри зайнятості (від компаній – фахівці, які посилять практичний бік навчання; від навчальних закладів – викладачі, які посилять теоретичний бік підготовки).

Сприяти поліпшенню транспортної інфраструктури

Підприємства негативно оцінюють стан дорожньої інфраструктури. Така оцінка стосується не так рівня розвитку мережі доріг, як стану їхнього покриття. Якщо основні автотранспортні магістралі перебувають у досить доброму стані, то інші дороги потребують термінового ремонту. Оскільки бюджетне фінансування поліпшення дорожнього покриття недостатнє, необхідно шукати нові механізми залучення коштів. Одним з таких інструментів може стати реалізація відповідних інфраструктурних проектів на принципах державно-приватного партнерства (ДПП).

Незважаючи на те, що прийнятий 2010 року Закон України «Про державно-приватне партнерство»[45] має досить загальний зміст, він закладає підвалини для реалізації соціально-важливих проектів за участю приватних інвесторів. Таким проектом на основі державно-приватного партнерства може бути будівництво дороги від Львова до півночі області, де заплановано відкрити митний перехід.

Сприяти створенню транспортного хабу

Дніпропетровська область

Переваги географічного розташування регіону, який розміщується поряд з іншими промислово розвиненими регіонами та на перетині транспортних потоків, створюють умови для інвестування, зокрема у створення логістичних центрів. Для транспортування вантажів через Дніпропетровськ можна використовувати такі види транспорту, як: авіаційний, автомобільний, залізничний, річковий.

Створення транспортного хабу в Дніпропетровську дасть змогу:

- збільшити потужність діючих транспортних підприємств;
- скоротити витрати коштів і часу підприємств на перевезення завдяки можливості вибору оптимальної комбінації шляхів перевезення.

Розміщення митного пункту на території логістичних центрів пришвидшить проходження процедур для міжнародних перевезень.

Сприяти досягненню компромісу серед різних гілок влади щодо видобутку сланцевого газу

Львівська область

Сьогодні склалася ситуація, коли депутати обласної ради виступають проти видобутку сланцевого газу з Олеської площі, що гальмує реалізацію цього великомасштабного інвестиційного проекту. Очевидно, для вирішення цієї конфліктної ситуації необхідно передусім провести широку роз'яснювально-освітню роботу про переваги та можливі ризики видобутку сланцевого газу із залученням і вітчизняних, і закордонних експертів. Зменшення рівня політизації дискусій дасть змогу прийняти рішення щодо проекту видобутку сланцевого газу, яке також враховуватиме думку жителів регіону.

На обласному рівні необхідно докласти більше зусиль, щоб активізувати взаємодію між компанією Chevron і місцевою громадою, як це сталося на Харківщині з компанією Shell, де відкритість компанії та залучення місцевих експертів (геологів, екологів тощо) дали змогу сформувати узгоджену позицію місцевих громад щодо проведення відповідних робіт.

Важливим елементом роз'яснювальної роботи має стати чітке визначення вигод від реалізації цього проекту для місцевих громад.

Прихід Chevron буде потужним сигналом для інших потенційних інвесторів про те, що регіон має сприятливе інвестиційне середовище, оскільки тут реалізує свій проект одна з найбільших у світі компаній.

Сприяти створенню транспортного хабу

Львівська область

Вдале географічне розташування та розвинена транспортна мережа сприятливі для інвестування у сферу логістики. Створення транспортного хабу, на базі якого відбуватиметься сортування, розподіл і зміна типу транспорту для вантажів, дасть змогу підприємствам ефективніше керувати транспортними потоками. Для реалізації такого проекту необхідно:

- створити робочу групу за участю представників органів влади, бізнесу та науковців, яка координуватиме роботу;
- проаналізувати транспортну інфраструктуру та визначення потенційних користувачів транспортного хабу;
- розробити стратегію створення транспортного хабу та план її реалізації, які передбачали б активне залучення приватного бізнесу;
- визначити потенційні джерела фінансування проекту (приватні інвестиції, міжнародна технічна допомога, кошти Державного бюджету).

Створення такого логістичного центру на прикордонній території дасть змогу залучати інвестиції в логістичну сферу та трудові ресурси з прилеглих територій.

[45] Див.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17

Сприяти створенню індустріальних парків

Львівська область

Створення індустріальних парків – один з найдієвіших інструментів залучення інвестицій. Створення їх у регіоні не повинно обмежуватися лише парком «Рясне-2», який внесено до переліку 10 пріоритетних індустріальних парків країни. З урахуванням перспектив поглиблення міжнародного співробітництва в регіоні потрібно розглянути можливості створення міжнародного індустріального парку на кордоні з Польщею.

За певних умов реалізацію такого важливого транскордонного проекту можна профінансувати зокрема зі спеціальних фондів ЄС. Важливість парку збільшиться у разі підписання угоди про зону вільної торгівлі з ЄС.

Активізувати роботу щодо відкриття митного переходу «Угринів – Долгобичув»

Львівська область

Рівень підготовки інфраструктури, необхідної для нормального функціонування митного переходу, залишається низьким попри те, що відкриття переходу заплановано до кінця поточного року. Так, серед інших необхідних інфраструктурних об'єктів залишається прокладення під'їзної дороги до пункту. Своєю чергою польська сторона вже виконала більшу частину підготовчих робіт.

Заходи зі сприяння підприємницькій діяльності

Підвищити ефективність роботи Єдиних дозвільних центрів

Місцеві органи влади повинні забезпечити підвищення ефективності Єдиних дозвільних центрів, мета діяльності яких – спрощення процедур, пов'язаних з видачею документів дозвільного характеру. Опитування інвесторів відобразило недостатній рівень розвитку таких інституцій. Ефективне функціонування таких центрів дасть змогу суттєво зменшити негативний вплив бюрократичних бар'єрів, з якими стикається підприємство.

Спрощувати адміністративні процедуру та збільшувати їхню прозорість

Кожне четверте підприємство Львівщини повідомляє, що високий регуляторний тиск перешкоджає його розвитку. Експерти наголошують на поширеності хабарництва, а також бюрократизації послуг для бізнесу, корупції та низькій захищеності інвестора. У зв'язку із цим місцеві органи влади витрачають ресурси на те, щоб забезпечити постійний супровід інвестора для уникнення ризику відмови від інвестування через несприятливі умови ведення бізнесу. Складним є і процес отримання земельної ділянки: підприємства оцінюють легкість цієї процедури на 2,5 бала з п'яти. Частково вирішити ці проблеми дасть змогу реалізація таких кроків:

- спрощення адміністративних процедур, пов'язаних із реєстрацією та веденням бізнесу;
- забезпечення прозорості взаємодії підприємств з державними органами для усунення корупційних ризиків;
- забезпечення ефективної діяльності «єдиних вікон» для подачі документів, автоматизація процесів приймання та обробки документів;
- спрощення процедур виділення земельних ділянок для потреб підприємства;
- усунення будь-якого впливу зацікавлених осіб на розгляд справ у судах;
- забезпечення доступу громадськості до повної та об'єктивної інформації про стан економічного розвитку населеного пункту, діяльність органів влади, витрати на роботу органів влади, приватизацію комунального майна та інші питання.

Стимулювати розвиток малого бізнесу

За свідченням експертів, місцеві органи влади приділяють порівняно більше уваги підтримці великих підприємств, тимчасом як малому бізнесу бракує відповідної підтримки.

Для сприяння розвитку малого бізнесу потрібно вжити таких заходів:

- сприяти участі місцевих товаровиробників у регіональних і міжнародних форумах, виставках, ярмарках вакансій;
- сприяти розвитку виробничих зв'язків між малими підприємствами та формуванню кластерів;
- спростити доступ малих підприємств до фінансування;
- сприяти створенню та діяльності ділових асоціацій;
- забезпечити зрозуміле та передбачуване регулювання ділової діяльності;
- співпрацювати з бізнес-асоціаціями у сфері надання консультацій представникам малого бізнесу щодо ведення підприємницької діяльності;
- сприяти малому бізнесу та підприємцям-початківцям у проведенні маркетингових досліджень;
- розвивати інфраструктуру для розвитку малого бізнесу: бізнес-центри, бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії та консультативні центри.

Удосконалити фінансову підтримку малого та середнього бізнесу

Фонд підтримки підприємництва, створений на базі Сокальської агенції регіонального розвитку, – приклад того, як можна реально фінансово підтримати підприємців. Фонд надає безвідсоткові кредити, які використовують для розвитку суб'єктів малого підприємництва. Фінансову допомогу надають на основі проведення конкурсу бізнес-проектів. Перевагу надають тим підприємцям, які здійснюють свою діяльність у сільській місцевості. Таким чином, діяльність Фонду сприяє створенню доходів до місцевого бюджету та залучає в економічний обіг трудові ресурси сільської місцевості. Створені робочі місця є соціальним ефектом функціонування і самого Фонду, і агенції в цілому.

На нашу думку, створення подібного фонду в інших районах дало б змогу активізувати економічну діяльність і підвищити інвестиційну привабливість відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Джерелами формування коштів такого фонду можуть стати середні та великі підприємства, розміщені в регіоні. З їхнього боку такі внески можна розглядати як корпоративну соціальну відповідальність. Проте ця система буде дієвою тоді, коли вигоди підприємств перевищуватимуть такі відрахування. Різниця між ними буде компенсуватися більшою ефективністю використання коштів самим підприємством.

Місцева влада також може виділяти кошти на співфінансування проектів таких фондів і передбачити певні фіскальні стимули для підприємств, які виступатимуть донорами відповідних інституцій.

Додатковим способом фінансової підтримки малого бізнесу може стати організація конкурсу бізнес-проектів, переможці яких можуть отримати бюджетні кошти на сплату відсотків за кредитами, залученими для реалізації відповідних проектів.

Залучати підприємства до прийняття рішень

Залучення підприємств до процесу прийняття рішень дасть змогу великою мірою враховувати інтереси бізнесу, що за інших рівних умов підвищує інвестиційну привабливість територій. Цього можна досягти завдяки таким заходам:

- ефективніше використовувати такий інструмент поліпшення взаємодії між владою та бізнесом, як створення громадських рад з розвитку підприємництва;
- інформувати підприємства про найважливіші рішення, які готують місцеві органи влади.

У цілому забезпечення ефективної комунікації між представниками діючих підприємств і керівниками державних установ – один з найкращих способів узгодження інтересів бізнесу та громади.

Розвивати кластери на рівні району

Місцеві органи влади повинні сприяти розвитку наявних кластерів, а також здійснювати заходи щодо утворення нових. Для формування кластеру на певній території органам влади необхідно здійснити такі заходи:

1. Проаналізувати виробничі та торговельні зв'язки між підприємствами, які діють на цій території, а також можливості для розширення взаємодії між ними. Визначити найбільш перспективні галузі економіки території.
2. Розробити стратегію розвитку кластеру та план її реалізації, які передбачають механізми комунікації між потенційними учасниками кластеру та заходи для розширення співпраці (семінари та наради, робочі групи за участю представників бізнесу та влади тощо).
3. Створити координаційну раду, діяльність якої спрямовано на узгодження дій учасників кластеру.
4. Сприяти усуненню адміністративних бар'єрів, з якими стикаються підприємства, що входять у кластер.
5. Запропонувати механізми підтримки кластеру на рівні області та держави.

Сприяти виходу на нові ринки

Оскільки одна з основних перешкод розширення виробництва підприємств – недостатній попит на їхню продукцію, то вирішення цієї проблеми потребує серйозної уваги. Очевидно, розширити ринки збуту можна двома основними способами через:

- підвищення ефективності роботи самих підприємств. Ідеться про реалізацію заходів, спрямованих в кінцевому підсумку на зменшення собівартості (а відтак і зменшення ціни), підвищення якості товарів і послуг та розширення їхнього асортименту;
- розширення ринків збуту продукції, яку виробляють підприємства регіону.

Очевидно, перший спосіб належить до виключної відповідальності підприємства. Що стосується другого, то тут є можливість докласти зусилля місцевій владі.

Обласні органи влади можуть сприяти розширенню ринків збуту для продукції підприємств області, створюючи відповідні умови для виходу на ринки інших регіонів і країн. Вирішити цю проблему можна через:

- укладання угод про співпрацю з іншими областями;
- сприяння розвитку взаємодії між регіональними бізнес-організаціями та торгово-промисловими палатами інших регіонів і країн тощо.

Зміцнення співпраці між різними областями матиме цілу низку економічних ефектів, адже саме сусідні області можуть стати основними ринками збуту для багатьох видів продукції, яку виробляють місцеві підприємства.

Якщо обласні органи влади повинні сприяти розширенню ринків збуту для підприємств усього регіону, то зусилля місцевих органів влади повинні бути зосереджені на підприємствах окремих територіальних одиниць з урахуванням галузевої спрямованості їхньої діяльності.

У цьому може бути корисним приклад Жидачева, сільськогосподарські підприємства якого мають договори про постачання продукції з ринками Львова.

Виконувати посередницькі функції у вирішенні конфліктів

У своїй діяльності підприємства інколи стикаються з проблемами, пов'язаними з діяльністю контролюючих органів. Захист своїх прав у суді – один із способів вирішення таких проблем. Водночас місцеві адміністрації за певних умов також можуть виступати посередниками під час вирішення конфліктів. Результатом такого посередництва може стати залагодження конфліктів ще до судових процесів, що дасть змогу порівняно швидко вирішити проблемні питання та зекономити фінансові ресурси й час підприємств.

За таким самим принципом можливе вирішення конфліктів між господарюючими суб'єктами за певних умов.

Процес залучення інвестицій

Створити інвестиційні паспорти адміністративно-територіальних одиниць

Створення інвестиційних паспортів окремих адміністративно-територіальних одиниць досить поширена практика в Україні. Проте наявні документи потребують суттєвих доопрацювань, серед яких варто відзначити:

- регулярне оновлення даних, які містяться в паспортах;
- включення в них лише тієї інформації, яка зацікавить інвестора;
- розробка уніфікованої форми представлення інвестиційних паспортів принаймні на рівні окремого регіону;
- переклад інвестиційних паспортів іноземною мовою (англійською та, для деяких регіонів, державною мовою країни, з якою межує регіон);
- необхідність підготовки інвестиційних паспортів для області, району та найбільших населених пунктів.

Застосовувати цільовий підхід до залучення інвестицій

Інвестиційний розвиток Калузької області свідчить про те, що успішна реалізація великого інвестиційного проекту – позитивний сигнал для багатьох інших інвесторів, які приймають рішення про інвестування.

Органам влади необхідно працювати з великими компаніями з тим, щоб сприяти розміщенню виробничих потужностей у регіоні. Це можуть бути і вітчизняні підприємства, і транснаціональні компанії. Важливу роль у цьому процесі повинні відігравати і імідж великого інвестора, і прозорість процесу його залучення.

Визначити та підготувати для потенційних інвесторів земельні ділянки

Одне з основних питань, які стосуються розміщення нового виробництва, – питання визначення і виділення земельних ділянок. Часто ділянки, які пропонують інвесторам, перебувають у непридатному для розміщення виробничих потужностей стані і потребують додаткових капіталовкладень.

Для збільшення інвестиційної привабливості таких ділянок (окрім ведення реєстру), необхідно вибрати ті з них, які вже мають необхідну інфраструктуру і/або витрати на облаштування яких мінімальні. Концентрація уваги на таких ділянках дасть змогу перевести пропозицію земельних ділянок з кількісної площини в якісну. Якщо місцеві органи влади можуть поліпшити якість земельних ділянок, необхідно докласти таких зусиль, що зробить ділянку інвестиційно привабливішою та трохи підвищить їхню стартову вартість.

Виходячи із стратегії розвитку району чи міста, для кожної земельної ділянки необхідно вказати бажане цільове призначення. Зрозуміло, що інвестор потребує готової документації на ділянку, карт і зображень, інформації про площу та стартову вартість ділянки, чітких характеристик місцевості, де вона розташована.

Інформацію про ці ділянки треба зробити доступною для громадськості та внести до електронної бази даних нерухомості в області. Перелік вільних земельних ділянок потрібно регулярно оновлювати.

Підготувати інформацію про об'єкти комунальної власності, житлові та нежитлові приміщення, промислові підприємства – об'єкти інвестування

Експерти повідомляють про те, що на території міст Дніпропетровської області існують недіючі підприємства та шахти. Такі підприємства, об'єкти комунальної власності, житлові та промислові приміщення можна використовувати як об'єкти для інвестицій і запуску нового виробництва товарів чи послуг.

Для цього потрібно провести інвентаризацію недіючих підприємств, об'єктів комунальної власності та інших об'єктів на території міста. Інформацію про них, включаючи розташування, площі, можливості для застосування та інші характеристики, потрібно розмістити у спеціальному каталозі й активно поширювати його серед зацікавлених сторін.

Варто також визначити потенційно найбільш привабливі об'єкти інвесторів через їхні переваги, а інформацію про них потрібно зробити загальнодоступною та регулярно оновлювати.

Сприяти в отриманні дозвільної документації

Під час заснування або розширення бізнесу інвестори стикаються з потребою ознайомитися з правилами й процедурами реєстрації підприємства та регулювання відповідної сфери діяльності, вибору організаційно-правової форми діяльності підприємства. На цьому етапі інвестори потребують певної інформаційної, а в окремих випадках і правової допомоги.

Треба також відзначити, що інвестори можуть потребувати допомоги органів місцевої влади як посередника у стосунках з органами влади обласного та загальнонаціонального рівня, особливо в частині захисту своїх прав і знаходження оптимальної форми організації виробничо-комерційної діяльності бізнесу. Місцева влада в таких випадках може виступити консультантом і посередником.

Супроводжувати інвесторів під час реєстрації та ведення бізнесу

Допомога в діяльності інвесторів потрібна до й після реєстрації бізнесу. Інвесторам, які реєструють новий бізнес, виходять на нові ринки чи розширюють потужності, потрібно надавати необхідну інформаційну та правову допомогу.

На доінвестиційній стадії, зокрема, потенційні інвестори зацікавлені у допомозі з вибором і придбанням земельних ділянок, ознайомленням із правилами реєстрації та регуляції бізнесом, вибором організаційно-правової форми діяльності. Супровід на операційному етапі допоможе інвесторам успішно зареєструвати новий бізнес і включати допомогу інвесторам із захистом їхніх прав, у тому числі у суді, консультації щодо імпорту та експорту, тарифів, податків та умов для ведення бізнесу.

Супровід інвесторів дасть змогу відстежувати перешкоди та складнощі, з якими вони стикаються на всіх стадіях інвестування, та вжити заходів для усунення цих перешкод.

Сприяти в організації інвестиційних форумів регіонального рівня

Львівська область

У Львові регулярно відбуваються різні міжнародні форуми за участю інвесторів (у т. ч. потенційних). Проте, на нашу думку, регіону не вистачає форумів локального рівня, на яких увагу акцентували б на інвестиційних можливостях районів Львівщини. Головними цілями таких форумів можуть стати:

- виявлення інвестиційних можливостей різних районів області;
- налагодження співпраці між підприємствами регіону;
- зміцнення співпраці наукових установ і підприємств регіону в різних форматах.

Зазначимо, що дві останні цілі сьогодні об'єктивно стають пріоритетними. Варто окремо наголосити, що саме інтеґрація науки та бізнесу має посилити інвестиційну привабливість і окремих районів, і регіону в цілому. Така співпраця відбувається, зокрема, в ІТ-секторі. Проте необхідно розширювати секторальну взаємодію та співпрацю в інших галузях (сільське господарство, добувна промисловість тощо).

Необхідно також збільшити ефективність проведення форумів. Кожен з них повинен бути орієнтований на досягнення конкретного результату (укладання угод тощо). Лише в такому разі форуми відіграватимуть не лише інформаційну функцію, а й матимуть реальний інвестиційний ефект.

Ефективне використання інструментів залучення фінансових ресурсів

Використовувати можливості бюджету розвитку місцевих бюджетів

Бюджетним кодексом передбачено механізми, що дають змогу місцевим громадам нагромаджувати фінансові ресурси, які можна використовувати для реалізації інвестиційних програм, будівництва інфраструктурних об'єктів та інших заходів, що стимулюють економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць. Важливим елементом такої системи є те, що кошти з цього фонду можна спрямовувати також на погашення місцевого боргу.

Відповідно до чинного законодавства[46] місцеві бюджети можна приймати з дефіцитом, якщо він спрямований у бюджет розвитку. Як результат, місцеві органи влади можуть самі реалізовувати інвестиційні проекти за рахунок відповідних бюджетних коштів, а також розраховуватися за позиками, які брали раніше і використовували в інвестиційних цілях.

Використовувати можливості міжнародної технічної допомоги

Зазвичай дефіцит фінансових коштів на місцевому рівні обмежує можливості економічного розвитку на рівні районів. Однак попри всі фінансові проблеми на місцях місцеві органи влади можуть скористатися цілою низкою джерел фінансування різних проектів.

Так, наприклад, близькість відповідної адміністративно-територіальної одиниці до кордонів з ЄС створює додаткові можливості для отримання фінансування відповідними європейськими фондами та інституціями. Очевидно, такі можливості будуть тільки зростати в разі підписання Угоди про асоціацію з ЄС, яка передбачає широку та різноманітну секторальну співпрацю й створення глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі. До того ж за інших рівних умов реалізація цієї угоди стимулюватиме притік інвестицій (зокрема з відповідних міжнародних фондів).

Використовувати можливості Фонду регіонального розвитку

Використання ресурсів Фонду регіонального розвитку дасть змогу додатково залучити чималі гроші на реалізацію інвестиційних проектів. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України[47], 70% коштів Фонду розподіляють по регіонах залежно від чисельності населення, а решту – з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку регіонів. Тому використання можливостей цього фонду буде особливо корисне великим за чисельністю населення регіонам. Крім того, планується збільшити обсяг фінансування фонду з 1% до 3%.

Тому органам місцевої влади необхідно докладати зусиль для формування портфеля інвестиційних проектів, які відповідатимуть критеріям відбору Фонду.

Використовувати можливості Державного фонду сприяння місцевому самоврядуванню в Україні

Джерелом залучення фінансових ресурсів є також Державний фонд сприяння місцевому самоврядуванню в Україні, який надає кошти для вирішення конкретних проблем адміністративно-територіальних одиниць. Так, Фонд щорічно проводить Всеукраїнський конкурс проектів і програм розвитку місцевого самоврядування, за результатами якого проекти-переможці фінансують і за рахунок Державного бюджету, і за рахунок організацій – партнерів фонду.

У цьому зв'язку місцевим радам необхідно активізувати роботу щодо підготовки відповідних проектів для участі в конкурсі, використовуючи методичний посібник[48], розроблений Фондом.

[46] Див.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17
[47] Див.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/656-2012-п
[48] Див.: http://municipal.gov.ua/upload/usr/files/metodposibnik%201%20-2013.doc

Інформаційні заходи

Створити комплексну електронну базу соціально-економічних показників регіону

Функціонування такої бази дасть змогу вирішити два основні завдання:

- збільшити ефективність прийняття рішень органами влади завдяки підвищенню якості їхнього економіко-географічного обґрунтування;
- підвищити рівень інформування потенційних інвесторів про соціально-економічний розвиток регіону.

Створена база даних повинна бути відкритою для користування державними органами, юридичними та фізичними особами.

Така база даних має бути максимально повною з погляду надання показників та інформації, легкою в користуванні й постійно оновлюватися, а відповідні матеріали мають бути викладені щонайменше українською та англійською мовами.

Удосконалити збір інформації про трудові ресурси

Львівська область

Один з основних чинників, які забезпечують порівняно високий рівень інвестиційної привабливості Львівської області, – трудові ресурси. Водночас офіційна статистика не може повністю та адекватно охарактеризувати стан трудових ресурсів та їхню динаміку. Ідеться, зокрема, про фактичні міграційні потоки, масштаби яких досить вагомі, що зумовлено географічним розташуванням регіону. За попередніми оцінками одного з опитаних експертів, близько 10% населення в прикордонних районах області працюють за кордоном. Таким чином, існує потреба в проведенні спеціальних досліджень щодо визначення реальної кількості мігрантів.

Створити електронну базу даних інвестиційних пропозицій

В окремих регіонах така база вже існує, проте вона потребує вдосконалення. Ідеться про те, що електронна база інвестиційних пропозицій повинна бути переформатована таким чином, щоб у користувача була можливість простого вибору інвестиційних пропозицій за такими основними характеристиками:

- сектор економіки;
- обсяг інвестицій;
- кількість необхідних працівників та інші характеристики.

Використання такої бази інвесторами спростить механізм доступу до інформації, цікавої для них. Орієнтиром для створення може слугувати База даних інвестиційних проектів Івано-Франківського регіонального центру з інвестицій і розвитку[49].

Забезпечувати інформаційний супровід інвестиційного процесу («Довідник інвестора»)

Як уже зазначалося, ефективність залучення інвесторів у регіон серед іншого залежить від якості супроводу інвестора на всіх етапах реалізації інвестиційних проектів.

Один з основних інструментів такої підтримки на доінвестиційній фазі – забезпечення зацікавлених сторін всебічною та актуальною інформацією про соціально-економічний розвиток регіону. Очевидно, така інформація має бути повною, легкою в користуванні, регулярно оновлюватися та мати такі блоки даних:

- Блок 1. Макроекономічна ситуація в країні: стан і прогнози. Для наповнення цього блоку можна використовувати квартальні макроекономічні огляди, які готують різні наукові установи. Наприклад, ІЕД на регулярній основі публікує продукти, які можна включити в цей блок[50]: Місячний економічний моніторинг (щомісячно), Дослідження ділової думки (щоквартально), Макроекономічний прогноз (щоквартально), Економічні підсумки року (раз на рік).

[49] Режим доступу: http://www.investin.if.ua/index.php?option=com_investobject&view=searchform&type=propouse&Itemid=114&lang=uk
[50] Режим доступу: http://www.ier.com.ua/ua/publications/regular_products

Серед інших можна назвати матеріали таких інвестиційних компаній, як Dragon Capital чи SigmaBleyzer.

- Блок 2. Інформація про адміністративні процедури. Прикладом може слугувати розроблений Сокальською АРР спеціально з Центром комерційного права посібник «Залучення інвестицій і створення підприємств з іноземними партнерами».
- Блок 3. Інформація про соціально-економічне становище конкретних адміністративно-територіальних одиниць. Для цього можна використовувати механізм, описаний в першому пункті.
- Блок 4. Можливості фінансування інвестиційних проектів. Цей блок повинен містити інформацію і про державні джерела фінансування інвестиційних проектів (за наявності таких), і про недержавні. У другому випадку йдеться про розміщення відповідної інформації, наданої комерційними банками, які працюють у цьому регіоні.
- Блок 5. Інформація про основні галузі економіки регіону. Для цього пропонується налагодити комунікацію з профільними міністерствами, організаціями, профільними комітетами Верховної Ради України тощо.
- Блок 6. Інформація про вартість об'єктів нерухомості (земельних ділянок, житла та нежитлових приміщень). Тут також може міститися інформація про вартість оренди таких об'єктів.

Під час створення таких інформаційних баз варто врахувати такі моменти:

1. Всю інформацію подають у зручній для користування електронній формі єдиним блоком. Окремі розділи (блоки) можуть також містити посилання на відповідні джерела або інші сторінки відповідного сайту.
2. За інших рівних умов корисність такої інформації визначається трьома чинниками: повнотою, якістю та регулярністю оновлення. Що стосується останнього чинника, то в цілому інформацію треба оновлювати раз на квартал. Статистичну інформацію потрібно оновлювати мірою появи нових даних.
3. Наші рекомендації стосуються формату надання наявної інформації, оскільки відповідні дані здебільшого збирають досить регулярно, але через розпорошеність потрібні дані важко знайти.

Очевидно, електронні бази даних, про які йшлося, – надзвичайно важливий інструмент інформування потенційних інвесторів. За всієї своєї важливості брошури і буклети через свій формат не можуть містити всієї необхідної інформації.

Проводити інформаційну кампанію для підтримки потенційно цікавих інвесторам напрямів

Дніпропетровська область

Дніпропетровська область відома передусім як індустріальний регіон. Проте існує низка інших секторів економіки, потенційно привабливих для інвесторів. Зокрема до них належать: сільське господарство, туризм, логістичні послуги. Цей перелік можна розширити. Для того, щоб збільшити поінформованість інвесторів про інвестиційно привабливі галузі, необхідно вжити таких заходів:

- провести глибинний аналіз економіки регіону, на основі якого визначити галузі з динамічним розвитком і ті, які потенційно можуть стати такими;
- розробити інформаційні матеріали галузевого спрямування, які ознайомлюватимуть інвесторів з інвестиційним потенціалом окремих галузей;
- брати участь у заходах (регіонального, загальноукраїнського та міжнародного рівнів, на яких представляти підготовлені матеріали).

Розширення переліку пріоритетних секторів економіки, а також проведення інформаційної кампанії для підтримки потенційно цікавих інвесторам напрямів сприятиме підвищенню і рівня інвестицій у відповідні сектори, і рівня диверсифікації регіону.

Здійснювати інформаційну підтримку нововведень

Опитування інвесторів показало, що велика їх частина не знає про існування дозвільних центрів (60% у Дніпропетровській області, 40% – у Львівській) – спеціальних установ, мета яких полегшити процес отримання дозволів. Така ситуація відображає необхідність проведення інформаційної кампанії як важливого складника нововведень, оскільки корисність новостворених установ низька, якщо про них не відомо і діючим підприємствам, і потенційним інвесторам.

Таким чином, необхідно не лише вживати заходів щодо поліпшення інвестиційного середовища в цілому, а й інформувати зацікавлені сторони про позитивні нововведення. Зрозуміло, що відповідний інформаційний супровід повинен бути об'єктивним і не прикрашати ті заходи, корисність або ефективність яких сумнівна.

Створювати позитивний імідж регіону

Позитивний імідж регіону суттєво збільшує його інвестиційну привабливість, оскільки він є одним з каналів комунікації з потенційним інвестором. Тому місцевим органам влади необхідно докладати зусиль для формування відповідного іміджу територій, що потребує здійснення таких кроків:

- визначення напрямів перспективного розвитку побудови регіонального іміджу;
- визначення основних проблем, пов'язаних з формуванням позитивного іміджу;
- створення на цій основі та реалізація стратегії формування позитивного іміджу, яка була б пов'язана зі стратегією соціально-економічного розвитку регіону.

Варто наголосити на тому, що позитивний імідж неможливий без позитивних зрушень. Тому будь-яку іміджеву роботу потрібно супроводжувати реальними заходами щодо поліпшення інвестиційного середовища регіону.

Проводити заходи щодо поліпшення іміджу територіальних одиниць

Негативний імідж частини населених пунктів і районів суттєво зменшує їхню інвестиційну привабливість. Для вирішення цієї проблеми необхідно:

- визначити причини формування негативного іміджу;
- розробити план заходів з його усунення.

Якщо негативний імідж сформовано впливом певних чинників у минулому (і зараз такий вплив відсутній), то план заходів повинен містити в основному інформаційні заходи: розповсюдження об'єктивної інформації про регіон, яка містила б результати експертизи (у випадках, де це необхідно), проведення семінарів за участю зацікавлених сторін, підготовка інформаційних матеріалів.

Якщо негативний імідж сформовано під впливом певного чинника (і зараз такий вплив присутній), то план заходів з усунення такого впливу повинен містити чіткі терміни його виконання, критерії ефективності та результати реалізації. Конкретні кроки повинні супроводжуватися проведенням інформаційних заходів, мета яких – інформування зацікавлених сторін про позитивні зміни.

Сприяти розвитку пріоритетних галузей

Сконцентрувати увагу на пріоритетних галузях

Кожний регіон має можливості для динамічного розвитку окремих галузей. Тому органам влади потрібно визначити чіткий перелік галузей (щонайбільше 5), розвиток яких повинен стати пріоритетним. Визначення таких галузей має, зокрема, ґрунтуватися на таких критеріях:

- вагомий потенціал розвитку;
- потенціал створення великої кількості робочих місць;
- інноваційний потенціал;
- сприяння диверсифікації економіки;
- загальний позитивний вплив на добробут жителів регіону тощо.

Розвивати сільське господарство

У багатьох областях України (в т. ч. Дніпропетровській і Львівській) сільськогосподарський потенціал не використовують повною мірою. Для того, щоб повніше реалізувати цей потенціал у цілому та підвищити продуктивність галузі, необхідно вжити таких заходів:

- сприяти укладанню договорів про постачання продукції між сільськогосподарськими виробниками та підприємствами, які працюють у галузі харчової промисловості;
- підтримувати розвиток сільськогосподарської кооперації;
- підтримувати розвиток малого бізнесу в сільському господарстві, зокрема через визначення квоти на реалізацію бізнес-проектів у відповідній галузі, які фінансуватимуться з місцевого фонду регіонального розвитку;
- сприяти налагодженню зв'язків між наявними сільськогосподарськими підприємствами регіону та науково-дослідними установами, які працюють у цій галузі (організовувати робочі зустрічі, курси тощо);
- сприяти розвитку сільськогосподарської інфраструктури, зокрема побудові овоче- та зерносховищ.

Розвивати промисловий туризм

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області розміщено велику кількість промислових об'єктів, цікавих туристам. Проте в регіоні недостатньо розвинено відповідну туристичну інфраструктуру, для розвитку якої необхідно реалізувати такі заходи:

- створити робочу групу, до складу якої входитимуть представники органів влади, туристичних фірм і бізнес-організацій, а також представники підприємств, які вже практикують промисловий туризм;
- скласти перелік об'єктів, які можуть привабити туристів;
- розробити план залучення вибраних об'єктів у загальнорегіональну систему промислового туризму;
- проводити роботу з керівниками діючих підприємств, результатом якої є більший рівень їх залучення до розвитку такого типу туризму.

Розвивати подієвий туризм

Дніпропетровська область

Туризм – один з пріоритетних напрямів розвитку регіону. У цьому контексті варто звернути увагу на подієвий туризм. Проведення Євро–2012 проілюструвало те, що певна подія уможливлює залучення набагато більше туристів у певний період часу. Тому підтримка органами влади проведення різних фестивалів, змагань, культурно-мистецьких подій дає змогу вирішити кілька завдань, а саме:

- підвищити інтерес туристів до певних територій;
- залучити державні кошти для проведення певних подій або заходів (прикладом цього може слугувати Євро–2012);
- інколи організатори фестивалів та інших подій частину коштів від реалізації квитків передають місцевим громадам на вирішення локальних проблем (інфраструктурних, екологічних тощо).

ДОДАТКИ

Додаток 1. Корисні копалини

Додаток 1А. Корисні копалини Дніпропетровської області

			Кількість родовищ			
			Усього		Розроблюється	
			Кількість	Від усього по країні. %	Кількість	Від усього по країні. %
Горючі корисні копалини						
	Газоподібні					
		Газ вільний	6+9	4,6	4+8	6,9
		Газ газових шапок	3	13,6	3	17,7
		Газ розчинний	7	4,5	7	5,8
		Метан вугільних родовищ	3	1,5	3	3,1
	Рідкі					
		Нафта	9	4,8	8	7,3
		Конденсат у газі вільному	11	5,7	11	7,8
		Конденсат у газі газових шапок	1	7,1	1	9,1
	Тверді					
		Вугілля	77	7,7	10	2,7
Металічні корисні копалини						
	Руди чорних металів					
		Залізо	30	52,6	20	64,5
		Марганець	3	60,0	3	75,0
	Руди кольорових металів					
		Алюміній	1	100,0	0	0,0
		Нікель	4	36,4	0	0,0
	Руди рідкісних металів					
		Ванадій	2	16,7	2	40,0
		Кобальт	4	40,0	0	0,0
		Гафній	1	100,0	1	100,0
	Елементи розсіяні					
		Германій	25	11,4	10	12,1
Неметалічні корисні копалини						
	Гірничохімічні					
		Сировина для мінеральних фарб	3	27,3	1	50,0
	Гірничорудні					
		Каолін	2	5,0	1	3,9
	Нерудні					
		Глини для вогнетривів	1+3	15,4	1	6,3
		Кварцит і кварц для вогнетривів	2	22,2	2	28,6
		Магнезит	1	100,0	0	0,0
		Доломіт для металургії	1	16,7	0	0,0
		Сировина високоглиноземна	4	80,0	4	100,0
		Ставроліт	3	75,0	3	100,0
		Вапняк флюсовий	1	5,3	0	0,0
		Пісок формувальний	5+3	36,4	3	27,3
	Будівельні					
		Сировина цементна	2	4,4	1	3,0
		Сировина карбонатна для випалювання на вапно	3	3,0	0	0,0
		Пісок будівельний	17	3,0	2	1,8
		Камінь облицювальний	4	1,8	2	1,5
		Камінь будівельний	40+4	5,1	20+5	5,5
		Камінь пиляльний	1	1,5	1	1,3
		Сировина керамзитова	1	1,8	0	0,0
		Сировина цегельно-черепична	42+3	2,3	4+1	1,2

Додаток 1Б. Корисні копалини Львівської області

			Кількість родовищ			
			Усього		Розроблюється	
			Кількість	Від усього по країні. %	Кількість	Від усього по країні. %
Горючі корисні копалини						
	Газоподібні					
		Газ вільний	45+2	14,4	22	12,4
		Газ розчинний	15	9,7	12	10,0
		Метан вугільних родовищ	3	1,5	0	0,0
	Рідкі					
		Нафта	16+2	10,1	9+1	8,7
		Конденсат у газі вільному	9	4,3	9	5,8
	Тверді					
		Вугілля	26	2,6	10	2,7
		Торф	100	12,2	4	8,9
Металічні корисні копалини						
	Елементи розсіяні					
		Германій	5	2,3	1	1,2
Неметалічні корисні копалини						
	Гірничохімічні					
		Сіль кухонна	2+1	21,4	1+1	25,0
		Сіль калійна	9	69,2	1	100,0
		Сіль магнієва	1	25,0	1	50,0
		Сировина карбонатна для цукрової промисловості	1	7,7	1	20,0
		Сірка	6+1	53,9	1	33,3
	Гірничорудні					
		Озокерит	1	33,3	0	0,0
	Нерудні					
		Пісок формувальний	1	4,6	0	0,0
	Будівельні					
		Сировина цементна	5	10,9	4	12,1
		Сировина карбонатна для випалювання на вапно	8+5	13,0	5+2	24,1
		Гіпс та ангідрит	2	4,6	1	3,9
		Крейда будівельна	1	1,5	0	0,0
		Сировина скляна	4	10,8	3	18,8
		Пісок будівельний	44+1	7,8	22+1	9,1
		Пісок для пісочниць локомотивів	1	12,5	0	0,0
		Суміш піщано-гравійна	17	26,6	7	20,6
		Камінь облицювальний	2	0,9	0	0,0
		Камінь будівельний	10	1,2	2	0,4
		Камінь пиляльний	1	0,5	0	0,0
		Сировина керамзитова	4	7,3	2	14,3
		Сланці менілітові	1	50,0	0	0,0
		Сировина цегельно-черепична	96	5,0	37	9,1

Додаток 2. Опис вибірки

Дніпропетровська область

У Дніпропетровській області опитано 40 підприємств промислового та непромислового секторів. 21 підприємство (що становить 52,5%) представляє сектор виробництва: машинобудування, харчову промисловість, металообробну та інші галузі промисловості, а також сільське господарство й будівництво. 19 підприємств (або 47,5%) представляють непромислові галузі: торгівлю, перевезення та послуги.

Середня кількість працівників на опитаних підприємствах (за медіаною) становить 80 осіб. 37,5% опитаних підприємств – фірми середнього розміру, на яких зайнято від 51 до 250 працівників. Підприємства розміром до 50 працівників становлять 35% вибірки, а великі підприємства (від 251 працівника і більше) становлять 27,5% всіх опитаних підприємств.

36,8% опитаних підприємств займаються експортною діяльністю, тимчасом як 63,2% – ні. 23,7% представників підприємств становлять чоловіки, а 76,3% – жінки. Середній вік респондентів 43 роки, середній стаж роботи на підприємстві – 9 років.

Львівська область

У Львівській області опитано 40 підприємств, які представляють виробничий і невиробничий сектори економіки. Зокрема 16 підприємств (40%) представляють сільське господарство, галузі промисловості (добувної, легкої, харчової та ін.), а також будівництво. Решта 24 підприємства (60%) – це фірми, які представляють непромислові галузі (торгівлю, транспорт, фінансовий сектор та ін.).

Найбільше представлені у вибірці підприємства середнього розміру, на яких зайнято від 51 до 250 працівників. Такі підприємства становлять більше половини (52,5%) опитаних. 22,5% респондентів – це великі підприємства, які налічують більш як 250 працівників, а решта 25% – малі фірми, у яких максимальна кількість працівників становить 50 осіб. Середня кількість працівників на підприємстві – 158 осіб (за медіаною).

39,5% опитаних підприємств – експортери, решта не займається експортною діяльністю. 47,5% опитаних представників підприємств становлять чоловіки, 52,5% – жінки. Середній вік респондентів – 46 років, середній стаж роботи на підприємстві – 17 років.

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ (ІЕД) – провідний український незалежний аналітичний центр, заснований 1999 року.

Місія ІЕД – вироблення альтернативного погляду на ключові проблеми суспільного та економічного розвитку України. Ключові завдання для реалізації місії на цьому етапі – вироблення фахової експертної оцінки у сфері економіки та економічної політики, розроблення стратегічних та інструментальних складників економічної політики формування громадської думки через організацію публічного діалогу та поширення знань сприяння розвитку економічних і суспільних наук, стимулювання розвитку дослідницької спільноти в Україні.

ІЕД складається з трьох дослідницьких Центрів, взаємопов'язаних спільною метою – дослідження проблем і перспектив економічного розвитку України в контексті модернізації суспільства та держави.

вул. Рейтарська, 8/5-А, Київ, 01030
тел.: +38 044 2786342, 044 2786360
факс +38 044 2786336
institute@ier.kiev.ua
www.ier.com.ua

Проект міжнародної технічної допомоги «МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МІСТ УКРАЇНИ» (Проект МЕРМ) спрямовано на створення сприятливого клімату для економічного розвитку в Україні та зміцнення демократії, і має на меті поліпшити умови та можливості економічного зростання завдяки ефективному урядуванню, яке відповідає інтересам громадян і бізнес-спільноти, за активної підтримки центральних органів влади. Проект МЕРМ реалізує з січня 2010 року до грудня 2014 року Федерація канадських муніципалітетів за фінансової підтримки Уряду Канади.

Проект МЕРМ допомагає територіальним громадам дванадцяти українських міст Львівської та Дніпропетровської областей вдосконалювати планування та надання послуг, що сприяють місцевому економічному розвитку.

вул. Щекавицька, 30/39, офіс 27, Київ, 04071
тел. +38 044 2071282
факс +38 044 2071283
office@mled.org.ua
www.mled.org.ua

Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України (Держінвестпроект України) – головний орган у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері інвестиційної діяльності та управління Національними проектами – стратегічно важливими проектами, що забезпечують технологічне оновлення та розвиток базових галузей реального сектору економіки України.

вул. Велика Житомирська, Київ, 01601
тел./факс: +38 044 2787683, 044 2797176
info@ukrproject.gov.ua
www.ukrproject.gov.ua

ПРОЕКТ «МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МІСТ УКРАЇНИ»

вул. Щекавицька, 30/39, офіс 27, Київ, 04071
тел. +38 044 2071282
факс +38 044 2071283
office@mled.org.ua

www.mled.org.ua